

gemeente
HEEZE-LEENDE

PROGRAMMABEGROTING 2024-2027

Inhoud

1. Algemeen	3
<i>Aanbieding programmabegroting 2024</i>	3
<i>Leeswijzer</i>	4
<i>Financieel perspectief 2024-2027</i>	5
2. Programmaplan	9
<i>Programma 1: Dienstverlening en bestuur</i>	9
<i>Programma 2: Wonen, bedrijven en recreëren</i>	15
<i>Programma 3: Samen leven en participeren</i>	26
3. Paragrafen	35
<i>Paragraaf lokale heffingen</i>	35
<i>Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing</i>	41
<i>Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen</i>	49
<i>Paragraaf financiering</i>	53
<i>Paragraaf bedrijfsvoering</i>	55
<i>Paragraaf verbonden partijen</i>	58
<i>Paragraaf grondbeleid</i>	66
<i>Paragraaf Wet Open Overheid (WOO)</i>	70
4. Financiële begroting	71
<i>Recapitulatie baten en lasten</i>	71
<i>Uitgangspunten</i>	71
<i>Overzicht incidentele baten en lasten</i>	72
<i>Overzicht structurele mutaties reserves</i>	74
<i>Overzicht en toelichting reserves</i>	75
<i>Overzicht en toelichting voorzieningen</i>	79
<i>Geprognosticeerde balans</i>	81
Bijlagen	82
<i>Investeringsplanning 2024-2027</i>	82
<i>Beleidsindicatoren</i>	84
<i>Specificatie baten en lasten per taakveld 2024-2027</i>	85
<i>Portefeuilleverdeling college</i>	87

1. Algemeen

Aanbieding programmabegroting 2024

Geachte leden van de gemeenteraad,

De basis voor deze programmabegroting vormt de Kadernota 2024 en de Bestuursrapportage 2023. De programmabegroting is daarmee een uitwerking van ontwikkelingen én activiteiten uit uw raadsprogramma. Omdat de thema's uit het raadsprogramma vaak meerdere programma's uit de begroting raken, treft u de te bereiken resultaten en de financiële vertaling daarvan, verdeeld over de programma's aan. Wel is bij elk programma in de begroting expliciet verwezen naar uw raadsprogramma. We hebben daarnaast de beleidsvoorstellen en ambities waar nodig tegen het licht gehouden. Dit komt voort uit de wens om een structureel en reëel sluitende begroting aan te bieden, passend bij de capaciteit van de organisatie. Ook geven we zo gehoor aan uw oproep uit het raadsprogramma om eerst het werk af te ronden waar al geld en capaciteit in gestopt is en geen initiatieven te stapelen. Dit heeft geresulteerd in een reëel en structureel sluitende begroting 2024.

Ten tijde van het voorbereiden van de begroting 2024 is het Kabinet gevallen en is het nog onduidelijk wat de demissionaire status van het Kabinet en nieuwe verkiezingen voor de Tweede Kamer betekent voor de uitvoering van het Rijksbeleid.

De reservepositie van Heeze-Leende is goed. Het weerstandsvermogen is uitstekend. We hebben onze risico's voor de komende jaren onder de loep genomen en deze waar nodig aangescherpt. Er is voldoende ruimte om eventuele incidentele risico's op te kunnen vangen. Er zijn een aantal ontwikkelingen die wijzen op financiële onzekerheid, onder andere door de onzekerheid van de algemene uitkering vanaf het zogenaamde ravijnjaar 2026. Het afgeven van een signaal hierover is nodig. Dit is de reden dat we voor 2024 en komende jaren onze financiële huishouding goed onder de loep nemen. We zien dat de inflatie stijgt, de rente oploopt, dit leidt mogelijk weer tot hogere kapitaallasten. Genoeg reden om goed onderzoek te doen op het gebied van financieel inzicht in onze kapitaalgoederen, het verloop van de projecten en de voortgang van de beoogde investeringen. Dat heeft ervoor gezorgd dat er een beter beeld is verkregen in deze begroting en of onze incidentele en structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

In goede samenwerking met uw raad, de ambtelijke organisatie, inwoners en via regionale samenwerking hebben wij de overtuiging dat Heeze-Leende erin blijft slagen om de beoogde doelen en resultaten te bereiken.

Het college van burgemeester en wethouders,

Leeswijzer

In het programmaplan is aangegeven wat gemeente Heeze-Leende wil bereiken door het benoemen van de missie, de hoofddoelstellingen uit het raadsprogramma en de beantwoording van de vragen 'wat willen we bereiken?' en 'wat gaat we daarvoor doen?'. Er zijn drie programma's. We hebben de (verplichte) beleidsindicatoren in een apart hoofdstuk opgenomen. De programma's zijn evenals in voorgaande jaren verdeeld in thema's en per thema wordt aangegeven wat de kosten en opbrengsten zijn.

Per programma zijn de te realiseren doelen zo concreet mogelijk beschreven. Binnen de programma's zijn hierdoor inhoudelijke kaders helder en duidelijk.

De programmabegroting bestaat uit vier hoofdstukken:

1. Algemeen

In het hoofdstuk 'algemeen' is naast de aanbidding van de programmabegroting een toelichting op de financiële hoofdlijnen van de programmabegroting opgenomen. Afwijkingen ten opzichte van het meerjarenperspectief in de door uw raad vastgestelde begroting 2023 worden toegelicht.

2. Programmaplan

In het programmaplan zijn de programma's beschreven. Het omvat de inhoudelijke keuzes om de ambities te realiseren. Onder programma Dienstverlening en bestuur is ook de verplichte informatie over de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien opgenomen.

3. Paragrafen

Hier wordt ingegaan op de verplichte paragrafen over lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, Wet Open Overheid, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid.

4. Financiële begroting

In het hoofdstuk Financiële begroting is een recapitulatie van de begroting weergegeven. De informatie over de gehanteerde uitgangspunten, de incidentele baten en lasten, reserves en voorzieningen en de geprognosticeerde balans vormen het sluitstuk van deze begroting.

Ook bevat de programmabegroting vier bijlagen:

- Investeringsplanning
- Specificatie baten en lasten per taakveld
- Verplichte prestatie indicatoren
- Portefeuilleverdeling college

Financieel perspectief 2024-2027

Het financieel perspectief start met de Begroting 2023 (inclusief de raadsbesluiten 2023), de kadernota 2024-2027 en de structurele effecten uit de Bestuursrapportage 2023. Vervolgens zijn de uitgangspunten van de Kadernota 2024-2027 in de begroting uitgewerkt. Het resultaat leidt tot een sluitende begroting voor 2024 en 2025. In de jaren daarna is de begroting niet sluitend. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door het zogenaamde ravijnjaar vanaf 2026 door minder uitkering uit het gemeentefonds vanaf 2026.

Tabel 1.0 Saldo begroting 2024 en meerjarenraming 2024-2027

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo Begroting 2023	1.345	2.069	302	302
Amendement Begroting 2023	138	138	138	138
Saldo begroting 2023 (incl. amendementen)	1.483	2.207	440	440
Effect septembercirculaire 2022	363	359	1.069	321
Effect decembercirculaire 2022	-169	-170	-172	-156
Effect Raadsbesluiten	-955	-981	-998	-988
Saldo autonome ontwikkelingen	153	237	315	350
Saldo begroting na autonome ontwikkelingen kadernota 2024-2027	875	1.652	654	-33
Effect exploitatie Kadernota 2024	-1.140	-825	-774	-773
Amendement Kadernota 2024	100	20	-	-
Saldo begroting na Kadernota 2024-2027	-165	847	-120	-806
Berap23 autonome ontwikkelingen	-459	-543	-568	-594
Structurele financiële effecten Bestuursrapportage 2023	-514	-514	-514	-514
Saldo begroting 2024 na Berap 2023	-1.138	-210	-1.202	-1.914
<i>Autonome ontwikkelingen:</i>				
1. Actualisatie personeelsbegroting	-235	-379	-430	-404
2. Indexering	-124	-265	-393	-644
3. Actualisatie grondexploitatie	-	-	-	-
4. Actualisatie kapitaallasten	623	558	177	-27
5. Actualisatie lokale heffingen	11	-16	-41	8
6. Actualisatie gemeentefonds	-139	290	226	1.612
7. Actualisatie dividend en rente	-93	-93	-93	-93
8. Overige	19	97	323	356
<i>Ontwikkelingen na Kadernota</i>				
9. Beleidsontwikkeling 2024-2027	726	779	754	787
10. Toeristische recreatieve ambities	20	20	20	20
11. Ecologisch beheersplan	50			
12. Onderzoek schaaalprong	100			
13. Integraal huisvestingsplan	45	45	45	45
14. Versterken toezicht & handhaving APV en bijzondere wetten	65	65	65	65
15. Avond voor nieuwe inwoners	10	10	10	10
16. Verbeteren leefstijl inwoners	38	38		
17. Breed offensief	50	50	50	50
18. Algemene communicatiemiddelen	30	30	30	30
19. Indexering Sociaal Domein	-58	-58	-58	-58
Saldo begroting 2024 en meerjarenraming 2024-2027	-	961	-517	-157

Toelichting op hoofdlijnen

Bij de afzonderlijke programma's worden de ontwikkelingen van de begrotingscijfers 2024 ten opzichte van de actuele begroting 2023 toegelicht. In onderstaande passages lichten we de overige mutaties toe die een nadere uitwerking zijn van de kadernota 2024, de ontwikkelingen over de uitkering van het gemeentefonds op basis van de meicirculaire 2023 en maatregelen om de begroting 2024 sluitend te krijgen.

Autonome ontwikkelingen

1. Actualisatie personeelsbegroting

In de begroting 2024 is uitgegaan van een gemiddelde indexering van 5,2% overeenkomstig de Kadernota 2024. Dit is in afwachting van de resultaten van de lopende onderhandelingen voor een CAO 2024.

2. Indexering

Deze mutatie betreft de actualisatie van de jaarschijf 2024-2027 met 3,9%.

3. Actualisatie grondexploitatie

De lopende grondexploitaties en de daarbij horende onderhanden werk posities zijn geactualiseerd. Het rentepercentage waarmee in de grondexploitaties wordt gerekend, is gelijk gebleven op 1,1%.

4. Actualisatie kapitaallasten

De kapitaallasten zijn geactualiseerd naar aanleiding van de bijgestelde planning voor de meerjarige investeringen. Het rentepercentage waarmee wordt gerekend, is gelijk gebleven op 1,1%.

5. Actualisatie lokale heffingen

De afvalstoffenheffing is net als vorige jaren berekend en is 100% kostendekkend. De vaste kosten die voor iedere inwoner gelijk zijn, stijgen met 6%. De variabele kosten op basis van het aantal containerledingen blijven gelijk. Hierdoor heeft iedere inwoner zelf invloed op de totale hoogte van de afvalstoffenheffing. Het tarief van de rioolheffing, zie paragraaf lokale heffingen.

6. Actualisatie gemeentefonds

Per 2023 is de herijking van het gemeentefonds doorgevoerd. De verdeling van het gemeentefonds is hierbij gewijzigd. Wij hebben de vertaling van de meicirculaire 2023 in deze begroting meegenomen en daarmee de gewijzigde verdeling. Vanaf 2026 is er sprake van een trendbreuk: het gemeentefonds groeit niet meer maar krimpt juist. Het Rijk heeft bijvoorbeeld nog steeds de opschalingskorting ingeboekt. Het jaar 2026 wordt ook wel het "ravijnjaar" genoemd. Omdat onze kosten wel doorlopen heeft deze terugval in de algemene uitkering uit het gemeentefonds impact op onze meerjarenbegroting. Op landelijk niveau vindt er nog veel discussie met het Rijk plaats om te voorkomen dat gemeenten in de problemen komen.

7. Actualisatie dividend en rente

Betreft de actualisatie van de rente over leningen en kapitaalverstrekkingen.

8. Overige

De overige mutaties betreffen met name bijdragen aan verbonden partijen en mutaties reserves.

Ontwikkelingen na Kadernota 2024

We hebben de onontkoombare- en andere beleidsontwikkelingen zoals beschreven in de Kadernota verwerkt. Wel zijn er prioriteiten gesteld en keuzes gemaakt, zoals in het raadsprogramma staat aangegeven: afmaken en prioriteren van lopende en in uitvoering zijnde projecten, geen initiatieven stapelen. Om de begroting 2024 sluitend te krijgen is een aantal posten uit de kadernota niet in deze begroting opgenomen, hieronder worden deze posten toegelicht.

9. Beleidsontwikkeling 2024-2027

Om de begroting sluitend te krijgen hebben we op basis van de jaarrekening 2022 en de begroting 2023 gekeken of er budgetten zijn waar nog ruimte in zit. Dit heeft erin geresulteerd dat diverse budgetten vanaf 2024 reëler begroot zijn.

10. *Toeristische recreatieve ambities*

In 2024 stellen we eerst een beleidsplan op. Zodra dit plan is vastgesteld zijn ook de financiële consequenties bekend en kunnen deze zo nodig via de P&C -cyclus (berap, kadernota) worden verwerkt in de begroting 2025.

11. *Ecologisch beheersplan*

In 2024 evalueren we het groenstructuurplan. Uit de evaluatie moet blijken in welke mate er behoefte is aan een ecologisch beheersplan. Het onderzoek dat is aangevraagd in de Kadernota stellen we dan ook uit en is daarom niet in de begroting 2024 opgenomen.

12. *Onderzoek schaa sprong*

In de onderbouwing missen we de exacte aantallen van de uit te voeren onderzoeken. Er is weliswaar verwachting dat er onderzoeken nodig zijn, maar die kunnen afwijken van hetgeen in de Kadernota is opgenomen. Deze post is daarom niet langer in de begroting opgenomen, eventueel benodigde onderzoeken zullen separaat financieel worden onderbouwd.

13. *Integraal huisvestingsplan*

Door te prioriteren in het aantal projecten, vanuit de lijn uit het raadsprogramma "Eerst afmaken van lopende initiatieven" verwachten we het opstellen van een uitvoeringsplan binnen de bestaande formatie op te kunnen vangen.

14. *Versterken toezicht & handhaving APV en bijzondere wetten*

Uw raad heeft te kennen gegeven meer aandacht en middelen te willen besteden aan toezicht en handhaving voor met name de kleine ergernissen (foutparkeren, handhaven vrachtwagenverbod, honden uitwerpselen). Op dit moment zien wij echter nog niet de financiële (€ 65.000) ruimte om hieraan invulling te geven. Om hier wel invulling aan te geven zou de OZB met 1,5% extra verhoogd moeten worden maar die afweging laten we graag aan uw raad.

15. *Avond voor nieuwe inwoners*

In 2024 heten we de nieuwe inwoners welkom in de bijeenkomst van de Naturalisatieceremonie, die we jaarlijks organiseren. In 2025 willen we de Dag van de Democratie samen met de open dag van de hulpdiensten in Leende organiseren, zodat we de kosten beperkt houden en kunnen dekken vanuit bestaande representatiegelden.

16. *Verbeteren leefstijl inwoners*

In het kader van keuzes maken, die voor de inwoners het minst pijn doen, en om de begroting sluitend aan te bieden worden de middelen, die in de kadernota aangemeld zijn voor 2024 en 2025 teruggedraaid.

17. *Breed offensief*

Breed offensief geeft de gemeente meer mogelijkheden om arbeidsplaatsen voor mensen met een arbeidsbeperking te realiseren. In het kader van keuzes maken om de begroting sluitend aan te bieden worden de middelen, die in de kadernota aangemeld zijn (€70.000) voor 2024 en verdere jaren met €50.000 verlaagd naar €20.000.

18. *Algemene communicatiemiddelen*

In de Kadernota is € 50.000 gevraagd om extra communicatiemiddelen in te kunnen zetten. In de begroting is dit bedrag naar beneden bijgesteld. Dit betekent dat we zeer kritische keuzes moeten maken in welke communicatiemiddelen we wanneer inzetten om toch de informatie goed vindbaar te maken op openbare plekken en dat we diverse, met name digitale media inzetten om de doelgroepen te bereiken.

19. Indexering Sociaal Domein

In de Kadernota zijn middelen gevraagd voor indexering binnen het Sociaal Domein van 4%. De CAO-stijgingen in 2023 en 2024 zijn fors en overstijgen de voorgestelde indexatie. Gemeenten zijn verplicht om reële tarieven te bieden voor de zorg die ingekocht wordt en daar past bij een reël indexeringspercentage. Op basis van een nieuwe berekening is een bedrag van € 58.000 extra benodigd om continuïteit van zorg te blijven borgen.

2. Programmplan

Programma 1: Dienstverlening en bestuur

Welke ontwikkelingen willen we realiseren (raadsprogramma)

We werken samen met de raad, het college en de ambtelijke organisatie aan een gemeente die onze inwoners goed van dienst is. Vanuit vertrouwen gaat de raad op een constructieve manier te werk, voert met elkaar de dialoog op steeds meer strategische onderwerpen om vanuit die dialoog de juiste besluiten te nemen. De afstand tussen gemeente en inwoners is klein en laagdrempelig door middel van een open en mensgerichte bestuurscultuur. We zorgen voor transparantie en open informatievoorziening en we nemen inwoners en bedrijven vroeg in het traject mee en vragen actief om participatie, we verwerken feedback en geven duidelijkheid. Daar waar mogelijk zetten we in onze dienstverlening nét dat stapje extra. Daarbij nemen we de volgende aandachtspunten uit het raadsprogramma over:

- **Verbinding politiek – inwoners:** De inwoners komen vaak alleen vraag- of voorval gestuurd in aanraking met de gemeente. In de verkiezingstijd lukt het beter, en op andere manieren om met hen in contact te komen. In het raadsprogramma staan een aantal ideeën om belangstelling te wekken, en van daaruit verder te bouwen.
- **Participatie van inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties:** De rolverdeling tussen overheid en gemeenschap verandert, dat gebeurt al decennialang. Steeds meer inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties willen invloed hebben op en een bijdrage leveren aan de kwaliteit van hun fysieke of sociale leefomgeving. Dit vraagt ook aanpassing in processen en werkwijzen van de gemeente.

Bestuurlijke en regionale samenwerking en de samenwerking met inwoners, instellingen en bedrijven vormen de basis voor de uitvoering van ons beleid. Dit is een belangrijke pijler van onze bestuurskracht, waardoor we goed in staat zijn om te voldoen aan de opgaves waar de gemeente voor staat. We hebben een eigen identiteit en zijn zelfstandig. Dit klinkt door in onze stem in de samenwerkingsverbanden die we zijn aangegaan of nog aangaan.

Door voldoende preventieve maatregelen en een adequate handhaving zijn we een veilige gemeente. Ook het gemeentebestuur kan op een veilige en integere wijze zijn functie uitoefenen. We werken samen met diverse veiligheidspartners en onze inwoners en we hebben daarbij zowel oog voor objectieve (cijfers) als subjectieve (gevoelsmatige) veiligheid. Daarbij willen we qua veiligheid de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Versterken van toezicht (intensiever monitoren) en handhaving (actief ingrijpen) met een focus op weren van vrachtverkeer uit de kernen, goed functioneren straatinrichting en aanpakken risicosituaties criminaliteit;
- Autoluw en verkeersveilig maken van de centra (zie programma 2);
- Aandacht voor de bewustwording van onze inwoners voor ondermijning en alert zijn op en voorkomen van de vele vormen van ondermijning en dit aanpakken waar mogelijk;
- Aanpak en preventie van vandalisme.

De gemeente voert een gezond financieel beleid. Er is een goede balans tussen inkomsten en uitgaven en financiële voordelen zetten we in voor de gemeenschap. Daarbij zijn de financiële uitgangspunten, benoemd in het raadsprogramma:

- Betere transparantie en keuzemogelijkheden in alle stukken van de P&C cyclus;
- In samenspraak met de raad, toevoegen van formele infographics voor inzicht in de 'financiële gezondheid' van de gemeente en de meerjarige ontwikkeling daarvan.
- Hanteren van een gedegen en realistische begroting en bij raadsvoorstellen de financiële impact expliciet in beeld brengen, zodat de raad een keuze kan afzetten tegen het grotere geheel van de meerjarige begroting.
- Onderzoek naar de herziening van de huidige opzet van de gemeentelijke lasten en de verdeling tussen rioolrechten, afvalstoffenheffing en OZB.

Reguliere werkzaamheden en bestand beleid

Uiteraard blijven we onze wettelijke taken, verantwoordelijkheden en vastgestelde beleidsplannen uitvoeren. Onder programma 1 zijn dat bijvoorbeeld deelnemen aan het intergemeentelijke Dommelstroom Interventie Team (DIT),

Kwaliteitscontroles van onze persoons- en adresgegevens, het uitgeven van reisdocumenten en rijbewijzen en het tegengaan van fraude. Deze taken staan verder niet expliciet in de begroting benoemd, maar zijn wel financieel vertaald in deze begroting.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
1.1 Bestuur	
Verbinding politiek en inwoners	<ul style="list-style-type: none"> • De ideeën uit het raadsprogramma samen met de raad verder uitdiepen en een aantal daarvan in de praktijk brengen. • In 2024 organiseren we een voor onze nieuwe inwoners informeel moment om kennis te maken met de gemeente. • 2025: organiseren we de Dag voor de Democratie voor alle inwoners, in combinatie met de open dag van het hulpverlenersplein in Leende, met de nieuwe politiepост.
De raad faciliteren om zijn kaderstellende en controlerende rol uit te voeren.	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van het raadsprogramma en het college-uitvoeringsprogramma zoals opgenomen in de meerjarige begroting. • Het raadsprogramma blijft dynamisch en zal van tijd tot tijd door besluitvorming van de raad bijgesteld worden. • Benoeming van de nieuwe burgemeester. • Afscheid nemen van onze huidige burgemeester c.q. voorzitter van de raad (25 januari 2024). • Introductieprogramma opstellen voor nieuwe burgemeester.
Een verrassende en klantvriendelijke dienstverlening	<p>We willen de dienstverlening verder verbeteren door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onze processen daar waar nodig te optimaliseren. • De ervaring van de inwoners regelmatig te meten en mee te nemen in de doorontwikkeling. De bevindingen vanuit het ervaringsonderzoek inwoners 2023 oppakken en vertalen in verbeteracties. • Inzet van de podcastserie om de inwoners meer duidelijkheid te geven waar de gemeente voor staat en wat die kan betekenen voor hen. • Uitvoeren van het plan om de websites en applicaties digitaal toegankelijk te maken, door de organisatie te trainen, de opgedane kennis te blijven borgen en daarmee een bewustwording van de organisatie tot stand te brengen.
1.2 Samenwerking	
Versterken sturing op samenwerking	<ul style="list-style-type: none"> • Anticiperen en inzicht op de ontwikkelingen in de regio door strategisch te acteren in samenwerkingen. • Acteren op nieuwe taken voor de komende jaren gegeven de behoeftes van onze inwoners, de bestuurlijke ambities vanuit het raadsprogramma, de bestuurlijke visie 2030 en de onzekerheden van de toekomst.
Samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties de gemeente en de gemeenschap vormgeven. Daarbij zijn communicatie, participatie en verbinding belangrijke thema's	<p>Informatievoorziening naar inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties verbeteren door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informatie beter vindbaar te maken op openbare plekken; • duidelijke/begrijpbare taal te gebruiken; • diverse (digitale) media inzetten om de doelgroepen te bereiken. <p>Participatie als vast onderdeel toevoegen aan processen en werkwijzen. Hiervoor voldoende tijd reserveren om inwoners te kunnen betrekken en de terugkoppeling naar de inwoners en andere partijen te regelen.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
1.3 Openbare orde en veiligheid	
De waardering van de subjectieve veiligheid door de inwoners van onze gemeente (gevoelsmatige veiligheid) en de objectieve veiligheid (harde cijfers) minimaal op hetzelfde niveau houden en waar mogelijk verbeteren.	Uitvoeren Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2023-2026. <ul style="list-style-type: none"> • Aandacht geven aan de bewustwording van onze inwoners voor ondermijning via communicatie. Alert zijn op en voorkomen van de vele vormen van ondermijning en dit aanpakken waar mogelijk; • Aanpak en preventie van vandalisme door meer voorlichting en intensiever toezicht; • Realisatie van politiebureau in Leende in 2024; • Objectieve en subjectieve veiligheid jaarlijks monitoren.
1.4 Burgerzaken	
Inwoners kunnen hun stem uitbrengen.	Organiseren van de verkiezing van de Nederlandse leden Europese Parlement op 6 juni 2024.
1.5 Algemene dekkingsmiddelen	
Een financieel gezonde gemeente.	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks een meerjarenbegroting aanbieden waarbij minimaal het eerste begrotingsjaar reëel en structureel sluitend is of als dit niet lukt het laatste begrotingsjaar. • Een ratio weerstandvermogen van minimaal 1,5 (zie ook paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing). • Bij de begroting en de jaarrekening inzicht in de vijf verplichte financiële kengetallen (zie ook paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing).
	In samenspraak met (een afvaardiging van) de raad onderzoeken hoe we de planning & control documenten verder kunnen verbeteren. We kijken daarbij onder andere naar aspecten als transparantie, keuzemogelijkheden en financiële impact. Tevens wordt de bedrijfsvoering om te komen tot planning & control producten geprofessionaliseerd.

Investerings (projecten)

Tabel 2.0 Investerings (projecten) en kapitaallasten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.3 Brandweergarages	2026	389				24
1.3 Integraal veiligheidsbeleid	2023->2024	2.284		152	152	152
1.6 Gemeentehuis	2024	761		40	40	40
	2025	13			1	1
	2026	42				3
1.6 Vervoermiddelen	2024	436		48	48	48
	2025	50			6	6
	2026	39				4
	2027	189				
Totaal			0	240	247	278

Een totaaloverzicht van de te activeren investeringen treft u aan in de bijlage *Investeringsplanning 2024-2027*.

Wat mag het kosten?

Tabel 2.1 Saldo na bestemming programma 1

Bedragen x € 1.000

Thema	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1.1 Bestuur	1.479	1.385	1.594	1.646	1.647	1.654
1.2 Samenwerking	214	223	228	230	231	233
1.3 Openbare orde en veiligheid	1.393	1.572	1.614	1.775	1.783	1.817
1.4 Burgerzaken	524	633	696	727	731	736
1.5 Algemene dekkingsmiddelen	121	68	69	-80	-259	-333
1.6 Overhead	6.811	7.347	7.426	7.668	7.772	7.777
1.7 Overige baten en lasten	302	15	32	33	34	35
1.8 Vennootschapsbelasting	46	47	47	47	47	47
Totaal lasten	10.890	11.290	11.706	12.046	11.986	11.966
1.1 Bestuur	31	0	0	0	0	0
1.2 Samenwerking	0	0	0	0	0	0
1.3 Openbare orde en veiligheid	160	181	336	344	352	361
1.4 Burgerzaken	241	167	173	180	187	194
1.5 Algemene dekkingsmiddelen	30.891	30.555	33.113	34.583	33.399	34.098
1.6 Overhead	55	39	27	28	28	29
1.7 Overige baten en lasten	136	0	0	0	0	0
1.8 Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Totaal baten	31.514	30.942	33.649	35.135	33.966	34.682
Saldo voor bestemming	20.623	19.652	21.943	23.089	21.980	22.716
1.0 Toevoegingen aan reserves	106	65	501	115	104	254
1.0 Onttrekkingen aan reserves	251	457	458	122	125	274
Saldo mutatie reserves	145	392	-43	7	21	20
Saldo na bestemming programma 1	20.768	20.044	21.900	23.096	22.001	22.736

Financiële impact

Het voordelig saldo na bestemming in Programma 1 Dienstverlening en bestuur stijgt met € 1.856.000 ten opzichte van de actuele begroting 2023 tot € 21.900.000.

Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste mutaties;

- Een te verwachten cao-verhoging van 5,2%

- De verhoging van de bijdrage Gemeenschappelijke regeling GRSA2 is onder andere toe te schrijven aan de cao-verhoging van ongeveer 9% in 2023 en de te verwachten cao-verhoging van 5,2% in 2024. Structureel is er een special opgenomen voor inkoop in de Berap 2023.

- Toename van de algemene dekkingsmiddelen komt vooral voort uit de hogere bijdrage uit het gemeentefonds in 2024.

Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen (per saldo een bate) zijn in het volgende overzicht gespecificeerd.

Tabel 2.2 Saldo algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	4.103	4.161	4.427	4.622	4.779	4.829
Algemene uitkering	26.465	26.158	28.542	29.821	28.483	29.136
Dividend	23	20	20	20	20	20
Saldo financieringsfunctie	179	149	56	200	376	446
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Saldo algemene dekkingsmiddelen	30.770	30.488	33.045	34.663	33.658	34.431

Overhead

In het volgende overzicht is de opbouw van de overhead opgenomen.

Tabel 2.3 Saldo overhead

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Automatisering (ICT) GRSA2	8	0	0	0	0	0
Overige bedrijfskosten	371	230	233	242	251	260
Bedrijfsvoering GRSA2	4.498	5.040	4.870	4.931	4.991	4.954
Gemeentehuis Heeze	428	448	465	515	524	532
Organisatieontwikkeling	71	50	30	30	30	30
Personeel en organisatie	1.100	1.229	1.508	1.576	1.590	1.604
Vervoermiddelen/tractie	103	159	101	152	160	167
Voorlichting	66	35	56	58	59	61
Werkplaats Heeze	165	157	163	165	167	170
Totaal lasten	6810	7.348	7.426	7.669	7.772	7.778
Opbrengsten facilitaire zaken	9	5	5	5	5	6
Gemeentehuis Heeze	8	7	3	3	3	3
Personeel en organisatie	37	27	19	20	20	20
Totaal baten	54	39	27	28	28	29
Saldo overhead	6.756	7.309	7.399	7.641	7.744	7.749

In de paragraaf *Bedrijfsvoering* lichten we de belangrijkste ontwikkelingen toe.

Vennootschapsbelasting

De gemeenten zijn verplicht om vennootschapsbelasting (Vpb) te betalen over de (fiscale) winst die wordt behaald op activiteiten waarbij de gemeente wordt aangemerkt als overheidsonderneming. De gemeente is alleen overheidsonderneming op het gebied van de grondexploitatie en voor de opbrengst van de verkoop van reststromen afval. Op basis van berekeningen gebaseerd op realisatie en de prognoses van de exploitaties is de verwachte belastinglast bepaald.

Onvoorzien

Voor onvoorzien uitgaven is jaarlijks een bedrag van € 30.000 in onze begroting opgenomen. Om een beroep te kunnen doen op de post onvoorzien uitgaven moet aan een aantal criteria worden voldaan, te weten:

- Onvoorzienbaar ten tijde van de samenstelling van de kaderbrief en/of meerjarenbegroting;
- Onontkoombaar op basis van wetgeving, contract of overeenkomst of een zwaarwegende politieke toezegging of belang;
- Niet uit te stellen tot een volgend begrotingsjaar.

Inzet van de post onvoorzien kan slechts via afzonderlijke besluitvorming door het college van B&W.

Programma 2: Wonen, bedrijven en recreëren

Welke ontwikkelingen willen we realiseren (raadsprogramma)

Binnen Heeze-Leende is een grote behoefte aan woningen voor starters, singles/alleenstaanden en senioren vanuit Heeze-Leende. Heeze-Leende levert een beperkte bijdrage aan het invullen van de woningbehoefte voor nieuwkomers n.a.v. de schaa sprong van Brainport Eindhoven. Uitdaging is om een balans te vinden tussen het realiseren van nieuwe woningen én het behouden van de dorpse karakters.

Daarbij willen we qua wonen de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Voldoende passende en betaalbare woningen;
- Ruimte bieden aan beperkte groei van het aantal woningen in Heeze, Leende, Sterksel en Leenderstrip door inbreiding;
- Kleinschalige uitbreiding van de bebouwde kom in de kernen is bespreekbaar, indien nodig voor autonome groei en onder voorwaarden van het behoud van dorpse karakter en centrumbinding;
- Actief sturen op doelgroepgerichte bouw om de doelstelling te behalen zoals beschreven in de Woonvisie 2020-2025, met name ten behoeve van senioren en starters met wortels in Heeze-Leende en specifieke aandacht voor zorgwoningen;
- Voorkomen van 'huisjesmelkerij' en korte termijn winstbejag, door extra aandacht en het inzetten van meer maatregelen ter bevordering van de 'zelfbewoningsplicht';
- Verkennen van het realiseren van tijdelijke woningen, waarmee de druk van de woningmarkt kan worden gehaald (mogelijkheden, onder welke voorwaarden, doelgroepen);
- Voer als gemeente de regie over de Bulders en zorg voor openheid hierin;
- Beperkt bijdragen aan het realiseren van woningen in relatie tot de schaa sprong in Zuidoost-Brabant;
- Een actieve rol van de gemeente wat betreft grondverwerving en woningbouw.

We vinden leefbare kernen in onze gemeente belangrijk. Het moet 'fijn wonen' zijn met voldoende voorzieningen in Heeze-Leende voor alle doelgroepen. Belangrijk daarvoor is dat we het doorgaand verkeer zoveel als mogelijk ontmoedigen uit alle kernen en dat we ons meer richten op vervoer per fiets en openbaar vervoer.

Daarbij willen we qua mobiliteit en leefbare kernen de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Versterken van het netwerk, kwaliteit en veiligheid van fiets- en wandelpaden, met het oog op de recreatiefunctie van Heeze-Leende in de regio. Meer richten op vervoer per fiets en openbaar vervoer. Realiseren tracé randweg – Poortmannen (o.a. door realiseren van de financiële middelen hiervoor) als tussentijdse doelstelling voor het realiseren van de voorgenomen Centrale As tot aan de Somerenseweg en een toekomstige oplossing voor de verkeersontlasting van de dorpskern Leende;
- Aansluiten op regionale (snel)fietsstracé 's: doorfietsroutes tussen onze kernen de regio;
- Voldoende financiën en duidelijke planning voor onderhoud wegen, trottoirs en wandel- en fietspaden, op korte en lange termijn;
- Duidelijke keuzes (in afstemming met ProRail) ten aanzien van realiseren, behoud en functies van spoorwegpassages inclusief de onderdoorgang bij station Heeze;
- Beleid en plannen voor een goede ontsluiting voor de fiets van kernen onderling en naar omliggende gemeentes;
- Vastleggen cultuurhistorische en beeldbepalende elementen en dorpsgezichten en controle krijgen over het behoud en instandhouding ervan;
- Voor alle kernen voort maken met centrumvisies en het inrichten centrumgebieden als prettige en veilige leef- en verblijfsgebieden;
- Centra autoluw en verkeersveilig maken (fietser en voetganger centraal, auto te gast);
- Oplossing voor parkeren in en nabij de centra;
- Samenhang, uitstraling, behoud historische en beeldbepalende elementen, elke kern is uniek;
- Groen in de centra en wijken – duidelijke plek groenstructuur in omgevingsvisie en -plan (incl. financiën);
- Aandacht voor een gezonde duurzame leeftijdsopbouw van inwoners in de kernen.

Het klimaat eist dat we aan de slag gaan met duurzaamheid. Wij dragen daaraan bij door initiatieven te ondersteunen en aan te dragen en werken samen met de regio. Het veranderende klimaat vereist dat we een aanpak ontwikkelen

voor risicoplekken ten aanzien van wateroverlast en dat we waterberging realiseren in samenwerking met waterschap.

Vanuit het klimaatakkoord hebben wij de verantwoordelijkheid om de uitstoot van koolstofdioxide (CO₂) te verlagen door energie te besparen, alle woningen en bedrijfspanden aardgas loos te maken en duurzame energie op te wekken. In de Regionale Energie Strategie 1.0 (RES 1.0) zijn hiervoor doelstellingen opgenomen. Samen met 20 andere gemeenten, de Provincie en de Waterschappen dragen wij de verantwoordelijkheid om gezamenlijk de doelstellingen van RES 1.0 te gaan halen.

Daarbij willen we qua Klimaatverandering en energietransitie de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Focus leggen op gedragsverandering, besparen, isoleren en verduurzamen eigen energieopwekking inwoners en bedrijven, met extra aandacht voor inwoners met een laag inkomen en mensen in beperkt geïsoleerde huizen (o.a. in afstemming met woningcorporaties)
- We richten ons eerst maximaal op 'Zon op Dak' en houden alternatieve vormen van duurzame opwekking ook in beeld.
- Actualiseren duurzaamheidsbeleid waarin ook concrete doelstellingen worden opgenomen voor de energietransitie met betrekking tot besparing
- Maak de voorgenomen ambities en doelstellingen op termijn veel explicieter en meetbaarder
- Klimaatadaptatie: aanpak risicoplekken wateroverlast/ realiseren waterberging in samenwerking met waterschap
- Invulling geven aan de verantwoordelijkheden die volgen uit de energietransitie in het algemeen en de afspraken in de RES 1.0.

Voor het verder verduurzamen van de voedselproductie, inpassen van klimaatadaptatie & opwekken van duurzame energie en het versterken van de biodiversiteit zijn we aangewezen op ons buitengebied. Al deze aspecten vragen om een samenhangende gebiedsgerichte benadering van onder meer landbouw, natuur, milieu, kwaliteit van leefomgeving en water.

Daarbij willen we qua transitie van het landelijk gebied de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Inzetten op een integraal en lange termijnperspectief rondom verduurzamen voedselproductie, inpassen klimaatadaptatie, opwek duurzame energie, versterken van biodiversiteit en economische kracht in het landelijk gebied. Ga en blijf met de bewoners van het buiten gebied (clusters) in gesprek. Er zit best veel expertise bij hen en andere betrokkenen, maak daar maximaal gebruik van;
- Sturen op balans tussen het groene karakter (natuur en landschap) en functies zoals wonen, werken (waaronder landbouw) en recreatie;
- Strategisch omgaan met vrijgekomen areaal moet vooral gezien worden als mogelijkheden scheppen voor vrijkomende agrarische bebouwing. Zuinig zijn op landbouwgebieden. Gronden die door stoppende boeren worden verlaten kunnen een bijdrage zijn voor extensivering van blijvende bedrijven;
- Concrete acties gericht op toekomstbestendige verduurzaamde landbouw in een vitaal buitengebied, waarbij agrariërs worden gefaciliteerd en open wordt gestaan voor nieuwe economische dragers. De expertise van adviesraad en omgevingstafel bundelen en gebruiken in de uitwerking.

Een vitale economie zorgt voor een vitale gemeenschap. Bedrijvigheid en recreatie zorgen voor werkgelegenheid, inkomsten en levendige dorpskernen. Daarbij willen we qua lokale economie de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Aantrekkelijk houden van onze kernen = voldoende gevarieerd winkel- & horeca-aanbod;
- Zorgen voor een bedrijvenprogrammering bedrijventerreinen (incl. Poort 43), passend binnen de ambities, structuur en cultuur van Heeze-Leende en aansluitend bij de regionale strategie;
- Onderzoeken of – en in welke mate nieuwe economische dragers in het buitengebied mogelijk- en/of wenselijk zijn;
- Realiseren bedrijfsverzamelgebouwen voor kleine ondernemers (startups);
- Verbeteren van het aanzien van de dorpsentrees (waaronder als eerste de aankleding van rotondes);
- Stimuleren van koop lokaal;
- Inzetten op natuur gerelateerde recreatie en toerisme als primaire driver voor de lokale economie, met een aansluiting van de middenstand in de kernen (bijvoorbeeld horeca);

- Stimuleren van samenwerkingsverbanden tussen de ondernemers.

Reguliere werkzaamheden en bestaand beleid

Uiteraard blijven we onze wettelijke taken, verantwoordelijkheden en vastgestelde beleidsplannen uitvoeren. Onder programma 2 zijn dat bijvoorbeeld het uitvoeringsprogramma Vergunningen, Toezicht & Handhaving Omgevingsrecht, het uitvoeren van onderhoud aan wegen, civiele kunstwerken en verlichting, de aanleg van invalideparkeerplaatsen en verkeersmaatregelen, uitvoering geven aan het groenstructuurplan, vervangen en verduurzamen (LED) van armaturen en masten, deelnemen aan regionale overleggen en samenwerken in de regio wat betreft het vitaal buitengebied, het onderhouden en ontwikkelen van natuur gerelateerde beleving voor toeristen en recreanten, het bezoeken en controleren van het bestaande toeristische areaal, voldoen aan de leveringsafspraken met De Grote Heide. Deze taken staan verder niet expliciet in de begroting benoemd, maar zijn wel financieel vertaald in deze begroting.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
2.1 Wonen en bouwen	
<p>Voldoende passende woningen in alle kernen voor de autonome groei en met behoud van het dorpse karakter en centrumverbinding.</p>	<p>Ruimte bieden aan beperkte groei van het aantal woningen en een kleinschalige uitbreiding van de bebouwde kom en een beperkte bijdrage leveren aan de schaalessprong in Zuidoost Brabant.</p> <p>In de gesloten regionale woondeal is vastgelegd welke woningbouwcategorieën moeten worden gebouwd. Hierdoor is een woningbouwbehoefteonderzoek overbodig geworden. Wel gaan we onderzoeken hoe we de realisatie van deze woondeal optimaal kunnen uitvoeren.</p> <p>We onderzoeken hiervoor per kern of er noodzaak is tot uitbreiding. We zetten echter vooral in op inbreidingslocaties.</p> <p>Actief sturen op doelgroepgerichte bouw voor senioren en starters met specifieke aandacht voor zorgwoningen. Dit doen we door bij nieuwe initiatiefnemers, afhankelijk van de locatie, in de anterieure overeenkomst op te nemen voor welke doelgroepen gebouwd moet worden. Ook op eigen locaties bekijken we welke doelgroepen hier gewenst zijn.</p> <p>We maken prestatieafspraken met de in onze gemeente werkzame woningbouwcorporaties.</p> <p>De gemeente trekt de regie naar zich toe in de Bulders door actiever te sturen op de invulling van deelgebied IV. De rest van de Bulders is op enkele vrije kavels na, al helemaal uitgegeven.</p> <p>Actieve(re) rol in grondverwerving en woningbouw. We gaan hiervoor de strategische locaties in kaart brengen en vervolgens de eigenaren hiervan benaderen.</p> <p>Tevens gaan we onderzoeken hoe we optimaal kosten kunnen verhalen bij initiatiefnemers.</p>
<p>Voorkomen van 'huisjesmelkerij'.</p>	<p>Inzetten van instrumenten om dit te voorkomen zoals het opstellen van een doelgroepenverordening/huisvestingsverordening.</p>
<p>Druk van de woningmarkt halen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Het ontwikkelen van Deelgebied IV van de Bulders; • Het versneld ontwikkelen van woningbouw in de Breedvennen; • Het realiseren van de tijdelijke woningen;

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken of er kansen liggen om tijdelijke woningen ook op andere locaties in de gemeente te realiseren; • Woningbouwinitiatieven op inbreidingslocaties ondersteunen. <p>Bovenstaande ontwikkelingen zullen overeenkomstig de in 2023 gesloten Woondeal met Rijk, Provincie Noord-Brabant, regiogemeenten en corporaties worden uitgevoerd, waarbij we streven naar minimaal 30% sociale huur en minimaal 36% midden-huur en/of betaalbare koopwoningen.</p>
2.2. Openbare ruimte	
<p>Creëren van prettige en veilige leef- en verblijfsgebieden in de centra.</p>	<p>Herinrichten Jan Deckersstraat en Kapelstraat Heeze.</p> <p>Het geactualiseerde beleidsplan openbare verlichting wordt momenteel herzien. Doel is om het plan begin 2024 ter vaststelling aan de raad voor te leggen. In de kadernota van 2024 zijn middelen gevraagd voor de uitvoering van dit plan. De middelen zoals opgenomen leiden uiteindelijk tot een areaal dat geheel is uitgevoerd in LED in 2032.</p> <p>Samen mee naar de A2. In 2024 afronden van het bestek na onherroepelijk worden van het bestemmingsplan.</p> <p>Vanwege de forse stijging van bouwkosten van de afgelopen jaren en het uitblijven van de bijdrage van Poort 43, waar in 2016 vanuit gegaan werd, zal een aanvullend gemeentelijk budget nodig zijn om tot uitvoering over te kunnen gaan. De hoogte van het benodigde aanvullend budget kan in 2024 (na afronding van de bestekraming) bepaald worden.</p> <p>Verharden Kloosterlaan na afronding procedures.</p> <p>Reconstructie Ginderover/Somerenseweg binnen de bebouwde kom.</p> <p>Het uitvoeren van preventieve mensgerichte maatregelen (vergroten kennis, beïnvloeding houding, intentie en gedrag verkeersdeelnemers) in samenwerking met VVN Heeze-Leende.</p> <p>Het coördineren van Brabants Veiligheidslabel (BVL) op 7 basisscholen en verkeerseducatie op kinderdagverblijven.</p>
	<p>Het realiseren van een skate-baan in Leende naar aanleiding van een burgerinitiatief van kinderen in Leende, met ondersteuning van ouders en begeleiding van jongerenwerk.</p> <p>De haalbaarheid van een geschikte locatie moet nader onderzocht worden, omdat binnen Leende zeer beperkte mogelijkheden zijn in het openbaar gebied.</p>
<p>Bevorderen biodiversiteit in het buitengebied</p>	<p>De Stimuleringsregeling Landschap (STILA) en Ervenplus hebben tot doel de biodiversiteit in het buitengebied te vergroten. Deze projecten zorgen voor een impuls aan natuurontwikkeling. Voor de komende jaren willen we deze werkwijze doorzetten en projecten verlengen. Ook kijken we waar kansen liggen om het landschap te versterken. Specifiek werken we in 2024 aan de realisatie van maatregelen ter ontsnippering van de Somerenseweg.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Verbeteren bereikbaarheid Brainportregio.	Het pakket korte-termijn-maatregelen A2 Randweg Eindhoven uitvoeren in samenwerking met het Rijk, de provincie, het bedrijfsleven en de andere MRE-gemeenten. Het pakket maatregelen richt zicht op de vraagzijde van de mobiliteit (zoals mijden, spreiden en duurzaam rijden in de werkgeversbenadering) en maatregelen die zijn gericht op de aanbodzijde (zoals aanleg van fietsroutes, hubs en inframaatregelen voor verbeteren van de doorstroming.)
Meer richten op vervoer per fiets en openbaar vervoer.	Aansluiten en realiseren regionale (door)fietsroute.
Beleid en plannen voor een goede ontsluiting voor de fiets van kernen onderling en naar omliggende gemeentes.	Verbeteren fietspaden Leenderweg.
Verkeersveiligheid vergroten en verkeershinder beperken.	Voorbereiden aanleg fietspad Someren Sterksel <ul style="list-style-type: none"> • Snelheid wegen verlagen naar 30 km/u van Ginderover/Somerenseweg binnen de bebouwde kom en Oudenmolen. Ook de wegen opnieuw inrichten als onderdeel van de reconstructie van deze wegen; • Voor het centrum van Heeze een keuze maken in het al dan niet autoluw maken (fietsers en voetgangers centraal, auto te gast); • Het uitvoeren van de 'Flankerende maatregelen' Heeze; • Voorbereiden reconstructie Leenderweg. Het opstarten is afhankelijk van de variantenstudie Randweg - Poortmannen.
2.3 Ruimtelijke ordening	
De centrumgebieden zijn prettige en veilige leef- en verblijfsgebieden.	In 2024 gaan we verder met herinrichting centrum Heeze. Na afronding hiervan pakken we de centrumvisie van Leende op. Oplossing voor parkeren in Heeze.
Een duurzamer en vitaler buitengebied op het gebied van voedselproductie, klimaatadaptatie, opwek energie, biodiversiteit en economie.	<ul style="list-style-type: none"> • Sturen op balans tussen de verschillende functies in het landelijk gebied; • Maken van een gebiedsplan voor Paaldijk; • Voorbereidingen voor gebiedsplannen Hazenhurk en Vlaamseweg; • In de uitwerking de expertise van de adviesraad en omgevingstafel bundelen en benutten. Beleid opstellen voor het scheppen van nieuwe economische dragers. Samen met provincie en Rijksoverheid agrariërs faciliteren en sturen om zo de keuze voor een verduurzaamde landbouw te stimuleren. Bijvoorbeeld kunnen we faciliteren dat agrariërs eventueel vrijkomende agrarische grond kunnen inzetten voor extensivering van blijvende bedrijven.
2.4 Milieu	
Het tegen gaan en beperken van het veranderen van het klimaat en het beperken van de gevolgen van het veranderen van het klimaat voor de leefomgeving.	De duurzaamheidscampagne voortzetten met als doel een gedragsverandering teweegbrengen zodat inwoners en bedrijven aan de slag gaan met het verduurzamen van woningen en bedrijfspanden. Onder andere door te gaan isoleren en eigen duurzame energie op te wekken via zonnepanelen op daken. Meehelpen realisatie van grootschalige opwek van duurzame energie door wind en/of zon rekening houdend met de problematiek van netwerkcapaciteit.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>Focus op het faciliteren van realisatie van zon op daken, onderzoek naar opslag van energie en realisatie van grootschalige opwek op de geluidswal A2 Leende en via de Klimaatcorridor A67.</p> <p>Starten met het aardgas loos maken van woningen en bedrijfspanden in gemeente Heeze-Leende.</p> <p>In samenwerking met stakeholders de uitvoering van de warmtetransitie versnellen, rekening houdend met de huidige beperkingen, door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzetting van de duurzaamheids-campagne Heeze-Leende duurzaam vooruit; • Deelname aan de RES coalitions De Groene Zone Isoleren en De Groene Zone zonnepanelen 2.0; • Deelname aan de coalition Groengas; • Uitvoering van het Nationaal Isolatie Programma (NIP). <p>Het vorderen van duurzame mobiliteit door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoering te geven aan uitrol van oplaadpalen voor het opladen van elektrische auto's op basis van voorgesteld plaatsingsplan (uitkomst aanbesteding Provincie Noord-Brabant); • Uitvoering geven aan de Laadvisie 2022.
2.5 Afval / Grondstoffen	
<p>Beperking restafval tot 5% van de totale afvalstroom (cf. regionale afspraken).</p>	<p>2024 staat in het teken van het stabiliseren van Blink als organisatie. Deze koers wordt momenteel bepaald: blijft Blink enkel een uitvoeringsorganisatie of trekken de Blinkgemeenten samen op met betrekking tot de transitie naar een circulaire economie.</p> <p>In 2024 ligt de focus op continuering van de dienstverlening en service voor inwoners. De projecten bladkorven en GRIP-wagen worden voortgezet.</p>
2.6 Water	
<p>Aanpak risicoplekken wateroverlast</p>	<p>In 2023 zijn de wateroverlast locaties onderzocht, conform raadsprogramma. Begin 2024 stellen we een maatregelenpakket op voor het oplossen van de wateroverlast locaties. Financiële middelen voor realisatie zijn nog niet bekend. Doelstelling is om de top 5 van wateroverlast locaties voor 2030 te hebben opgelost.</p>
<p>Doelmatig en efficiënt beheren van het rioolsysteem voor afvalwater en zorgen voor de inzameling en verwerking van hemelwater. Het beheren en onderhouden van de gemeentelijke sloten en beheer van het grondwater.</p>	<p>Het uitvoeren van het Plan Stedelijk Water (PSW) 2023-2027. Het PSW is afgestemd op de nieuwe wetgeving van de Omgevingswet en het Delta Plan Ruimtelijke Adaptatie. In het PSW zijn acties opgenomen ten aanzien van afvalwater, hemelwater en grondwater. In 2024 gaan we:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De realisatie van een gescheiden rioolstelsel op de Averbodeweg in Sterksel afronden; • Middels bovengrondse buffervoorzieningen het regenwater scheiden van afvalwater op de Oudenmolen in Heeze; • Starten met de uitvoering van de herinrichting en aanleg van een gescheiden rioolsysteem op de Ginderover en Somerenseweg in Heeze; • In de samenwerking Waterportaal Zuidoost Brabant, een gezamenlijk pakket maatregelen nemen onder de naam Kallisto. Hiermee wordt voldaan aan de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het project is erop gericht om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
2.7 Economische zaken	
Economische groei en vitaliteit in de gemeente bevorderen	<p>Stimuleren van samenwerking tussen gemeente en het lokale bedrijfsleven. Als onderdeel hiervan wordt, in het kader van duurzaamheid, een bijeenkomst georganiseerd.</p> <p>Onderzoeken of er behoefte is aan centrummanagement en binnen welke contouren deze met voldoende draagvlak kan worden vormgegeven.</p>
Behouden en uitbreiden van de levendigheid in de centra	<p>Faciliteren van voldoende gevarieerd winkel- en horeca-aanbod door ondernemersinitiatieven optimaal te ondersteunen en, indien passend, medewerking te verlenen aan mogelijkheden zoals gemengd gebruik. Binnen beleidskader de maximale ruimte opzoeken om initiatieven vanuit ondernemers te ondersteunen.</p> <p>Centra inrichten als prettig en veilig verblijfsgebied. In 2024 gaan we verder met het traject om verkeersbewegingen in het centrum te verminderen en parkeermogelijkheden te onderzoeken (zie Centrumontwikkeling Heeze).</p> <p>Detailhandelsvisie opstellen samen met A2 gemeenten.</p>
Faciliteren en uitbreiden van midden- en kleinbedrijf (MKB).	<p>Zorgen voor een bedrijvenprogrammering bedrijventerreinen (incl. Poort 43), passend binnen de ambities, structuur en cultuur van Heeze-Leende en aansluitend bij de regionale strategie A2.</p> <p>Intern mogelijke locaties voor een bedrijfsverzamelgebouw in kaart brengen voor kleine ondernemers (startups).</p>
Versterken economische kracht in het landelijk gebied.	Onderzoeken of en in welke mate nieuwe economische dragers in het buitengebied mogelijk en/of wenselijk zijn.
2.8 Recreatie en toerisme	
Een sterke toeristisch recreatieve sector die aansluit bij het groene karakter van onze gemeente en daarmee bijdraagt aan een aantrekkelijk woon- en werkklimaat.	<p>Voor Natuurgrenspark De Grote Heide ligt tot en met 2026 de nadruk op het realiseren van een beleeftuin in de Bulders en het realiseren van een nieuwe fietsverbinding tussen Someren en Sterksel.</p> <p>Daarnaast wordt onderzocht hoe de samenwerking met ondernemers(verenigingen) en VVV's in het gebied geïntensiveerd kan worden.</p> <p>In 2024 een beleidsplan vaststellen voor toerisme en recreatie.</p>

Grote projecten

Invoering Omgevingswet	
Wat willen we bereiken?	Een vlotte overgang van de oude regelgeving naar de nieuwe Omgevingswet per 1 januari 2024. Geheel 2024 kan gezien worden als overgangsjaar: lopende dossiers handelen we af onder het oude regime en nieuwe dossiers onder het nieuwe regime.
Wat doen we daarvoor?	<ol style="list-style-type: none"> <li data-bbox="466 1805 1497 1910">1. Aan de slag en ervaring opdoen met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Waar tegen nieuwe vraagstukken of onvolkomenheden wordt aangelopen, deze pragmatisch oplossen. <li data-bbox="466 1910 1497 1980">2. Aan de slag met de omgevingstafel aan de hand van een pilot. De kosten van deze pilot worden betaald uit het 'invoeringsbudget Omgevingswet'. Als de

Invoering Omgevingswet	
	<p>omgevingstafel definitief gemaakt wordt, moet hier vanaf 2025 structureel geld voor uitgetrokken worden.</p> <p>3. Opstellen van omgevingsplan 'Kom Sterksel'. De kosten van dit omgevingsplan worden betaald uit het 'invoeringsbudget Omgevingswet'. Het binnen dit budget beschikbare bedrag, is onvoldoende om tot een gemeente dekkend omgevingsplan te komen.</p> <p>4. Eind 2024 eindigt het project 'Invoering Omgevingswet'. Op dat moment gaat naar de omgevingswet over naar de gemeentelijke lijnorganisatie.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Voor de invoering is voor jaren 2022 tot en met 2024 incidenteel € 425.000 geraamd in een aflopende reeks van € 185.000 in 2022 tot € 80.000 in 2024. Omdat de invoeringsdatum van de Omgevingswet een aantal keer uitgesteld is, zijn in 2022 en 2023 niet alle middelen besteed. Deze niet bestede middelen wordt voorgesteld om deze over te hevelen bij de jaarrekening naar 2024. Tegelijk met de invoering van de Omgevingswet, gaat ook de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) stapsgewijs in. Hierdoor verandert dan ook de rol van de gemeente naar een minder toetsende en controlerende partij. Dit betekent dat de gemeente vanaf 2024 bij de eenvoudigere bouwwerken, minder werkzaamheden heeft en dus minder kosten/leges door kan rekenen aan de initiatiefnemers. Een eerste inschatting is dat de leges-inkomsten hierdoor in 2024 1/3e lager zullen zijn. In de daaropvolgende jaren zullen de inkomsten, als de Wkb voor meer bouwwerken gaat gelden, verder teruglopen; wellicht tot 1/2e van het huidige niveau.</p>

Centrumontwikkeling Heeze gemeentehuisplein en -tuin	
Wat willen we bereiken?	<p>Verder met de ontwikkeling van het gebied rondom het gemeentehuis. Het plein voor het gemeentehuis wordt deels autovrij en er komt ruimte voor ontmoeten en verblijven in een groene setting.</p> <p>Het St. Maartenshuis behouden en duurzaam ontwikkelen.</p> <p>Naast het huidige evenementen/parkeerterrein ligt een particulier perceel betrekken bij de herinrichting van het evenementen-/ parkeerterrein.</p>
Wat doen we daarvoor?	<p>Voor het plein voor het gemeentehuis een nieuw ontwerp maken.</p> <p>Voor het St. Maartenshuis en de gymzaal aan de Spoorlaan een herbestemmings- en verduurzamingsonderzoek uitvoeren om zo inzicht te krijgen in de herbestemmingsmogelijkheden en de exploitatie daarvan.</p> <p>Verwerven van het particuliere terrein om het in de toekomst toe te voegen aan het evenementen-/ parkeerterrein.</p>
Wat mag het kosten?	<p>Voor het ontwerp van het gemeentehuisplein is € 25.000 beschikbaar. Het herbestemmingsonderzoek voor het St. Maartenshuis en de gymzaal aan de Spoorlaan kost € 40.000.</p> <p>Op basis van de getaxeerde marktwaarde is € 100.000 beschikbaar voor de aankoop van het perceel.</p>

Centrumontwikkeling Heeze aanpak Kapelstraat en Jan Deckersstraat	
Wat willen we bereiken?	<p>Het centrum van Heeze is een prettig woon- en verblijfsgebied. Het historische lint geeft het centrum karakter maar zorgt ook voor veel verkeer. Het streven is om het doorgaande verkeer uit het centrum te weren en het centrum autoluwer te maken. Dit wordt gedaan door het aantrekkelijker te maken om de randweg te nemen. Minder verkeer draagt bij aan een prettig verblijfsgebied en voetgangers en fietsers krijgen meer ruimte.</p> <p>Parkeren is noodzakelijk voor bezoekers aan het centrum maar draagt niet bij aan ruimtelijke kwaliteit. Recreanten parkeren bij voorkeur op terreinen in de zogenaamde 2^e linie zoals achter het gemeentehuis. Als zij de auto kunnen parkeren nabij het</p>

Centrumontwikkeling Heeze aanpak Kapelstraat en Jan Deckersstraat	
	centrum en vandaar uit kunnen gaan wandelen of fietsen, hen gemakkelijker verleiden ook de horeca en winkels in het centrum van Heeze te bezoeken.
Wat doen we daarvoor?	Werken aan een plan om doorgaand verkeer te stimuleren om de randweg te nemen in plaats van door het centrum te rijden en om de ruimte die daarbij ontstaat in te richten als een prettig verblijfsgebied. Zoeken naar meer mogelijkheden voor parkeren in de zogenaamde 2e linie en leggen daarvoor een of meerdere terreinen aan.
Wat mag het kosten?	Relatief kleine no regret maatregelen/ quick wins worden gefinancierd uit het budget wat reeds in de begroting van 2022 is opgenomen voor de herinrichting van de Kapelstraat. Voor de aankoop en inrichting van een of meerdere terreinen is €200.000 beschikbaar.

De Bulders	
Wat willen we bereiken?	Zowel De Bulders als de randweg voorzien in een grote behoefte. Met De Bulders wordt de volkshuisvestelijke taak van de gemeente ingevuld en nu de aanleg van de randweg gereed is kan een reductie op het doorgaande (vracht-) verkeer op de centrumwegen door Heeze bereikt worden. Binnen de Bulders worden uiteindelijk 350 woningen gerealiseerd.
Wat doen we daarvoor?	Het bestemmingsplan De Bulders is onherroepelijk. De ontwikkelaars gaan beginnen met de verkoop (2023) en bouw (2024) van de woningen in Deelgebied 2. Er worden nog enkele vrije kavels uitgegeven. De gemeente trekt de regie naar zich toe in de Bulders door actiever te sturen op de invulling van deelgebied IV.
Wat mag het kosten?	De verwerving, de aanleg van de randweg en het bouw- en woonrijp maken worden bekostigd uit de grondexploitatie van De Bulders.

Verkabelen hoogspanning De Nieuwe Hoeven	
Wat willen we bereiken?	Tijdens de Raad Informatie Bijeenkomst 13 februari 2023 heeft de raad uitgesproken de kosten, opbrengsten en uitwerkingen van de verkabeling hoogspanning in de nieuwe Hoeven verder te willen uitzoeken.
Wat doen we daarvoor?	De hoogspanning zal tussen de masten 114 en 117 onder groenstrook van de Nieuwe hoeven worden gelegd. Door de verkabeling komt er grond vrij voor de verkoop van enkele kavels in de groenstrook. De kavels worden in overleg met een stedenbouwkundige bepaald, na een eerste studie wordt gedacht aan ongeveer 3.000m ² uit te kunnen geven. Na realisatie verkabelen en kavels zal de groenstrook een upgrade krijgen naar park met accenten voor ontmoeting, wandel- en fietsroutes Het voorlopig ontwerp van TenneT voor de verkabeling wordt verwacht in 2024-2026.
Wat mag het kosten?	De maximale kosten voor de verkabeling worden op dit moment geraamd op €975.000 per km. Het tracé onder de groenstrook van de nieuwe Hoeven is ongeveer 1.050 m. Daarnaast komen er kosten bij voor de aanleg van een park en het bouw- en woonrijp maken van de nieuw te realiseren kavels. De cofinanciering zal moeten komen uit de verkoop van de kavels in de groenstrook van De Nieuwe Hoeven. Het proces wordt geleid door TenneT.

Centrale As	
Wat willen we bereiken?	Met een ontsluitingsweg om de kernen heen van de gemeente Heeze-Leende, wordt een significante reductie van verkeer door de kernen bereikt voor zowel Heeze, Leende als Sterksel.
Wat doen we daarvoor?	Met ProRail, Provincie en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt als onderdeel van het LVO-programma Aanpak Overwegen naar een integrale studie van het totale spoortracé onderzocht. Tracékeuze Randweg – Poortmannen inclusief spoorwegovergang.

Centrale As	
Wat mag het kosten?	De gemeenteraad stelt jaarlijks bij een positief saldo van de jaarrekening een werkkrediet beschikbaar ten laste van de bestemmingsreserve 'totaaloplossing verkeersproblematiek'. Hieruit worden de (haalbaarheids-)onderzoeken & ondersteuning betaald in het kader van de totaaloplossing. Mocht dit niet toereikend zijn, dan wordt de gemeenteraad in een separaat voorstel om budget gevraagd. De totaalkosten van de Centrale As gaat de reikwijdte van de gemeente ver te boven. Medewerking en cofinanciering van provincie en rijk zijn onontbeerlijk. Het is de wens van het college om de bestemmingsreserve 'totaaloplossing verkeersproblematiek' de komende jaren in omvang te laten toenemen.

Investerings (projecten)

Tabel 3.0 Investerings (projecten) en kapitaallasten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.2 Wegen, straten en pleinen	2024	6.831		212	212	212
2.2 Wegen, straten en pleinen	2025	2.383			74	74
2.2 Wegen, straten en pleinen	2026	4.166				129
2.2 Wegen, straten en pleinen	2027	400				
2.1 Openbare verlichting	2024	70		4	4	4
2.1 Openbare verlichting	2025	70			4	4
2.1 Openbare verlichting	2026	70				4
2.1 Openbare verlichting	2027	70				
2.6 Riolen en rioolgemalen	2024	1.342				
2.6 Riolen en rioolgemalen	2025	1.288				
2.6 Riolen en rioolgemalen	2026	1.412				
2.6 Riolen en rioolgemalen	2027	1.452				
2.7 (Strategische) gronden	2024	100		1	1	1
2.8 Lokale activiteiten	2024	100		11	11	11
Totaal			0	228	306	439

Een totaaloverzicht van de te activeren investeringen treft u aan in de bijlage *Investeringsplanning 2024-2027*.

Wat mag het kosten?

Tabel 3.1 Saldo na bestemming programma 2

Bedragen x € 1.000

Thema	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
2.1 Wonen en bouwen	3.082	2.077	1.943	1.892	1.906	1.910
2.2 Openbare ruimte	2.741	3.084	3.005	3.170	3.439	3.605
2.3 Ruimtelijke ordening	445	551	671	609	613	617
2.4 Milieu	526	762	1.165	1.216	1.226	1.238
2.5 Afval	1.359	1.645	1.517	1.574	1.635	1.695
2.6 Water	1.682	1.640	2.258	2.150	2.165	2.186
2.7 Economische zaken	926	693	249	261	264	267
2.8 Recreatie en toerisme	1.388	1.470	1.421	1.488	1.504	1.531
Totaal lasten	12.149	11.922	12.229	12.360	12.752	13.049
2.1 Wonen en bouwen	1.415	666	569	582	494	500
2.2 Openbare ruimte	189	139	141	143	145	147
2.3 Ruimtelijke ordening	185	41	42	44	46	48
2.4 Milieu	76	6	332	335	335	335
2.5 Afval	1.984	1.829	1.909	1.984	2.061	2.141
2.6 Water	2.352	2.330	2.890	2.760	2.813	2.864
2.7 Economische zaken	733	239	26	27	28	29
2.8 Recreatie en toerisme	394	228	364	374	384	391
Totaal baten	7.328	5.478	6.273	6.249	6.306	6.455
Saldo voor bestemming	-4.821	-6.444	-5.956	-6.111	-6.446	-6.594
2.0 Toevoegingen aan reserves	189	0	0	0	0	0
2.0 Onttrekkingen aan reserves	142	772	145	150	150	147
Saldo mutatie reserves	-47	772	145	150	150	147
Saldo na bestemming programma 2	-4.868	-5.672	-5.811	-5.961	-6.296	-6.447

Financiële impact

Het saldo na bestemming in Programma 2 Wonen, bedrijven en recreëren, gedaald met € 139.000 ten opzichte van de actuele begroting 2023 tot negatief € 5.811.000.

Hieronder een toelichting op de belangrijkste mutaties:

- Een structurele ophoging € 100.000 voor gas en elektra

De gemeente Heeze-Leende koopt samen met andere gemeenten en de Veiligheidsregio duurzame energie (gas en elektra) in voor de gemeentelijke gebouwen, rioolgemaal en rioolpompen, evenementenkasten, verkeerslichten, beveiligingscamera's en openbare verlichting. Het huidig contract loopt af op 31 januari 2023. Vanaf 1 januari 2024 dient de gemeente Heeze-Leende te beschikken over een nieuw leveringscontract. De aanbestedingsprocedure loopt inmiddels. De oorlog in de Oekraïne heeft ervoor gezorgd dat de energieprijzen afgelopen tijd flink zijn gestegen. De verwachting is dat de prijzen voor levering voor gas en elektriciteit veel hoger komen te liggen dan de huidige prijzen. Het is lastig om aan te geven hoeveel hoger. Het is onduidelijk wat de prijzen komende tijd gaan doen.

- Water:

Verhoging aan de lasten kant is cf plan stedelijk water de baten zijn tevens verhoogd aangezien de rioolheffing 100% kostendekkend zijn

- Afvalstoffen heffing verhoging 3,9% volgens kadernota. Aan de lasten kant is de verlaging te verklaren doordat Attero incidenteel in de begroting 2023 zit.

Programma 3: Samen leven en participeren

Welke ontwikkelingen willen we realiseren (raadsprogramma)

Samen met inwoners en organisaties ontwikkelen wij een duurzaam leefbare samenleving. Een sociale leefomgeving waarin we ontmoeting stimuleren en ondersteunen en waar iedereen naar vermogen mee kan doen en inwoners betrokken zijn bij elkaar. Daarbij benutten we de creativiteit en de krachten die er in de verschillende dorpskernen of wijken (samenkracht) zijn en sluiten we aan bij wat er speelt en nodig is. We pakken onze rol als verbinder en ondersteuner en nodigen inwoners uit om samen met ons te werken aan leefbare kernen. De rol van de gemeente is aanvullend op dat wat inwoners zelf kunnen.

Daarbij denken we vanuit kansen en mogelijkheden. Ten aanzien van het bestendigen van de sociale cohesie en levendige kernen willen we de volgende ontwikkelingen realiseren uit het raadsprogramma:

- Versterken van ontmoeting met dorpshuizen en de bibliotheek als spil en ruimte voor en faciliteren van eigen initiatieven van inwoners;
- Borgen/uitbreiden van sportfaciliteiten in Heeze, Leende, Leenderstrip en Sterksel waar jong en oud kunnen bewegen (gezonde leefstijl) en elkaar daarbij kunnen ontmoeten;
- Laagdrempelig signaleren van eenzaamheidsproblematiek;
- Zorgen voor inclusiviteit van mensen met een beperking: toegankelijkheid, gelijkheid, zelfstandigheid (uitvoeren VN-verdrag voor rechten van personen met een handicap);
- Vastleggen cultuurhistorische en beeldbepalende elementen en dorpsgezichten en controle krijgen over het behoud en instandhouding ervan;
- Versterken van programmering van activiteiten (o.a. in de dorpshuizen) voor jongere doelgroepen;
- Jongerenwerk een definitieve en passende plek geven;
- Aandacht voor een gezonde duurzame leeftijdsopbouw van inwoners in de kernen.

We willen dat inwoners volwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Het ontwikkelen, behouden en versterken van de eigen regie staat daarbij altijd centraal. We willen naar een samenleving waar inwoners verantwoordelijk zijn voor de inrichting van hun leven en het heft in eigen handen nemen. Wanneer een inwoner niet zelf, of met hulp van zijn omgeving of netwerk en algemene voorzieningen kan meedoen, kan hij rekenen op passende ondersteuning en waardering. Als het gaat om maatwerk en integraliteit, doen we wat nodig is. We werken aan een duurzame oplossing en sluiten altijd aan bij de mogelijkheden van de inwoner. Onze professionals geven samen met de inwoner vorm aan de ondersteuning, waarbij de inwoner de regie houdt.

Ten aanzien van gezondheid, onderwijs en ontwikkeling willen we de volgende opgaves realiseren uit het raadsprogramma:

- Zorgdragen voor toegankelijke zorg;
- Waardering (div. uitingsvormen + €) en positionering mantelzorgers;
- Inclusiviteit van inwoners, accenten op doelgroepen:
 - Fysieke en mentale ontwikkeling ouderen;
 - Iedereen kan meedoen (minima); organiseer dat als gemeente.
- Versterken digitale vaardigheden (verschillende doelgroep, verschillende aanpak), voorkomen isolatie en digitale tweedeling;
- Zorgen dat iedereen kan meedoen (deel kan uitmaken van de samenleving ondanks eventuele beperkingen/bijzonderheden);
- Aanpakken van situaties waar kinderen in armoede opgroeien en zorgen dat ze blijven meedoen door een actief monitorende rol aan te nemen en vrijwilligers(organisaties) op dit thema op alle mogelijke wijzen ondersteunen;
- Versterken van de inzet binnen het onderwijs op het hebben van een gezonde leefstijl van kinderen (voldoende beweging, gezonde voeding, etc.);
- Breng de vrijwilligersorganisaties in een goede positie; versterk de effectiviteit en efficiëntie door samenwerking mede gemeente & organiseer vooral ook de eigen kracht van inwoners;
- Jongerenwerk preventiever inzetten, met oog voor mentale ontwikkeling jongeren 13-17jr;
- Kansen zoeken om voortijdige schoolverlaters zich te laten ontwikkelen in sectoren waar de behoefte aan arbeidskrachten groot is, zoals in de zorg of binnen Brainport;
- Versterken van de digitale vaardigheden van ouderen, eventueel door hier jongeren voor te vragen en zo direct de ontmoeting tussen jong en oud te bevorderen;

- Ondersteunen van de ingezette lijn om onderwijsaccommodaties (waaronder de Berkenschutse te verduurzamen en te onderzoeken wat er nodig is om de Dirk Heziusschool, op te knappen, te renoveren of nieuwbouw op een andere locatie;
- Vroegtijdige schoolverlaters worden geholpen om alsnog een goede startkwalificatie te behalen, zodat ze een goede start voor hun zelfstandige leven hebben;
- Ondersteunen en stimuleren van een leven lang leren;
- Aandacht voor laaggeletterdheid bij inwoners.

Reguliere werkzaamheden en bestaand beleid

Uiteraard blijven we onze wettelijke taken, verantwoordelijkheden en vastgestelde beleidsplannen uitvoeren, zoals o.a.: maatwerkvoorzieningen Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugd, leerlingenvervoer, uitvoering participatiewet, inburgering, minimabeleid, subsidies, het ondersteunen van vrijwilligers en organisaties via de Vrijwilligerscentrale. Deze taken staan verder niet expliciet in de begroting benoemd, maar zijn wel financieel vertaald in deze begroting.

Achtergrond en ontwikkelingen

De beleidsnota sociaal domein 2020-2023 is geactualiseerd en vanaf 2024 is het nieuwe beleidsplan Sociaal domein 2024-2027 van kracht. Dit beleidsplan sluit aan bij de doelstellingen uit het raadsprogramma vormt het strategische kader voor de (toekomstige) ontwikkelingen en uitdagingen binnen het sociaal domein.

Zorgdragen voor bestaanszekerheid en werkgelegenheid is een kerntaak van de overheid. De huidige participatiewet, blijkt niet altijd te werken zoals het Kabinet dat graag wil en wordt gezien als complex en gaat bovendien onvoldoende uit van vertrouwen. Door het Kabinet is daarom aangekondigd dat de Participatiewet ingrijpend zal worden gewijzigd, met grote gevolgen voor het gemeentelijk beleid en de gemeentelijke uitvoeringspraktijk. Uiteraard zijn we hierbij op dit moment afhankelijk van de demissionaire status van het Kabinet en de nieuwe verkiezingen.

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
3.1 Onderwijs	
<p>Als gemeente betekenisvol zijn voor het onderwijs, passend bij de rol van de gemeente.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samen met de onderwijspartners een Lokaal Educatieve Agenda 2024 – 2027 (LEA) opstellen, Hierin stemmen we gezamenlijk af wat we als gemeente kunnen betekenen voor het onderwijs. • Vanuit het onderwijsachterstandenbeleid, anderstalige leerlingen extra kansen bieden door middel van aanvullende ondersteuning op scholen. • Vanuit het onderwijsachterstandenbeleid voor- en vroegschoolse educatie en een peuterprogramma verzorgen. Ter versterking zetten we twee pilots op: <ul style="list-style-type: none"> - Inzetten van meeloop-/inloopuren van de jeugdverpleegkundigen bij de kinderopvang. Dit om het contact te verbeteren tussen jeugdverpleegkundigen 0-4 van de GGD en de kinderopvangorganisaties die geen VVE aanbieden. En om de laagdrempeligheid te verhogen zodat signalen/zorgen eerder besproken worden. - Verkennen of we preventieve logopedische screening bij kinderen in groep 2 kunnen invoeren. Door middel van het inzetten van een preventieve logopedische screening voor de leerlingen in groep 2, kunnen spraak-taal-problemen eerder (h)erkend worden.
<p>Voorkomen van voortijdig schoolverlaters (vsv) en het bieden van een kansrijke start.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van het regionaal uitvoeringsprogramma vsv, zodat vsv'ers alsnog een startkwalificatie halen of op een passende zorg- of arbeidsplek terechtkomen. Onderdeel hierbinnen is dat loopbaanbegeleiders van de 'Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten' (RMC)

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<ul style="list-style-type: none"> Huisbezoeken afleggen bij vsv'ers om waar nodig te begeleiden naar onderwijs of werk.
<p>Digitale vaardigheden ouderen/ volwassenen versterken zodat iedereen mee kan blijven doen in de samenleving. En laaggeletterde inwoners ondersteunen zodat zij mee kunnen doen in de samenleving.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Het verbeteren van digitale vaardigheden en terugdringen van laaggeletterdheid van inwoners door het taalnetwerk Heeze-Leende (Bibliotheek Dommeldal, Cordaad Welzijn, Taalkracht, gemeente Heeze-Leende). <ul style="list-style-type: none"> Borgen van dit taalnetwerk en waar mogelijk verder uitbouwen; De taalpuntcoördinator structureel inzetten, ten behoeve van de aanpak van laaggeletterdheid. Stimuleren en (mede) mogelijk maken dat diverse lokale organisaties waaronder de KBO, trainingen digitale vaardigheid aanbieden.
<p>Inwoners blijven zich een leven lang ontwikkelen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ondersteunen en stimuleren van een leven lang leren van doelgroepen waar de gemeente een rol heeft. De bibliotheek heeft hierbinnen een sleutelrol. Het versterken van het bibliotheekprogramma t.b.v. het bevorderen van basisvaardigheden, en het bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling Aanbieden van volwasseneducatie via Taalkracht voor inwoners, die meerderjarig zijn en niet inburgering plichtig, zodat zij hun basisvaardigheden kunnen verbeteren. Regionaal wordt dit vanuit de Wet Educatie Beroepsonderwijs-middelen gefinancierd. <ul style="list-style-type: none"> Het aanbod van Taalkracht bekender maken onder de inwoners.
<p>Verduurzaming onderwijsaccommodaties.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Berkenschutse: zie 'Grote Projecten' Onderzoeken hoe we invulling gaan geven aan een toekomstbestendige huisvesting van de Dirk Heziusschool. Opstellen van een uitvoeringsprogramma voor het "Integrale Huisvesting Plan Onderwijs, Opvang en Zorg" (=IHP).
<p>Combinatiefunctionarissen breed inzetten in de samenleving.</p>	<p>Op rijksniveau zijn nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt over de inzet van de combinatiefunctionarissen. Als gevolg hiervan mogen de combinatiefunctionarissen na 2026 niet meer ingezet worden in het gymonderwijs. In de periode 2024 tot en met 2026 werken wij in samenspraak met scholen deze ontwikkeling uit en met een advies komen.</p>
<h3>3.2 Jeugd</h3>	
<p>Toegankelijke zorg voor inwoners.</p>	<p>Binnen de jeugdhulpregio Samen voor Jeugd uitvoering geven aan de Hervormingsagenda, Regiovisie en in samenhang met een grotere netwerkorganisatie ook het Toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming. In 2024 worden regionale en lokale uitvoeringsplannen voor deze landelijke en regionale opgaven opgesteld. Doel van deze meerjarenopgaven is de jeugdzorg en de samenwerking in de keten te verbeteren zodat het jeugdzorgstelsel financieel beheersbaar wordt.</p> <p>Voor het programma Kansrijke Start organiseren we twee keer per jaar een netwerkbijeenkomst voor de netwerkpartners zodat zij elkaar weten te vinden en elkaar kennen. Omdat Heeze-Leende een kleine gemeenschap is met weinig kwetsbaren is het effect het grootst om een lerende keten te vormen via deze netwerkbijeenkomsten.</p> <p>Preventieve inzet op gezond en veilig opgroeien van kinderen door via Buurtgezinnen 5 vraaggezinnen te koppelen aan 5 steungezinnen.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>Ouders van vraaggezinnen worden even ontlast door de kinderen wat extra aandacht te geven in een steungezin.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het digitale echtscheidingsloket uitbreiden met een ouder ondersteuningsmodule ten aanzien van ouderschap na echtscheiding; • Monitoren van de werking van het echtscheidingsloket. Op basis van deze monitoring bepalen of en op welke wijze eventuele bijsturing nodig is.
<p>Inzetten op versterken mentale gezondheid van jongeren.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Conform beleidsplan sociaal domein 2024-2028 investeren in het kansrijk kunnen opgroeien binnen onze gemeente. • Inzetten op versterking van de sociale basis van jeugdigen en hun ouders/verzorgers, in lijn met Hervormingsagenda jeugd. • Werken ten aanzien van positief opgroeien en opvoeden vanuit een keten van samenwerkende partners in de Opvoed- en Opgroei karavaan. • Stimuleren van het versterken van het eigen netwerk en de context waarin jeugdigen opgroeien. • Via passende preventieve aanpak de mentale en fysieke gezondheid van jongeren versterken in samenwerking met jongerenwerk, het basisonderwijs en het verenigingsleven. Dit is in lijn met de aanpak van het Rijk 'mentale gezondheid van ons allemaal'. • Het versterken van de inloopmogelijkheden van jongeren in het jongeren centrum. <p>We stimuleren initiatieven vanuit kinderen/jongeren om de directe leefomgeving te versterken.</p>
	<p>Jongerenwerk een definitieve en passende plek geven.</p>
<p>3.3. Maatschappelijke ondersteuning</p>	
<p>Iedereen kan (blijven) meedoen.</p>	<p>Traject om te komen tot lokale inclusieagenda afronden en uitvoering hieraan geven. Met de lokale inclusieagenda borgen we dat mensen met een beperking (fysiek, mentaal (psychisch of verstandelijk) en chronisch ziekten) kunnen deelnemen aan de samenleving.</p> <p>Versterken van de mentale en fysieke gezondheid van inwoners, via passende preventieve interventies in samenwerking met maatschappelijke organisaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor verschillende doelgroepen ontmoeting organiseren gericht op lotgenotencontact, advies en informatie zoals het geheugenhuis, het mantelzorgcafé en Psy-salon (voor inwoners met GGZ-problematiek). • Project Maak Rimpels waarin voor de doelgroep senioren het accent op stimuleren van vitaliteit, valpreventie en digitale vaardigheid ligt. Het streven is om in 2024 80 senioren te bereiken. <p>In samenspraak met stakeholders een woonzorgvisie opstellen op basis van een analyse van de opgaven op het gebied van wonen, zorg en welzijn voor ouderen en andere mensen met een woon- en zorgbehoefte.</p>
<p>Het voorkomen en verminderen van eenzaamheidsproblematiek.</p>	<p>In het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) zijn acties benoemd over eenzaamheidsproblematiek, zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verkennen of een signaalpunt een oplossing biedt voor het vroegtijdig signaleren, herkennen en oppakken van

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>eenzaamheidsproblematiek. Signaalpunt is een instrument dat kan ondersteunen in een breed bereik van inwoners die eenzaam zijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trainingen voor vrijwilligers/professionals voor het herkennen en bespreekbaar maken van signalen van eenzaamheid. We verkennen of trainingen voor inwoners bijdragen aan een oplossing hiervoor.
Toegankelijke zorg voor inwoners.	<p>Versterken van eigen kracht is een uitgangspunt. De wijze waarop we hier verder invulling aan willen geven, zowel op individueel als collectief niveau, is weergegeven in het beleidsplan 2024-2027.</p> <p>Van beschermd wonen naar beschermd thuis. De invoering van het woonplaatsbeginsel en het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen is uitgesteld naar 1 januari 2025. Voor 2024 staat op de agenda:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen mandaatregeling vanaf 1 januari 2025 beschermd wonen; • Indien nodig aanpassing van de verordening Maatschappelijke ondersteuning en eventueel de beleidsregels, per 1 januari 2025. <p>Intensiveren samenwerking huisartsenpraktijken-sociaal team. Gezien het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) worden huisartsen steeds belangrijkere samenwerkingspartners binnen het Sociaal domein. In het kader van het GALA-plan zijn we met twee huisartspraktijken gestart met het concept Welzijn op Recept. In plaats van een medisch recept voor te schrijven, verwijst de huisarts de patiënten door naar het Sociaal team. In 2024 breiden we dit uit naar de andere twee huisartspraktijken.</p> <p>Onafhankelijke clientondersteuners, zowel professionele als vrijwillige, ondersteunen inwoners bij het aanvragen van hulp. In 2024 deze werkwijze evalueren.</p>
Waardering en positionering van mantelzorgers.	<p>Ondersteuning en facilitering van mantelzorgers, zoals aangegeven in het GALA - plan voor 2024:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De zichtbaarheid en vindbaarheid van het Steunpunt Mantelzorg verbeteren. • Informatie bieden over de mogelijkheden van ondersteuning met als doel het bereik van mantelzorgers te vergroten. • Onderzoeken van de vraag en behoefte van mantelzorgers naar respijtzorg. Respijtzorg is beschikbaar, maar hier wordt weinig gebruik van gemaakt. Verbeteren van de afstemming tussen bestaande initiatieven zoals mantelzorgcafé, geheugenhuis en psy-salon, zodat deze initiatieven elkaar kunnen versterken.
Digitale vaardigheden van inwoners versterken, zodat isolatie en een digitale tweedeling wordt voorkomen	Digitale vaardigheden van ouderen/volwassenen versterken zodat iedereen mee kan blijven doen in de samenleving. Zie thema onderwijs.
3.4 Gezondheid	
Bevorderen en stimuleren van een gezonde leefstijl	<p>In het kader van het preventie- en sportakkoord: Vitaal Heeze-Leende kunnen inwoners en maatschappelijke organisaties subsidie aanvragen voor initiatieven gericht op het stimuleren een gezonde leefstijl.</p> <p>Door het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) willen gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant en GGD Brabant-Zuidoost komen tot een regionale samenhangende aanpak op</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	het gebied gezondheid. De regionale aanpak kent voor de periode 2023-2024 een aantal doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> • Opzetten van een regionale overlegstructuur GALA 2023-2024; • Uitwerken van regionale samenwerking en uitvoeringsafspraken GALA 2023-2024 te weten: <ul style="list-style-type: none"> ○ Regionale kennisinfrastructuur; ○ Evaluatie regionale samenwerking 2023-2024 en opstellen samenwerkingsagenda 2025-2026.
Versterken van de inzet binnen het onderwijs op het hebben van een gezonde leefstijl van kinderen (voldoende beweging, gezonde voeding).	Via de GGD monitoren we de gezondheid van onze jeugdigen (zowel binnen als buiten school) en daar waar nodig sluiten we aan met preventieve programma's om gezondheidsachterstanden voor te blijven.
3.5 Participatie	
Een inclusieve arbeidsmarkt: iedereen doet mee, naar eigen kracht en kunnen. Eenieder werkt (naar vermogen) en heeft de nodige middelen van bestaan.	Breed offensief geeft de gemeente meer mogelijkheden om arbeidsplaatsen voor mensen met een arbeidsbeperking te realiseren. Wij bieden (financiële) ondersteuning aan inwoners die niet zelfstandig werk kunnen vinden. Kwetsbare jongeren maken een passende (vervolg)stap naar onderwijs, arbeid of dagbesteding.
Bestaanszekerheid voor iedereen.	<p>Participatie Verordening en beleidsregels aanpassen waarin we de hoogte van de inkomstenstoeslag gaan bezien. Met als doel voorkomen dat inwoners met een inkomen net boven het sociaal minimum op geen enkele regeling aanspraak kunnen maken en daardoor lager totaal inkomen hebben dan mensen onder dat sociaal minimum.</p> <p>In het college uitvoeringsprogramma is de Voorzieningen Wijzer opgenomen. Door de inzet van de Voorzieningen Wijzer gaan we het niet-gebruik van voorzieningen tegen. Dit levert gemiddeld € 500 per huishouden op jaarbasis op. Het is daarmee een preventief instrument om armoede te bestrijden.</p>
Iedere nieuwkomer een goede basis bieden zodat er een onafhankelijk toekomstperspectief is.	Uitvoering geven aan de Wet Inburgering. In 2024: <ul style="list-style-type: none"> • is het streven om nieuwkomers vroegtijdig in beeld te hebben. Zodoende tijdig starten met het inburgeringstraject om deze binnen de termijn van 3 jaar af te kunnen ronden met als perspectief werk en onafhankelijk zijn van lokale overheid; • de nieuwkomers begeleiden in samenwerking met partners en periodiek monitoren van de voortgang.
3.6 Dorpshuizen	
Versterken van ontmoeting, met dorpshuizen en de bibliotheek als spil en ruimte voor en faciliteren van eigen initiatieven van inwoners.	<ul style="list-style-type: none"> • In 2024 is extra geld in de begroting opgenomen om het al aangekondigde tekort van 't Perron op te kunnen vangen. Dit dekken we uit de nog aanwezige gemeentelijke reserve 'dorpshuis Heeze'. • Omdat de Schammert nog over eigen vermogen beschikt, is het voorstel om de reeds aangekondigde tekorten van de Schammert ten laste te laten komen van hun "eigen" vermogen en dus niet op te nemen in de gemeentelijke begroting. Dit alles met een opgave om in 2024 samen met de dorpshuizen tot een plan en begroting voor de lange termijn te komen. • Dorpshuizen op maat faciliteren om aan te zetten tot het kiezen van een duidelijke strategie op basis van de onderzoeken uit 2023. • Behouden bibliotheekvoorzieningen in Heeze, Leende en Sterksel

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<ul style="list-style-type: none"> • Voortzetten van de pilot in 't Perron, om het beheer te vereenvoudigen. • Onderzoeken of we het gebouw van 't Perron willen en kunnen aankopen. Een concreet voorstel voor aankoop van 't Perron zal dan separaat aan de raad worden voorgelegd. • In Sterksel is de verduurzaming van Valentijn aan de orde, gecombineerd met de doorontwikkeling van het dorpshuis binnen de gemeenschap. De aanzet tot een programma van eisen samen met het bestuur van Valentijn verder invullen en onderzoeken.
3.7 Sport	
<p>Borgen/uitbreiden van faciliteiten in de kernen waar jong en oud kunnen bewegen (gezonde leefstijl) en elkaar kunnen ontmoeten.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verder gaan met de uitvoering van het plan Lambrek. Belangrijk aandachtspunt hierbij is het samenvoegen van de clubgebouwen van RKSv Heeze en de Hockeyclub. • In 2024 samen met de sportclubs nader bespreken wat over en weer de verwachtingen zijn ten aanzien van het plan dat is opgesteld voor de Grote Speel in Leende. • Later, dus niet in 2024, toewerken naar een plan voor de Hemelrasten in Sterksel als uitwerking van het accommodatiebeleid. • De wensen van de sportverenigingen inventariseren en op basis daarvan een advies voorbereiden. • Naar verwachting in 2024 starten met de bouw van gymzaal Weibossen.
3.8 Cultuur	
<p>Versterken van samenhang, uitstraling en behoud van historische en beeldbepalende elementen, elke kern is uniek.</p>	<p>Vastleggen cultuurhistorische en beeldbepalende elementen en dorpsgezichten en controle krijgen over het behoud en instandhouding ervan.</p>
<p>Samen met de culturele aanbieders een toegankelijk kunst- en cultuurbeleid formuleren, gericht op verbinden, ontplooiing en samen creëren.</p>	<p>In 2024 uitvoeren van de aanbevelingen van de door de gemeenteraad vastgestelde kunst- en cultuurnota 2023.</p>

Grote projecten

Huisvesting de Berkenschutse	
Wat willen we bereiken?	Adequate huisvesting voor de Berkenschutse.
Wat doen we daarvoor?	Starten met de 1e fase van de uitvoering van het vernieuwbouwproject van de huisvesting van de Berkenschutse.
Wat mag het kosten?	<p>In de gemeentebegroting zijn de jaarlijkse kapitaalslasten voor de gebouwen van de Berkenschutse verhoogd. Deze verhoogde kapitaalslasten geven een investeringsruimte van zo'n € 8,6 mln. Naast de gemeentelijke bijdrage investeert de Berkenschutse zo'n € 4 mln. in het project en wordt getracht om rijksbijdragen te verkrijgen.</p> <p>Zolang de huisvestingsinvesteringen nog niet geactiveerd zijn, worden de verhoogde kapitaalslasten gereserveerd. Deze gereserveerde bedragen worden gebruikt om huidige boekwaardes af te boeken op het moment dat bestaande gebouwdelen gesloopt en/of gerenoveerd worden.</p>

Investerings (projecten)

Tabel 4.0 Investerings (projecten) en kapitaallasten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1 Huisvesting primair onderwijs	2025	3.674			132	132
3.1 Huisvesting speciaal onderwijs	2024	1.710		61	61	61
	2025	3.250			116	116
	2026	990				35
	2027	269				
3.6 Dorpshuizen	2025	789			40	40
3.7 Gymnastieklokale Heeze	2023>2024	1.495		71	70	69
3.7 Gymnastieklokaal Leenderstrip	2026	85				4
3.7 Sportcentrum de Pompenmaker	2024	688		36	36	36
3.7 Sportcentrum de Pompenmaker	2026	1.349				93
3.7 Lambrek Heeze	2024/2025	762			35	35
Totaal			0	168	490	621

Een totaaloverzicht van de te activeren investeringen treft u aan in de bijlage *Investeringsplanning 2024-2027*.

Wat mag het kosten?

Tabel 4.1 Saldo na bestemming programma 3

Bedragen x € 1.000

Thema	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
3.1 Onderwijs	1.902	1.934	1.867	1.985	2.238	2.296
3.2 Jeugd	3.608	4.489	4.848	4.695	4.289	4.312
3.3 Maatschappelijke ondersteuning	3.871	4.212	4.593	4.701	4.756	4.784
3.4 Gezondheid	612	654	700	716	730	756
3.5 Participatie	4.274	4.374	4.380	4.221	4.275	4.368
3.6 Dorpshuizen	995	1.059	1.101	956	999	1.002
3.7 Sport	957	934	1.114	1.244	1.291	1.388
3.8 Cultuur	567	700	641	654	605	607
Totaal lasten	16.786	18.356	19.244	19.172	19.183	19.513
3.1 Onderwijs	406	361	368	378	362	371
3.2 Jeugd	0	0	0	0	0	0
3.3 Maatschappelijke ondersteuning	60	48	49	51	52	55
3.4 Gezondheid	9	0	0	0	0	0
3.5 Participatie	1.893	2.674	2.035	2.112	2.192	2.275
3.6 Dorpshuizen	114	110	114	118	124	129
3.7 Sport	151	113	130	135	141	147
3.8 Cultuur	5	5	5	5	5	5
Totaal baten	2.639	3.310	2.701	2.799	2.876	2.982
Saldo voor bestemming	-14.146	-15.046	-16.543	-16.373	-16.307	-16.531
3.0 Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
3.0 Onttrekkingen aan reserves	228	216	453	201	86	86
Saldo mutatie reserves	228	216	453	201	86	86
Saldo na bestemming programma 3	-13.918	-14.830	-16.090	-16.172	-16.221	-16.445

Financiële impact

Het totale saldo na bestemming in Programma 3 Samen leven en participeren daalt met € 1.260.000 ten opzichte van de actuele begroting 2023 tot negatief € 16.090.000.

Hieronder volgt een toelichting op de belangrijkste mutaties:

Jeugd

Rijk en VNG werken al enige tijd aan de Hervormingsagenda jeugdzorg. Vooruitlopend op de uitkomsten van deze onderhandelingen zijn in de meicirculaire voor de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025 aanvullende, incidentele middelen toegevoegd aan het gemeentefonds, in lijn met de financiële reeks van de uitspraak van de Commissie van Wijzen (CvW). Waarbij deze extra middelen bestemd zijn voor de uitvoering van de hervormingsagenda. Daarnaast hebben we te maken met forse cao-verhoging, met als gevolg een hogere indexatie. Aan de andere kant zijn de uitgaven jeugd met € 250.000 meerjarig afgeraamd. Dit vanwege de nieuwe inkoopstelsel (PxQ) per 1 januari 2022, waarbij de kosten lager uitvallen dan verwacht.

Maatschappelijke ondersteuning

Bijstelling van de uitgaven voor huishoudelijke hulp is noodzakelijk vanwege de cao-verhoging en een stijging van het aantal cliënten. Via de meicirculaire heeft het kabinet structureel extra middelen toegekend ter compensatie voor de gestegen kosten als gevolg van de invoering van het abonnementstarief.

Dorpshuizen:

De incidentele toename is nodig om verschillende financiële tegenvallers en gestegen huren voor gebruikers op te vangen en daarmee de financiële situatie van 't Perron veilig te stellen.

Sport

De afschrijvingskosten voor Plan Lambrek zijn vanaf 2024 volledig in de begroting opgenomen zo ook de kapitaalslasten voor het nieuwe voetbalveld van DOSL

Participatie:

De SiSa A16 betreft de bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne. Bij de jaarlijkse verantwoording ontvangt de gemeente enerzijds een normbedrag per gerealiseerde plek per dag en anderzijds een normbedrag per geregistreerd persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (leefgeld). De gemaakte kosten zijn daarbij aanzienlijk lager dan de middelen die ertegenover staan. De opbouw van de cijfers in 2023 is als volgt. Het verschil tussen de te verwachten baten (normbedragen) en de te verwachten lasten (gemaakte kosten) voor de opvang van Oekraïners in 2023 is €151.940 (voordelig). Als aanvulling hierop, staat er naar aanleiding van 2022 nog een te ontvangen bedrag open i.r.t. opvang Oekraïners van €304.566. Normaliter had dit bij de jaarrekening 2022 verwerkt moeten zijn. Echter, doordat dit bedrag te laat bekend is geworden is er, in overleg met de accountant, besloten om dit bedrag op te nemen in de cijfers 2023. Het positieve verschil tussen de baten en lasten valt daardoor nog hoger uit en komt geheel ten gunste van het resultaat 2023. In 2024 valt dit positieve verschil aanzienlijk lager uit, wat resulteert in een significante afname aan de batenkant op participatie in 2024 ten opzichte van 2023.

3. Paragrafen

Paragraaf lokale heffingen

Algemeen

De lokale heffingen vormen een belangrijk deel van de inkomsten van de gemeente. We gaan in deze paragraaf in op de lokale heffingen en lichten het kwijtscheldingsbeleid toe. We bieden de belastingverordeningen gelijktijdig met de begroting aan bij de raad.

Er wordt bij de lokale heffingen onderscheid gemaakt tussen zuivere belastingen, heffingen en retributies:

- De zuivere belastingen behoren tot de algemene dekkingsmiddelen en dienen ter uitvoering van collectieve vormen van dienstverlening, maar ook individuele vormen van dienstverlening zonder een duidelijke relatie tussen dienstverlening en belasting.
- De heffingen dienen ter dekking van de kosten voor de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening. Dat houdt in dat de burger ook moet betalen als hij de dienst niet wenst. Voorbeelden van heffingen zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De opbrengst van de heffingen mag niet meer bedragen dan de kosten die de gemeente hiervoor maakt.
- De retributies zijn vergoedingen voor individuele dienstverlening van typische overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard. Voorbeelden hiervan zijn de leges voor paspoort en rijbewijs.

Uitgangspunten (beleid)

De beleidsuitgangspunten met betrekking tot de lokale heffingen zijn:

- Indien mogelijk geen lastenverhoging voor inwoners en bedrijven.

Opbrengstenraming belastingen en heffingen

In het volgende overzicht zijn de ramingen van de belastingopbrengsten en heffingen voor 2024 weergegeven.

Tabel 5.0 Gemeentelijke belastingheffing

Bedragen x € 1.000

Gemeentelijke belastingheffing	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Onroerendezaakbelastingen (OZB)	4.159	4.184	4.444
Afvalstoffenheffing	1.638	1.578	1.669
Rioolheffing	2.241	2.236	2.697
Leges	776	690	585
Lijkbezorgingsrechten	2	2	2
Toeristenbelasting	258	177	312
Totaal	9.074	8.867	9.709

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

Onroerendezaakbelastingen worden geheven van eigenaren van onroerende woningen en niet-woningen en van gebruikers van onroerende niet-woningen. De eigenaar/gebruiker op 1 januari van enig jaar is belastingplichtig voor het gehele jaar. Grondslag is de waarde van de onroerende zaak die is vastgesteld met een WOZ-beschikking (WOZ: waardering onroerende zaken). Voor het belastingjaar 2024 geldt de waarde van de onroerende zaak per 1 januari 2023.

Voor de waardeontwikkeling van onroerend goed verwachten we een gemiddelde waardestijging van woningen van 3% en houden we rekening met een waardestijging van 1,0% bij niet-woningen. Omdat de waarde van de woningen

naar verwachting stijgt, betekent dit dat de tarieven van de onroerendezaakbelasting voor woningen naar beneden worden bijgesteld.

In de volgende tabel volgen de tarieven voor de verschillende categorieën. Het tarief wordt bepaald op basis van de totale te verwachten WOZ-waarde per categorie in relatie tot geraamde opbrengst per categorie. Aangezien de verwachte WOZ-waardeontwikkeling per categorie verschilt zien we dit ook terug in de procentuele mutaties.

Tabel 5.1 Tarieven onroerendezaakbelastingen

Tarief	Rekentarief algemene uitkering *	Gemeentetarief 2024	Gemeentetarief 2023	Procentuele mutatie
Woningen eigenaren	0,0890%	0,0930%	0,0912%	1,97%
Niet-woningen eigenaren	0,2933%	0,1935%	0,1861%	3,98%
Niet-woningen gebruikers	0,2231%	0,1714%	0,1649%	3,94%

*Meicirculaire gemeentefonds 2023.

De opbrengsten uit onroerendezaakbelastingen zijn als volgt opgebouwd:

Tabel 5.2 Opbrengsten onroerendezaakbelastingen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Woningen eigenaren	2.873	2.956	3.155
Niet-woningen eigenaren	748	732	768
Niet-woningen gebruikers	538	496	521
Totaal	4.159	4.184	4.444

De opbrengsten zijn ten opzichte van de primitieve begroting 2023 toegenomen. Deze toename wordt verklaard door de indexering met 5%. De begroting 2023 is inmiddels met het besluit van de Bestuursrapportage 2023 incidenteel verhoogd omdat de WOZ-waarde meer was gestegen dan met het opstellen van de begroting 2023 rekening was gehouden. Ook is er rekening gehouden met de te verwachten areaaluitbreiding.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval. De reinigingsrechten worden in rekening gebracht voor het ophalen en verwerken van bedrijfsafval dat naar aard, omvang en samenstelling gelijk is te stellen aan huishoudelijke afvalstoffen. Uitgangspunt bij de bepaling van de tarieven is een kostendekkendheid van 100%. De opbrengsten mogen op begrotingsbasis niet hoger zijn dan de kosten. Zoals uit de volgende opstelling blijkt wordt dit uitgangspunt met een begrote kostendekkendheid van 100% gehaald.

Tabel 5.3 Kostendekkendheid afvalstoffenheffing

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld 7.3 afval 100%	1.359	1.465	1.517
Inkomsten taakveld 7.3 afval (excl. heffingen)	346	266	241
Netto kosten taakveld	1.013	1.199	1.276
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	103	88	93
BTW exploitatie	270	291	300
Totale kosten	1.732	1.578	1.669
Opbrengst heffing	1.638	1.578	1.669
Dekking	115%	100%	100%

Per saldo blijven de kosten van de afvalinzameling en –verwerking nagenoeg gelijk.

Bij de berekening van de tarieven voor deze heffing is gekozen voor tariefdifferentiatie (diftar). Degene die meer afval laat ophalen, moet ook meer betalen. Het tarief is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel, het vastrecht, is voor iedereen gelijk. Het tweede deel is variabel. In de volgende tabel zijn de tarieven vermeld.

Tabel 5.4 Tarieven afvalstoffenheffing

Tarief	Begroting 2023	Begroting 2024
Vastrecht per maand	€ 11,00	€ 11,67
Container van 40 liter restafval per lediging	€ 5,05	€ 5,05
Container van 140 liter restafval per lediging	€ 12,65	€ 12,65
Container van 240 liter restafval per lediging	€ 22,75	€ 22,75
Container van 25 liter gft-afval per lediging	€ 1,90	€ 1,90
Container van 140 liter gft-afval per lediging	€ 1,90	€ 1,90
Container van 240 liter gft-afval per lediging	€ 3,00	€ 3,00
Ondergronds	€ 1,90	€ 1,90

Rioolheffing

Eigenaren van eigendommen die direct of indirect zijn aangesloten op de gemeentelijke riolering dragen bij in de kosten daarvan. Hiermee betalen we de kosten van inzameling en het transport van afvalwater en hemelwater en de zuivering. Uitgangspunt bij de bepaling van de rioolheffing is een 100% kostendekkend tarief.

Kosten die direct of indirect te maken hebben met de riolering kunnen via de rioolheffing worden verhaald. De kosten bestaan uit kapitaallasten, de directe en indirecte exploitatiekosten zoals reiniging, inspecties en reparaties. Ook toekomstige uitgaven zoals vervangingen worden bij de bepaling van de te dekken kosten betrokken.

Het Plan Stedelijk Water 2023-2027 (PSW), met voorkeurscenario “klimaatadaptief en robuust”, is met bijbehorend investeringsprogramma op 6 februari 2023 vastgesteld door de gemeenteraad. Om het voorkeurscenario uit te voeren moeten inkomsten stijgen. Op basis van de huidige heffingssystematiek zou de rioolheffing stijgen van €252,60 in 2023 naar € 298,23 in 2024.

Tijdens de raadsvergadering van 6 februari 2023 is besloten om een alternatieve aanpak voor bepaling van de rioolheffing in beeld te brengen en het tarief van rioolheffing vast te stellen bij behandeling van de begroting 2024-2027.

Voor de alternatieve aanpak zijn 3 heffing systematieken onderzocht:

1. Huidige heffingssystematiek van waterverbruik handhaven;
2. Verbeterde heffingssystematiek van waterverbruik;
3. Heffing op basis van WOZ-waarde.

Het optimaliseren van de bestaande heffingssystematiek waterverbruik (nr. 2) heeft de voorkeur, omdat deze het meest realistisch is en het beste aansluit bij de uitgangspunten “de sterke schouders dragen de zwaarste lasten”, “de vervuiler betaalt” en het spaarzaam omgaan met drinkwater.

Voor kleine huishoudens blijft de rioolheffing ten opzichte van 2023 gelijk. Grootverbruikers van water gaan aanzienlijk meer betalen. Voor de middenstaffels wordt de stijging van de heffing iets lager dan wanneer de heffing systematiek van 2023 wordt gehanteerd.

Vanuit de stichting Rioned wordt gerekend met een waterverbruik van 40-50 m3 per persoon per jaar.

In de volgende tabel zijn de tarieven vermeld.

Tabel 5.5 Tarieven rioolheffing

Tarief per jaar	Begroting 2023	Begroting 2024	Procentuele mutatie
Tarief bij een waterverbruik van minder dan 50 m3 per jaar	€ 252,60	€ 252,60	0,00%
Tarief bij een waterverbruik van 51 m3 tot 100 m3 per jaar	€ 252,60	€ 296,40	17,30%
Tarief bij een waterverbruik van 101 m3 tot 200 m3 per jaar	€ 336,00	€ 394,80	17,50%
Tarief bij een waterverbruik van 201 m3 tot 500 m3 per jaar *	€ 336,00	€ 477,60	42,10%

* Indien in een belastingtijdvak meer dan 500 m3 wordt afgevoerd, is boven het in de tabel genoemde verschuldigde bedrag bij een waterverbruik tot 500 m3 een recht verschuldigd van € 39,80 per maand van het belastingtijdvak, voor elke hoeveelheid van 500 m3 of gedeelte daarvan waarmee de hoeveelheid van 500 m3 wordt overschreden.

Zoals uit de volgende opstelling blijkt wordt op begrotingsbasis een kostendekkendheid van 99% gehaald.

Tabel 5.6 Kostendekkendheid rioolheffing

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid rioolheffing	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld 7.2 riolering 100%	1.682	1.640	2.258
Inkomsten taakveld 7.2. riolering (excl. heffingen)	111	94	194
Netto kosten taakveld	1.571	1.546	2.064
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	246	277	267
BTW exploitatie	102	122	115
BTW investeringen	0	263	282
Totale kosten	1.919	2.208	2.728
Opbrengst heffing	2.241	2.236	2.697
Dekking	117%	101%	99%

Leges

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor het leveren van een dienst worden leges geheven. De legestarieven zijn vastgelegd in de tarieventabel behorende bij de legesverordening. De tarieventabel is in de volgende titels verdeeld:

- Algemene dienstverlening.
- Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning.
- Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn.

Per titel mogen de gezamenlijke baten uit de te heffen leges niet hoger zijn dan de geraamde lasten van alle onder de betreffende titel benoemde activiteiten.

Algemene dienstverlening (titel 1)

Bij aanvragen voor producten vallende onder deze titel moet worden gedacht aan huwelijken, rijbewijzen, uittreksels burgerlijke stand etc. De berekening van de kostendekkendheid van de tarieven is in het volgende overzicht opgenomen.

Tabel 5.7 Kostendekkendheid Algemene dienstverlening (leges titel 1)

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid Algemene dienstverlening (leges titel 1)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld 0.2 burgerzaken (excl. Incidentele lasten)	482	529	599
Inkomsten taakveld 0.2 burgerzaken (excl. heffingen)	12	0	0
Netto kosten taakveld	470	529	599
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	471	493	524
Totale kosten	941	1.022	1.123
Opbrengst heffingen taakveld burgerzaken	225	165	171
Dekking	24%	16%	15%

Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (titel 2)

Onder deze titel zijn de producten voor de omgevingsvergunning opgenomen. De berekening van de kostendekkendheid van de tarieven is in het volgende overzicht opgenomen.

Tabel 5.8 Kostendekkendheid fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (leges titel 2)

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (leges titel 2)	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld 8.3 Wonen en Bouwen	1.321	1.825	1.902
Inkomsten taakveld 8.3 Wonen en Bouwen	8	65	72
Netto kosten taakveld	1.313	1.760	1.830
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	782	883	972
Totale kosten	2.095	2.643	2.802
Opbrengst heffingen taakveld 8.3 Wonen en Bouwen	498	469	355
Dekking	24%	18%	13%

Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn (titel 3)

Onder deze titel zijn onder meer de tarieven opgenomen voor aanvragen met betrekking tot horeca, organiseren evenementen of markten en kinderopvang.

Lijkbezorgingsrechten

Voor het begraven en/of het plaatsen van een urn of asbus op de algemene gemeentelijke begraafplaats worden lijkbezorgingsrechten geheven. De tarieven zijn vastgelegd in de tarieventabel behorende bij de verordening lijkbezorgingsrechten.

Tabel 5.9 Kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid lijkbezorgingsrechten	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Kosten taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria	11	9	10
Inkomsten taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria	1	0	0
Netto kosten taakveld	10	9	10
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	8	4	5
Totale kosten	18	13	15
Opbrengst taakveld 7.5 Begraafplaatsen en crematoria	2	2	2
Dekking	11%	15%	13%

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengsten ten gunste komen aan de algemene middelen van de gemeente. De inkomsten uit deze belasting mag de gemeente dus naar eigen inzicht aanwenden. De toeristenbelasting wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachten tegen een vergoeding in welke vorm dan ook, van personen die niet als ingezetene in de gemeentelijke basisadministratie van de gemeente Heeze-Leende zijn ingeschreven.

Het betreft dus niet alleen toeristen, maar ook personen die onder andere voor hun werk tijdelijk verblijven binnen de gemeente Heeze-Leende. Belastingplichtige is degene die gelegenheid tot verblijf biedt. Deze verhaalt de belasting op degene die verblijf houdt.

De tarieven worden verhoogd ten opzichte van 2023. De tarieven sluiten aan bij de gehanteerde tarieven van de buurgemeenten. Het tarief per persoon per overnachting is in 2024 € 1,50 per overnachting. In afwijking hiervan geldt voor hotels en conferentiecentra een tarief van € 1,60 per overnachting, voor campings € 1,00 per overnachting en voor groepsaccommodaties € 0,85 per persoon per overnachting.

Overzicht lastendruk

De voorgestelde tarieven leiden tot de volgende belastingdruk. In deze berekening zijn alleen die belastingen betrokken die nagenoeg voor iedereen van toepassing zijn (onroerendezaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing). De heffingen die een specifieke belastingplicht hebben zijn uitgesloten.

Tabel 5.10 Lastendruk

Lokale lastendruk	2024	2023	Mutatie	Procentuele mutatie
Afvalstoffenheffing	€ 216	€ 208	€ 8	3,9%
Rioolheffing (bij een waterverbruik van 100-200 m3)	€ 395	€ 336	€ 59	17,5%
Onroerendezaakbelasting eigenaar woning	€ 421	€ 401	€ 20	5,0%
Totaal lastendruk huishouden zonder eigen woning	€ 611	€ 544	€ 67	12,3%
Totaal lastendruk huishouden met eigen woning	€ 1.032	€ 945	€ 87	9,2%

1) Aan gegevens in deze tabel kunnen geen rechten worden ontleend.

Toegepaste uitgangspunten bij berekening lokale belastingdruk:

- Afvalstoffenheffing is gebaseerd op gemiddeld 8,8 ledigingen van de Gft-container (140 liter) per jaar en 4,7 keer restafval (140 liter);
- De rioolheffing is op basis van een waterverbruik van 100 tot 200 m3 per jaar;
- Bij de berekening van de onroerendezaakbelasting 2024 met waarde peildatum 1 januari 2023 ten opzichte van belastingjaar 2023 met waarde peildatum 1 januari 2022 is uitgegaan van een taxatiewaardestijging woningen van 3% en een tarief van 0,0930%. De gemiddelde waarde van een woning in Heeze-Leende met waarde peildatum 1 januari 2023 wordt hier geraamd op € 453.000 (2023: € 440.000);
- De lastendruk van een 'gemiddeld huishouden' is in 2024 hoger dan in 2023. Dat wordt vooral veroorzaakt door de stijging van de rioolheffing en de onroerendezaakbelastingen.

Kwijtscheldingsbeleid

Inwoners met een laag inkomen kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Bij de invordering van de overige gemeentelijke heffingen wordt geen kwijtschelding verleend.

De gemeente hanteert het uitgangspunt dat inwoners met een inkomen van 100% van de bijstandsnorm in aanmerking moeten kunnen komen voor kwijtschelding, tenzij sprake is van een vermogen dat hoger is dan het wettelijke normbedrag.

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geeft inzicht in de robuustheid en weerbaarheid van de gemeentelijke begroting. Het weerstandsvermogen is de relatie tussen bekende risico's en de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de mogelijkheden en de middelen die de gemeente heeft (of kan hebben) om onvoorziene kosten op te vangen. In hoeverre de gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen hangt af van:

- De risico's met mogelijke financiële gevolgen die de gemeente loopt. Deze bepalen het benodigde weerstandsvermogen;
- De middelen die de gemeente vrij kan maken om risico's op te vangen. Deze bepalen de beschikbare weerstandscapaciteit.

In deze paragraaf worden de belangrijkste risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit in beeld gebracht en wordt het weerstandsvermogen van de gemeente bepaald.

Uitgangspunten (beleid)

De risico's worden bij de begroting en de jaarrekening geïnventariseerd en geactualiseerd. Ook bij de tussentijdse besluitvorming worden de risico's in beeld gebracht en, voor zover er risico's aanwezig zijn, worden deze benoemd en gekwantificeerd. Indien mogelijk worden beheersmaatregelen getroffen. Door al in een vroeg stadium na te denken over de mogelijke risico's van bepaald beleid zijn deze nog te voorkomen of kunnen eventuele ongewenste gevolgen worden beperkt. Risicomanagement is voor de gemeente geen doel op zich, maar is een hulpmiddel bij het bereiken van de gemeentelijke doelen.

De gemeente Heeze-Leende wil een structureel financieel gezonde organisatie zijn. Daarom wordt uitgegaan van een verantwoord financieel beleid als fundament voor een gezond weerstandsvermogen. In de uitvoering worden hierbij de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Een reëel en structureel sluitende (meerjaren)begroting;
- Onderhoudsvoorzieningen van voldoende omvang;
- Beheerste ontwikkeling van lokale lasten (indien mogelijk geen lastenverhoging voor inwoners en bedrijven);
- De begroting heeft jaarlijks ruimte voor onvoorziene kosten (eenmalig en structureel);
- Een weerstandscapaciteit van voldoende omvang om de risico's op te kunnen vangen.

Risico's

Om de minimale omvang van het weerstandsvermogen te kunnen bepalen is het nodig om de belangrijkste risico's in beeld te brengen. Voor het voorkomen of verminderen van de gevolgen van risico's worden veelal beheersmaatregelen getroffen of zijn middelen geraamd of gereserveerd. Bij de inventarisatie van risico's gaat het dan ook om risico's die reesteren: risico's die niet zijn afgedekt in de exploitatie, waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen en waarvoor we geen bestemmingsreserves hebben gevormd.

Voor de begroting 2024 zijn de risico's geactualiseerd. Hierbij ligt de nadruk op de belangrijkste risico's. Voor elk risico is een inschatting gemaakt van de kans van optreden van het risico en het financiële gevolg als het risico zich daadwerkelijk zou voordoen. Dit resulteert in een risicobedrag.

Risico's met een geringe impact zijn niet afzonderlijk benoemd. Voor het opvangen van de kleinere risico's wordt, evenals in voorgaande jaren, een risicobedrag van € 200.000 aangehouden. Risico's die opgevangen worden door bijvoorbeeld afgesloten verzekeringen, (project)budgetten, voorzieningen of bestemmingsreserves worden niet in deze paragraaf opgenomen.

Overzicht van geïnterpreteerde en gekwantificeerde risico's

Tabel 6.0 Op te vangen risico's

Bedragen x € 1.000

Nr.	Risico	Risico-bedrag
1	Garantstelling De Bulders Woningbouw C.V.	1.600
2	Overige garantstellingen en verstrekte leningen	683
3	Rampenbestrijding bij grote rampen	50
4	Calamiteiten informatiebeveiliging	300
5	Levering van aardgas en elektriciteit	300
6	Ontbreken risicoreserves gemeenschappelijke regelingen (o.a. GRSA2)	500
	Totaal grootste risico's	3.433
7	Overige risico's	200
	Totaal risico's	3.633
	Correctie voor het tegelijkertijd optreden van risico's	90%
	Totaal op te vangen risico's	3.270

We gaan ervan uit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen. Om hiervoor te corrigeren berekenen we een percentage van 90% over het totaal berekende risicobedrag. Dat brengt het totaal van de risico's op €3.270.000.

Toelichting op de geïnterpreteerde risico's

1. Garantstellingen Bulders woningbouw C.V.

De gemeente Heeze-Leende staat door het verstrekken van een akte van borgtocht 100% garant voor de leningen die De Bulders Woningbouw C.V. heeft aangetrokken voor de aankoop van de gronden van de gemeente. Hier tegenover heeft de gemeente hypothecaire zekerheid op de gronden ontvangen.

De gemeente Heeze-Leende brengt voor de garantstelling een marktconforme vergoeding van 0,55% in rekening bij De Bulders Woningbouw C.V. Over de aangesproken kredietfaciliteit inclusief aangegane leningen zal de financier rente bij De Bulders Woningbouw C.V. in rekening brengen. Om aan bovenstaande uitvoering te kunnen geven dient de directie van de Bulders Woningbouw C.V. deze rentenota's steeds direct aan de gemeente Heeze-Leende beschikbaar te stellen.

De gemeente Heeze-Leende loopt het risico dat de garantstelling door de bank wordt ingeroepen bij de gemeente. Het gaat in totaal om een garantstelling van maximaal € 16 miljoen kredietfaciliteit. Er is een afnameplicht voor 108 woningen vastgelegd waarmee een redelijke mate van zekerheid van inkomsten is gegarandeerd. Daarnaast is op basis van de residuele benadering de waarde van de gronden bezien en deze ligt in lijn met de financieringsbehoefte. Hierdoor is sprake van een redelijke mate van zekerheid. Het is belangrijk de match te blijven monitoren tussen gronduitgifte en opbrengsten en de omvang/aflossing van de lening zodat het risico voor de gemeenten niet vergroot, maar verkleind in de komende jaren. De grondexploitatie is op dit moment behoorlijk positief. Het is belangrijk om de afzet te blijven monitoren maar vooralsnog is er een kleine kans dat de garantstelling daadwerkelijk ingeroepen zal worden. We achten een kans van 10% reëel, zodat het risico van het daadwerkelijk voordoen ligt op € 1,6 miljoen. Daarbij is rekening gehouden met de zekerheden die zijn gesteld.

2. Overige garantstellingen en verstrekte leningen

De gemeente Heeze-Leende staat nog garant voor een drietal leningen van het Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel waarvan de schuldrest eind 2022 nog € 450.000 bedroeg. Er worden al enige jaren geen nieuwe borgstellingen verstrekt. Er zijn aan deze borgstelling beperkte risico's verbonden, aangezien er een redelijk verschil bestaat tussen de werkelijke waarde van het onroerend goed en de aangegane borgstelling.

Onze gemeente heeft diverse garantstellingen afgegeven en leningen verstrekt om maatschappelijke doeleinden mogelijk te maken. Het risico bestaat dat deze garantstellingen worden aangesproken op het moment dat de organisatie of vereniging/stichting waarvoor de garantstelling is afgegeven niet aan haar betalingsverplichtingen kan

voldoen. Ook loopt onze gemeente het risico dat de door haar verstrekte leningen niet kunnen worden terugbetaald. De grootste leningen zijn aan Wocom en stichting HSLnet verstrekt.

Het risico bij de aan Wocom verstrekte leningen met een restschuld op eind 2023 van € 1,4 miljoen is minimaal omdat het door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) gewaarborgde leningen betreft. WSW neemt de betaalverplichtingen voor een lening over wanneer de corporatie (ondanks de voordelige financieringsvoorwaarden) de rente en aflossing op een door WSW geborgde lening niet meer kan betalen. Alleen als WSW deze betaalverplichting niet uit de in de zekerheidsstructuur kan voldoen, moeten rijk en gemeenten bijspringen. WSW is nog nooit aangesproken op de borg en schat het risico van de gemeenten en het Rijk in als zeer klein, of zelfs theoretisch. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) behartigt de belangen van de gemeenten richting WSW.

In het kader van de financiering van de aanleg van een glasvezelnetwerk in zowel de kernen als in het buitengebied zijn er een aantal leningen met een totaal van 7 miljoen verstrekt aan de Stichting HSLnet. De restschuld van deze leningen bedraagt eind 2023 nog € 5,0 miljoen.

Het beheer en onderhoud en een deel van de exploitatie van het netwerk is ondergebracht bij Simac Techniek uit Veldhoven. Simac Techniek staat (nog gedurende een periode van 4 jaar) garant voor het aflossen van het lening deel van 4,8 miljoen tot een restschuld van € 2,5 miljoen. Ook is de exploitatie van het glasvezelnetwerk behoudend van opzet en laat de komende 20 jaar voldoende ruimte voor aflossing van de lening en betaling van de rente. De exploitatie draait probleemloos en er zijn geen signalen dat dit op korte termijn wijzigt.

De omvang van het risico wordt berekend op 10% van de garantstelling/restschulden. Ultimo 2023 is de in totale omvang van garantstellingen en restschulden € 6,8 miljoen. Het financieel risico komt neer op € 0,7 miljoen.

3. *Rampenbestrijding bij grote rampen*

Een incident of ramp is moeilijk te voorspellen. Wat we wel weten is dat een heide- of bosbrand regelmatig voorkomt. In 2010 heeft er een grote heidebrand plaatsgevonden op de Strabrechtse Heide. Een deel van de kosten van de inzet van de brandweer wordt afgewenteld op de gemeente en is niet te verhalen. Deze kosten kunnen aanzienlijk zijn als zich zo'n ramp voordoet (kan oplopen tot € 500.000). De kans hierop is echter gering (10%). We schatten dit risico daarom op € 50.000.

4. *Calamiteiten informatiebeveiliging*

De gemeente is het afgelopen decennium steeds meer een informatiebeheerder, -gebruiker en -leverancier geworden. Wij verzamelen, beheren en gebruiken informatie over onze inwoners en ondernemers die van belang is voor onze wettelijke dienstverleningstaken. Wij zijn de beheerder van een groot aantal authentieke basisregistraties en leverancier van betrouwbare en beveiligde informatie naar andere overheden. Informatie beheer is daarmee een van onze kerntaken geworden. Onze inwoners en ondernemers moeten er daarbij vanuit kunnen gaan dat wij met die persoonlijke en vertrouwelijke informatie verantwoordelijk omgaan.

De risico's van informatiebeveiliging door bijvoorbeeld hacking, phishing of ongeautoriseerd gebruik van onze systemen of datalekken nemen toe en de mogelijke gevolgen ervan worden ernstiger. Heeze-Leende conformeert zich aan de beveiligingsmaatregelen zoals genoemd in de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Via de auditverplichting ENSIA legt de gemeente hierover verantwoording af.

5. *Levering van aardgas en elektriciteit*

Door de oorlog tussen Rusland en Oekraïne zijn de prijzen voor levering van gas en elektriciteit fors gestegen. Inmiddels dalen de energieprijzen weer waardoor wij momenteel niet te maken hebben met extreem hoge prijzen zoals die golden in de beginperiode van de oorlog. Maar de energiemarkt blijft gespannen en grillig waardoor elk moment de prijzen weer omhoog kunnen schieten. Dit maakt het begroten van kosten voor de levering van gas en elektriciteit lastig. Feit is dat contractprijzen voor levering van aardgas en elektriciteit voor 2024 hoger gaan uitvallen dan de contractprijzen geldend voor 2023. Om deze reden zijn de kosten voor leveren van aardgas en elektriciteit in de begroting verhoogd met € 100.000. Of dit bedrag voldoende dekkend gaat zijn is heel lastig te voorspellen vanwege de volgende redenen:

- Spanning op de energiemarkt. Prijzen kunnen zo weer stijgen;
- Afgelopen 2 jaar is volop ingezet op het nemen duurzaamheidsmaatregelen (isoleren, zonnepanelen, warmtepomp etc.) bij verschillende gemeentelijke gebouwen. De komende jaren volgen er nog meer. Het verbruik moet minder worden maar in het geval van het installeren van een warmtepomp (gemeentehuis) kan het gebruik van elektriciteit toenemen. Pas een jaar na het nemen van alle duurzaamheidsmaatregelen is te zien wat het definitieve effect is op het energieverbruik en wat in combinatie met de kosten van levering van aardgas en elektriciteit het financiële effect is.

- Samen met diverse gemeenten en de Veiligheidsregio kopen wij al jaren aardgas en elektriciteit gezamenlijk in. Wij kopen als collectief zelf de benodigde hoeveelheden aardgas en elektriciteit in door zelf rechtstreeks op de energiemarkt te handelen. Dus niet de energieleverancier bepaalt de prijs doordat de leverancier inkoopt en dit doorberekend aan de klant. Om het rechtstreek inkopen op de energiemarkt administratief te kunnen afhandelen is een energieleverancier vereist. Het huidige contract met GreenChoice loopt tot en met 31 december 2023. Om zelf te kunnen blijven inkopen is het noodzakelijk om een leveringscontract met een energieleverancier te hebben voor 2024 en verder. Dit jaar is een openbare aanbesteding gestart omdat het niet meer mogelijk was om het contract met GreenChoice te verlengen. Alle verlengingsopties waren gebruikt. Inmiddels is de aanbesteding afgerond en zijn de voorbereiding in gang gezet om weer te kunnen gaan inkopen. De verwachting is dat in 2023 de totale hoeveelheid voor 2024 wordt ingekocht. Vanwege de sterk fluctuerende prijzen is het erg lastig om een inschatting te maken wat de exacte prijs gaat zijn voor levering van aardgas en elektriciteit voor 2024. De verwachting is dat pas eind 2023, na vaststelling van de begroting, meer bekend gaat zijn.

6. Ontbreken risicoreserves gemeenschappelijke regelingen (o.a. GRSA2)

Een aantal gemeenschappelijke regelingen hebben geen risicoreserve om mogelijke onverwachte financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

7. Overige risico's

Naast bovengenoemde belangrijke risico's heeft onze gemeente ook te maken met andere risico's, zoals renterisico's, bodemverontreiniging, wijzigingen in wetgeving met mogelijk financiële gevolgen, onvoorziene tegenvallers bij verbonden partijen, ontwikkelingen algemene uitkering gemeentefonds (bijvoorbeeld als gevolg van beleidskeuzes van het nieuwe kabinet) en dergelijke. We zien dat projecten die in het verleden zijn vastgesteld soms meerdere jaren zijn doorgeschoven. Redenen van het uitstel zijn divers van aard. Als gevolg van renteontwikkelingen kan dat een budgettair effect hebben. Deze risico's hebben we niet afzonderlijk benoemd en gekwantificeerd, maar hiervoor wordt een jaarlijks gelijkblijvend risicobedrag aangehouden van € 200.000.

Weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft om niet begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, op te vangen. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de uitvoering van taken op het huidige niveau. Structurele weerstandscapaciteit omvat de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de programma's. De weerstandscapaciteit van de gemeente Heeze-Leende is als volgt opgebouwd:

Tabel 6.1 Beschikbare weerstandscapaciteit

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024
Algemene reserve	3.751	3.594	4.415
Bestemmingsreserves (vrij besteedbaar)	1.516	1.328	1.444
Post onvoorzien	30	30	30
Rekeningresultaat voor bestemming/begrotingsruimte (positief saldo)	1.981	528	0
Stille reserves	0	0	0
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	7.278	5.480	5.889
Onbenutte belastingcapaciteit	2.497	2.730	2.163
Totaal structurele weerstandscapaciteit	2.497	2.730	2.163
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	9.775	8.210	8.052

Toelichting op de weerstandscapaciteit

Algemene reserve

De algemene reserve is bestemd voor het afdekken van financiële tegenvallers. Naar verwachting bedraagt de reserve eind 2024 € 4.415.000.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves worden door de raad gevormd en hebben een specifieke bestemming gekregen. Indien de raad nog vrij kan besluiten over de bestemming van de reserve, dan kan dit deel worden ingezet voor de beschikbare weerstandscapaciteit.

Post onvoorzien

De post onvoorzien is een buffer voor onvoorzienne uitgaven in een jaar. In de exploitatie neemt onze gemeente hiervoor jaarlijks € 30.907 op.

Rekeningresultaat/begrotingsruimte

Het rekeningresultaat is vrij inzetbaar voor de raad. Als de begroting sluit met een positief saldo dan is sprake van begrotingsruimte. In onze begroting wordt deze begrotingsruimte verwerkt op de post begrotingsresultaat. Deze kan ingezet worden voor financiële tegenvallers.

Stille reserves

Als activa zijn gewaardeerd onder de opbrengstwaarde dan is sprake van een stille reserve. Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit is het van belang dat de activa, waarin een stille reserve besloten ligt, direct verkoopbaar zijn. Bij verkoop van deze activa ontstaan winsten die eenmalig vrij inzetbaar zijn. Gedacht kan worden aan woonhuizen die verhuurd worden, reststroken en bossen. In onze gemeente is geen actueel overzicht beschikbaar van alle aanwezige stille reserves. Het afdekken van risico's door het inzetten van stille reserves brengt mogelijk ongewenste situaties met zich mee. We tellen deze daarom niet mee in de weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

Als minimumbedrag voor een maatschappelijk aanvaardbare hoogte van de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt het zogenaamde redelijke peil gehanteerd.

De gemeente kan haar belastingcapaciteit verhogen om financiële tegenvallers op te vangen. Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit wordt uitgegaan van de opbrengsten die gehaald zouden kunnen worden indien de tarieven zouden worden gebaseerd op het in de Financiële verhoudingswet (artikel 12) genoemde redelijke peil. Het bedrag dat de gemeente minder ontvangt dan bij toepassing van het redelijk peil, wordt aangemerkt als de onbenutte belastingcapaciteit. Een vergelijking van de in deze begroting opgenomen belastingopbrengsten met de maximale inkomsten bij toepassing van het redelijk peil levert het volgende resultaat:

Tabel 6.2 Onbenutte capaciteit

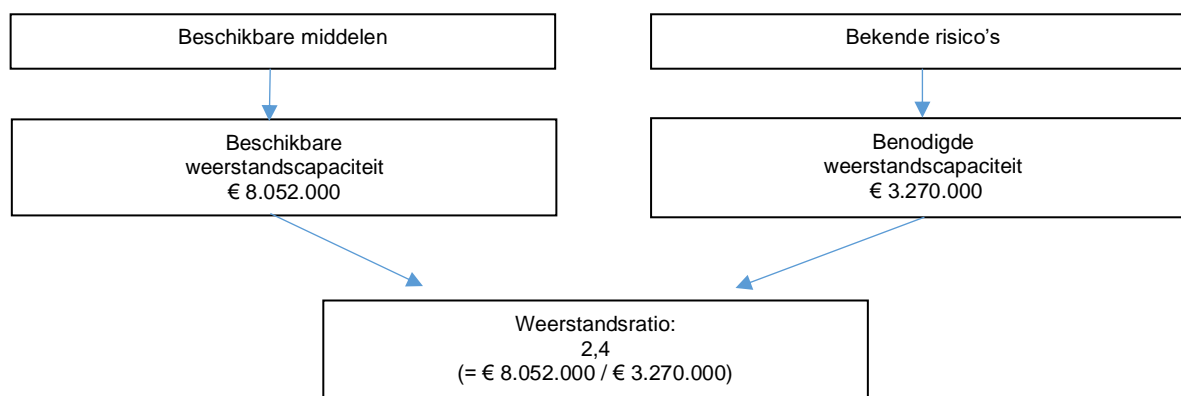
Bedragen x € 1.000

Belastingsoort	Inkomsten 2024	Maximale inkomsten	Onbenutte capaciteit
Onroerendezaakbelastingen	4.444	6.607	2.163
Afvalstoffenheffing	1.669	1.669	0
Rioolheffing	2.697	2.697	0
Totaal	8.810	10.973	2.163

* Het minimaal te hanteren tarief voor toelating tot artikel 12 bedraagt volgens de meicirculaire 2023 0,1614%.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken) en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen. Die ratio geeft de verhouding weer tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Door onze toezichthouder (de provincie Noord-Brabant) en het Rijk zijn geen normen met betrekking tot het weerstandsvermogen vastgesteld. Wij streven in het kader van een structureel financieel gezonde organisatie naar een ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,5. Dit staat voor een weerstandsvermogen dat ruim voldoende is en wil zeggen dat de weerstandscapaciteit 1,5 keer zo groot is dan de risico's. Hierbij wordt de normeringssystematiek voor weerstandsvermogen gehanteerd, dat ontwikkeld is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) in samenwerking met de universiteit Twente. Zij hanteren de volgende waarderingstabel ratio weerstandsvermogen.

Tabel 6.3 Waarderingscijfers weerstandsvermogen

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	$x > 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < X < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

De ratio weerstandsvermogen van de gemeente Heeze-Leende is groter dan 2 en daarmee te kwalificeren als uitstekend.

Financiële kengetallen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat op basis van nieuwe verantwoordingsregels vanaf de begroting 2017 vijf financiële kengetallen. De berekenwijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling. Mede op basis van deze kengetallen dient de paragraaf een analyse te geven van de financiële positie van de gemeente. Er zijn geen landelijke normen voor de kengetallen omdat deze erg afhangen van de lokale situatie.

Tabel 6.4 Financiële kengetallen

Kengetal	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Veilige zone	Onveilige zone
1a	Netto schuldquote	40%	103%	107%	125%	141%	137%	< 130% > 130%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	17%	85%	88%	108%	125%	122%	< 130% > 130%
2	Solvabiliteitsratio	34%	19%	19%	16%	15%	15%	> 20% < 20%
3	Grondexploitatie	3%	0%	0%	0%	0%	0%	< 10% > 10%
4	Structurele exploitatieruimte	7%	0%	-1%	1%	-2%	-1%	> 0% < 0%
5	Belastingcapaciteit	105%	104%	110%	109%	108%	108%	< 100% > 100%

1. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Omdat bij leningen er onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, is bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier is duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen zijn opgenomen.

Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren voor de netto schuldquote en daarboven de schuld af te bouwen.

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.

3. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.

4. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De definitie van het kengetal belastingcapaciteit is: Woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde uitgedrukt in een percentage. Onder de woonlasten die de belastingdruk vormen, wordt verstaan de onroerendezaakbelasting, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) publiceert ieder jaar deze lasten in de 'Atlas van de lokale lasten'.

Als dit percentage laag ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven.

Financiële positie

De begroting 2024 en 2025 is financieel in evenwicht. Vanaf 2026 is sprake van een begrotingstekort, mede als gevolg van lagere rijksbijdragen vanuit het gemeentefonds. Om de financiële positie van de gemeente te beoordelen is het ook van belang om in samenhang te kijken naar het weerstandsvermogen en de financiële kengetallen. De weerstandscapaciteit is dusdanig dat er financiële ruimte is om onverwachte tegenvallers tijdelijk op te vangen zonder directe financiële problemen.

Mede door grote investeringen die op de planning staan en de terugval van de rijksbijdragen vanaf 2026 verwachten we dat de schuldbestand de komende jaren oploopt en de solvabiliteit de komende jaren afneemt. Het is van belang deze ontwikkeling goed te blijven volgen en bij de kadernota 2025 eventueel aanvullende maatregelen te nemen om de financiële positie te stabiliseren.

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Onze gemeente heeft veel openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats. Voor al die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit de volgende kapitaalgoederen:

- Infrastructuur (wegen, riolering, civieltechnische kunstwerken);
- Voorzieningen (openbaar groen, verlichting, sportfaciliteiten e.d.);
- Gebouwen.

Het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen (openbare ruimte en gebouwen) komt in meerdere programma's van deze begroting terug. Het vormt financieel gezien een aanzienlijk deel van de begroting en is maatschappelijk gezien van groot belang. Voor het goed functioneren van de samenleving is het noodzakelijk dat de gemeente haar eigendommen (kapitaalgoederen) in goede staat onderhoudt. De kapitaalgoederen worden onderhouden op een basisniveau. In samenwerking met betrokken partijen wordt gestreefd naar een aantrekkelijke, duurzame en groene woonomgeving. De kapitaalgoederen worden beheerd op basis van beheerplannen. In deze beheerplannen staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en welke activiteiten door de gemeente worden verricht.

We hebben het voornemen om onze kapitaalgoederen en bijbehorende kapitaalslasten in 2023 tegen het licht te houden. Hierbij willen we met name onderzoeken of er voldoende middelen beschikbaar zijn voor toekomstige vervangingen van onze huidige kapitaalgoederen.

Wegen

Doelstelling van het wegbeheer is het beheren en onderhouden van de gemeentelijke wegen op het gewenste kwaliteitsniveau binnen de financiële kaders.

Binnen Heeze-Leende is ruim 1,5 miljoen m² aan verharde wegen in beheer. De gemeente wil deze wegen op het afgesproken kwaliteitsniveau B houden. Hierbij is het uitgangspunt dat kapitaalvernietiging en onveilige situaties voorkomen dienen te worden.

Beleidskader

Beleids- en beheer plan wegen 2022-2026

Initiatiefvoorstel over klein onderhoud wegen, fietspaden en trottoirs (kleine ergernissen).

Activiteiten 2024

Om de kwaliteit van het huidige wegennet te monitoren worden, conform het beleids- en beheerplan wegen, elke twee jaar visuele weginspecties uitgevoerd. In 2023 zijn de wegen geïnspecteerd. Het resultaat daarvan is samen met aanvullende (asfalt-) onderzoeken de basis van het onderhoudsprogramma 2023-2024. In gezamenlijkheid stellen belangengroepen een lijst met kleine ergernissen op. Daarnaast worden wegen van slechte kwaliteit vervangen.

Financiering en kosten

Het onderhoudsprogramma voor wegen en het oplossen van kleine ergernissen wordt uitgevoerd binnen de daarvoor gestelde financiële kaders. Voor het onderhoud van wegen is een voorziening 'onderhoud wegen' aanwezig. De jaarlijkse kosten voor gewoon onderhoud willen nogal eens fluctueren. Grote fluctuaties door jaren met hoge geplande kosten worden opgevangen door een gedeelte van de kosten te verdelen over de jaren vlak voor en of vlak na dat planjaar. Kosten voor het actualiseren van het beleidsplan en onderzoeken zijn opgenomen in het beschikbare onderhoudsbudget.

Rehabilitaties en reconstructies vallen binnen de noemer wegbeheer maar vallen buiten het groot onderhoudsprogramma wegen. Voor rehabilitatie, vernieuwen van verhardingen met hetzelfde materiaal en in dezelfde omvang, is met het vaststellen van het beleids- en beheerplan wegen 2022-2026 jaarlijks een investeringsbudget van €400.000 per jaar beschikbaar. Voor grotere, multidisciplinaire vervangingen/projecten en reconstructies dient apart budget beschikbaar te worden gesteld.

Civiele kunstwerken

De gemeente Heeze-Leende heeft 35 civiele kunstwerken in beheer. De gemeente heeft de wettelijke taak om de openbare ruimte in een veilige en bruikbare staat te houden. Civiele kunstwerken zijn belangrijke onderdelen van de openbare ruimte. Zij maken het mogelijk dat barrières zoals watergangen, treinsporen en drukke wegen veilig en eenvoudig gepasseerd kunnen worden. De gemeente wil het areaal van de infrastructurele kunstwerken in goede en veilige staat brengen en behouden.

Beleidskader

Beheerplan civiele kunstwerken 2023-2027

Activiteiten 2024

In het beheerplan civiele kunstwerken 2023-2027 is de gewenste kwaliteit vastgelegd met de bijbehorende benodigde financiële middelen. Dit is de basis voor het uit te voeren onderhoud en vervangingen aan en van de bestaande civiele kunstwerken (bruggen). In 2024 wordt zoals ieder jaar onderhoud gepleegd aan diverse kunstwerken. Voor 2024 staan geen vervangingen op het programma.

Financiering en kosten

Het onderhouds- en vervangingsprogramma civiele kunstwerken wordt uitgevoerd binnen de daarvoor gestelde financiële kaders zoals opgenomen in het beleidsplan.

Openbare verlichting

In de gemeente staan ruim 4.500 lichtmasten met armaturen. De gemeente wil haar openbare verlichting op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde wijze beheren en onderhouden. We verlichten alleen daar waar het moet zonder dat de verkeersveiligheid en de sociale veiligheid in gevaar komt.

Beleidskader

Het geactualiseerde Beleidsplan Openbaar verlichting 2024–2028.

Activiteiten 2024

Begin 2024 wordt het geactualiseerde beleidsplan openbare verlichting ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad. Op basis van het geactualiseerde 'Beleidsplan Openbare verlichting' wordt het uitvoeringsprogramma voor 2024 en verder bepaald. De volgorde van werken wordt vooral bepaald door de leeftijd van de lichtmasten en armaturen. Daarnaast worden vervangingen van armaturen op termijn bepaald door uitfasering van verouderde lichtbronnen die na einde levensduur niet meer leverbaar zijn. Nieuwe armaturen zijn energie zuinige LED armaturen.

Financiering en kosten

Voor de openbare verlichting is geen reserve of voorziening aanwezig. De kosten worden geactiveerd.

Riolering

De kapitaalgoederen die onder riolering vallen hebben allen tot doel een bijdrage te leveren aan een doelmatige inzameling en transport van afval- en regenwater dat geproduceerd is binnen de gemeente. Ook dient het riool zo min mogelijk overlast voor de omgeving te veroorzaken en ongewenste emissies naar oppervlaktewater, bodem en grondwater zoveel mogelijk voorkomen.

Beleidskader

Plan Stedelijk Water 2023-2027 is 6 februari 2023 vastgesteld.

Activiteiten 2024

Het gemengd riool van de Averbodeweg in Sterksel wordt vervangen door een gescheiden rioolstelsel. Het regenwater riool wordt aangesloten op het Sterksels Kanaal, zodat het regenwater niet meer hoeft te worden afgevoerd naar de rioolwaterzuivering in Eindhoven. De werkzaamheden starten in 2023 en worden begin 2024 opgeleverd.

In de straten Ginderover-Somerenseweg in Heeze wordt het gemengd riool vervangen door een gescheiden rioolstelsel. De start van de uitvoering staat gepland voor de 2e helft van 2024.

Het gemaal Emmerikstraat wordt bouwkundig vervangen in 2024.

Met gemeenten en Waterschap van het samenwerkingsverband Waterportaal Zuidoost Brabant wordt een gezamenlijk pakket maatregelen getroffen onder de naam Kallisto. Hiermee gaan we voldoen aan de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Financiering en kosten

De werkzaamheden aan het rioleringsysteem worden budgetneutraal gefinancierd vanuit de inkomsten van rioolheffing. Op basis van een kostendekkingsplan worden inkomsten en uitgaven in beeld gebracht.

Openbaar groen

Aan de hand van een beeldbestek wordt de gewenste kwaliteit van het groenonderhoud uitgevoerd. Gewerkt wordt aan het behouden, versterken en optimaliseren van de gemeentelijke boomstructuren.

Beleidskaders

Groenstructuurplan 2022

Bomenvisie 2017-2030

Uitwerkingsplan bomen 2019-2030

Activiteiten 2024

Ergonbedrijven en de eigen buitendienst onderhouden het openbaar groen aan de hand van een beeldbestek (waarin de gewenste kwaliteit is omschreven). Doorlopend dient het voorgenomen onderhoud te voldoen aan de gestelde kwaliteitsnormen. Steekproefsgewijs wordt hierop gecontroleerd en indien nodig wordt er ingegrepen en bijgesteld.

- Uitvoeren maatregelen snoeiwerkzaamheden bomen
- Uitvoeren maaiwerkzaamheden ten behoeve van onderhoud bermen
- Uitvoeren maatregelen op basis van het 'Uitwerkingsplan bomen'

Financiering en kosten

De kosten voor het groenonderhoud snoeiwerkzaamheden, onderhoud bermen en uitwerkingsplan bomen zijn opgenomen in reguliere budgetten van de begroting.

Bos en natuurterreinen

De 'Bos-nota' geeft uiting aan geïntegreerd bosbeheer, waarbij de functies natuur, recreatie en houtproductie moeten leiden tot een gevarieerder beeld. Geïntegreerd bosbeheer gaat zo veel mogelijk uit van natuurlijke processen, waarbij bijvoorbeeld grootschalige ingrepen zoals kaalkap en herplant worden vermeden.

Beleidskader

Bos-nota 2003-2013.

Aanbevelingen en functieaccenten Beheerperiode 2015-2025.

Activiteiten 2024

Aan de hand van het op te stellen werkplan worden de nodige beheer- en onderhoudsmaatregelen uitgevoerd. Het 'Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)' is toegekend. Daarnaast worden er herstelmaatregelen uitgevoerd in het Natura 2000-gebied 'Het Meerven' te Heeze.

Financiering en kosten

Een deel van de kosten van onderhoud van bos en natuurterreinen zijn opgenomen in de reguliere budgetten van de begroting. Verder is het streven van de gemeente er op gericht op een kostendekkend beheer op basis van de jaarlijkse SNL subsidie. Verder moet er gekeken worden om mogelijke De herstelmaatregelen worden betaald uit een beschikbaar gesteld provinciale PAS subsidie (Programma Aanpak Stikstof).

Speelsterreinen

In samenspraak met de buurtbewoners wil de gemeente veilige speelplekken creëren en behouden.

Beleidskader

'Nota Spelen in Heeze-Leende'

Activiteiten 2024

Naast het twee keer per jaar inspecteren en de daaruit voortvloeiend herstel- of vervangingswerkzaamheden wordt het herstellen van de ondergronden gecontinueerd. Daarbij gaat het om het reinigen en/of aanvullen van het zand. Renovatie en onderhoud van speelplekken wordt steeds vaker in overleg met omwonenden opgepakt. Het betrekken van burgers bij zaken die spelen in hun directe leefomgeving is een ontwikkeling die omarmd wordt.

Financiering en kosten

De onderhoudskosten van de speelplekken zijn opgenomen in de reguliere budgetten van de begroting.

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente bezit en beheert gemeentelijke gebouwen voor een aantal verschillende functies. Het gemeentehuis en de gemeentewerf zijn werklocaties. De Pompenmaker en de gymzalen zijn er voor bewegingsonderwijs en de breedtesport. De dorpshuizen faciliteren ontmoetingen in de breedste zin.

De gemeente wil deze gemeentelijke panden en objecten in de vastgestelde staat van onderhoud brengen en houden, binnen de financiële kaders.

Beleidskader

Meerjarige onderhoudsplannen en bijbehorende investeringschema.

Activiteiten 2024

In 2024 starten wij met de voorbereidingen van de verduurzaming van de overige 3 gemeentelijke gebouwen. Het zijn de gemeentewerf/brandweerkazerne, brandweerkazerne Leende en gymzaal Leenderstrijp. Bij de voorbereidingen worden wij ondersteund vanuit het Ontzorgingsloket van de provincie Brabant.

In 2023 zijn de onderhoudswerkzaamheden aan molen st. Victor gestart. In 2024 wordt het buitenschilderwerk van de molen en de molenromp aangepakt. Het werk zal met grote zorg worden uitgevoerd. Het is immers een rijksmonument.

Het reguliere, planmatig onderhoud wordt volgens planning van de DMJOP opgepakt en uitgevoerd.

Financiën

Voor de financiering van het onderhoud is de 'voorziening gemeentelijke accommodaties' ingericht. Het doel van de voorziening is om de fluctuerende kosten door de jaren heen te egaliseren en een vaste storting in de begroting op te nemen. Voor dagelijks- en contractonderhoud zijn bedragen in de exploitatiebegroting opgenomen.

Paragraaf financiering

Algemeen

In deze paragraaf geven we inzicht in het financieringsbeleid. De belangrijkste taak van de treasury functie is zorgen voor voldoende financiële middelen om de gemeentelijke taken naar behoren uit te kunnen oefenen. Daarbij worden de kosten zo laag mogelijk gehouden en risico's beperkt. De wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) vormt de basis voor het uitvoeren van de treasury functie. Het wettelijk kader is verder uitgewerkt in het treasury statuut. Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van de liquiditeiten van de gemeente op korte en lange termijn.

Renteontwikkelingen

De rentetarieven waren afgelopen jaren historisch laag. De verwachting is dat de rentetarieven komende tijd stijgen. De ontwikkelingen rond het rentebeleid houden we scherp in de gaten omdat de hoogte van de rente mede bepaalt of we kortlopend of langlopend geld aantrekken als het aantrekken van geld noodzakelijk is.

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren betekent dat een gemeenten haar overtollige middelen belegt in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit houdt in dat geld en vermogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden aangehouden. Overtollige middelen mogen alleen in rekening-courant en via deposito's bij de schatkist worden aangehouden of onderling worden uitgeleend aan andere decentrale overheden. De schatkist biedt geen leen- of roodstandfaciliteit aan. Voor het betalingsverkeer blijven gemeenten aangewezen op het bankwezen. Daarom is schatkistbankieren beperkt tot schatkistbeleggen.

Kasgeldlimiet

Ter beperking van renterisico's op de kortlopende schulden moeten gemeenten voldoen aan de kasgeldlimiet. Kortlopende schulden mogen maximaal 8,5% van het begrotingstotaal bedragen. Uitgaande van een begrotingstotaal (totaal lasten 2024 excl. dotaties aan reserves) van €43.179.000 bedraagt de kasgeldlimiet in 2024 €3.670.000.

Renterisiconorm

Het uitgangspunt van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op langlopende schulden. Dit gebeurt door het aanbrengen van spreiding in de looptijden van de leningen. Hiermee wordt voorkomen dat een groot deel van de leningen tegelijk opnieuw moet worden afgesloten, met het risico van snel oplopende rentelasten. De leningenportefeuille moet gelijkmatig over de jaren vervallen. De renterisiconorm is bepaald op 20% van het begrotingstotaal. Dat wil zeggen dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. In de volgende tabel wordt de prognose van het renterisico vergeleken met de renterisiconorm. Naast de kasgeldlimiet en de renterisiconorm wordt ook gekeken naar de omvang van de rentedruk van de schulden van de gemeente door dit uit te drukken in de netto schuldquote. Conform BBV is een toelichting op deze netto schuldquote opgenomen in de paragraaf *Weerstandsvermogen en risicobeheersing*.

Tabel 7.0 Renterisiconorm

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Renteherzieningen	-	-	-	-
Aflossingen	1.475	1.180	1.186	1.192
Renterisico	1.475	1.180	1.186	1.192
Begrotingstotaal (totaal lasten)	43.179	43.578	43.919	44.527
Percentage regeling	0,20	0,20	0,20	0,20
Renterisiconorm	8.636	8.716	8.784	8.905
Ruimte onder renterisiconorm	7.161	7.536	7.598	7.713
Overschrijding renterisiconorm	-	-	-	-

Het renterisico blijft ruim binnen de maximale renterisiconorm. We verwachten dat dit de komende jaren zo blijft.

Renteberekening

Rente is een onderdeel van de kostprijs van een product. Vandaar dat rentelasten toegerekend worden aan producten. In het volgende overzicht geven wij inzicht in de rentelasten over 2024 en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden (exploitatie) wordt toegerekend.

Tabel 7.1 Renteresultaat

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2024	
Externe rentelasten over de korte en lange financiering		530
Externe rentebaten	-	126
Totaal door te berekenen externe rente		404
Rente toe te rekenen aan grondexploitaties	-	0
Rente projectfinanciering toe te rekenen aan betreffende taakveld	-	248
Rentebaten van doorverstrekte leningen indien daar projectfinanciering voor is aangetrokken	+	125
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		281
Rente over eigen vermogen	+	0
Rente over voorzieningen	+	0
Aan taakvelden toe te rekenen rente (0,86%)		281
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag: 1,1%)	-	347
Renteresultaat op het taakveld treasury	-	65

We berekenen over de reserves en voorzieningen geen rente. Er is projectfinanciering aangetrokken voor:

- Leningen die zijn door verstrekt aan Wocom (woningbouw);
- Leningen die zijn door verstrekt aan Stichting HSLnet (glasvezelnetwerk);
- Centrumplan Leende.

EMU-saldo

Voor landen die deelnemen aan de Europese Monetaire Unie (EMU) gelden Europese begrotingsvoorschriften waaronder de zogenaamde EMU-normen. De EMU-normen stellen limieten aan de overheidsschuld van een land. De jaarlijkse groei van de netto overheidsschuld, ook wel het financieringstekort of EMU-saldo genaamd, mag in een jaar niet meer bedragen dan 3% van de omvang van de economie (bruto binnenlands product).

Ook gemeenten en hun gemeenschappelijke regelingen vallen onder de Nederlandse overheid. De schulden van de gemeenten en de jaarlijkse groei van deze schulden tellen mee in de EMU-schuld en het EMU-saldo van de Nederlandse overheid. Decentrale overheden moeten het EMU-saldo berekenen, zodat op macroniveau het EMU-saldo voor Nederland kan worden bepaald. Ons EMU-saldo voor de begroting 2024-2027 is in het volgende overzicht berekend.

Tabel 7.2 EMU-saldo

Bedragen x € 1.000

		Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Exploitatiesaldo vóór mutaties reserves (zie BBV, artikel 17c)	+	-555	604	-772	-410
Mutatie (im-)materiële vaste activa	-	938	9.932	6.249	-115
Mutatie voorzieningen	+	-2.060	244	244	244
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-	-116	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-3.437	-9.084	-6.777	-51

Het toegestane EMU-saldo voor de gemeente Heeze-Leende voor 2024 was ten tijde van het opstellen van de programmabegroting nog niet bekend. Het cijfer voor 2024 wordt pas gepubliceerd bij de Septembercirculaire 2023.

Paragraaf bedrijfsvoering

Algemeen

In deze paragraaf geven we inzicht in de ontwikkelingen van de gemeentelijke organisatie. Veranderingen in het primaire proces vragen om aanpassingen in de bedrijfsvoering. We passen de bedrijfsvoering continu aan om onze dienstverlening beter te laten aansluiten op de wensen van onze inwoners.

Organisatieontwikkeling gemeente Heeze-Leende

Om voorbereid te zijn op de toekomst zijn er een aantal strategische bouwstenen in 2023 vastgesteld. Deze zijn als volgt:

- De bestuurlijke visie is in februari 2023 door de raad vastgesteld;
- De omgevingsvisie is in juni 2023 vastgesteld;
- In het najaar van 2023 is de ambtelijke visie vastgesteld in de organisatie.

Onder deze bouwstenen ligt een strategie om te komen wat de visies beschrijven. Voor het personeel is een strategische personeelsplanning opgesteld. Bij communicatie is een visie opgesteld en een 10-tal communicatieplannen behorende bij de thema's in het raadsprogramma. Bij financiën is een aanzet gemaakt voor een vertaling naar een inhoudelijk gevulde meerjarenbegroting. Eind 2023 is de visie voor I&A opgesteld. Daarin is steeds meer zichtbaar wat de beweging van digitalisering betekent voor onze maatschappelijke opgaven.

Organisatorisch is eind 2023 invulling gegeven aan de organisatiewijziging. Daarmee kan in de ambtelijke organisatie de sturing gegeven worden die past bij de omvang van de organisatie. Dit zorgt ervoor dat we in 2024 meer aandacht hebben voor onze medewerkers en de persoonlijke ontwikkeling. Denk aan het ontwikkelen van vaardigheden en toekomstbestendig acteren. Daarbij horen onderwerpen als binden en boeien. Ook t.a.v. het onboardingsprogramma blijven we stappen zetten. Goed werkgeverschap staat hoog op de agenda en past ook bij de opgave die er is, namelijk de krapte op de arbeidsmarkt.

In 2024 ligt de nadruk op het uitvoeren van de strategie en waar nodig bijsturen. Tevens krijgt het borgen en beheren van de strategie in de organisatie, op verschillende wijzen, de aandacht. Daardoor wordt de strategie steeds meer verankerd in de organisatie en kan de organisatie uitvoering geven aan de visies.

Personeel

In onderstaande tabel is een totaaloverzicht opgenomen van de salarissen en inhuur van tijdelijk personeel (excl. Vergoeding van raadsleden). Tevens is aangegeven hoe de personele lasten zijn verdeeld over de programma's.

Tabel 8.0 Salarissen en inhuur

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Salarissen	5.505	7.093	8.134	8.557	8.557	8.557
Inhuur	790	448	552	566	566	567
Totaal	6.295	7.541	8.686	9.123	9.123	9.124
<i>Verdeling naar programma:</i>						
1 Dienstverlening en bestuur	1.566	1.821	2.051	2.152	2.152	2.152
2 Wonen, bedrijven en recreëren	3.030	3.839	4.512	4.736	4.737	4.737
3 Samen leven en participeren	1.700	1.882	2.123	2.234	2.234	2.234
Totaal	6.296	7.542	8.686	9.122	9.123	9.123

Organisatieontwikkeling A2 samenwerking

De begroting 2024 van de GRSA2 is op 12 april 2023 voorgelegd aan de gemeenteraden. Kort samengevat zijn enkele aandachtspunten in de zienswijzen van de drie gemeenteraden genoemd:

- Het behouden en borgen van kwalitatieve werkzaamheden en dienstverlening staat voorop;
- Inzet op het op orde krijgen van de basis, specifiek het invullen van de vacatures en het terugdringen van het ziekteverzuim;
- Harmoniseren van de werkprocessen waar nodig;
- Een kritische houding ten aanzien van ambities in relatie tot de vacatures en de financiële kaders.

Wat gaat de GRSA2 in 2024 doen?

Doorontwikkeling GRSA2

Er is in 2023 gestart met een analyse van de huidige en toekomstige situatie van de GRSA2; dit heeft geresulteerd in een aantal projecten. Deze projecten starten in 2023 en lopen door in 2024:

1. Governance (waar liggen welke verantwoordelijkheden/bevoegdheden);
2. Organisatie en inrichting GRSA2 (o.a. het functiegebouw);
3. Management(ontwikkeling);
4. HR/Cultuur/werkgeverschap;
5. Financiën;
6. Producten- en dienstencatalogus.

Producten- en dienstencatalogus

Eind 2023 is gestart met het opstellen van een producten- en dienstencatalogus (PDC); de verwachting is dat deze begin 2024 gereed is. Aan de hand van deze PDC kunnen verwachtingen over en weer (tussen gemeenten en de A2) beter afgestemd worden.

Financiën: de basis op orde

Om de basis op orde te blijven houden, moet meer geïnvesteerd worden in de GRSA2. Uiteindelijk is het doel om op alle gebieden in control te komen. Dit betekent onder andere het optimaliseren van de beheersing personeelskosten (begroting versus realisatie) en de activamodule. Ook de activiteiten rondom SiSa en IV3¹ worden in kaart gebracht, waarbij verbeteringen worden doorgevoerd.

Implementeren aanbevelingen financiële functie

Eind 2022 heeft BMC een rapport opgeleverd met betrekking tot de financiële functie. Hierin zijn enkele concrete verbeterpunten genoemd. In 2024 wordt in ieder geval de optimalisering van de budgethouders-regeling en de prestatieverklaringen (in verband met de rechtmatigheidsverantwoording) meegenomen.

BTW en BTW Compensatie Fonds (BCF)

In 2022/2023 zijn met de belastingdienst gesprekken gevoerd over BTW en het BTW Compensatie Fonds (BCF). Hieruit is gebleken dat er verbeteringen nodig zijn. Door verbetering/borging van de fiscale kennis en kunde, in combinatie met het doorlichten van de boekingsgangen, worden risico's beter beheerst. Daarnaast zal het taakgebied fiscaliteit bij één medewerker centraal belegd worden.

Interne Controle, rechtmatigheid en frauderisico

Om te voldoen aan de eisen van rechtmatigheid, wordt in nauwe samenwerking met de gemeenten, het plan uitgevoerd om de Verbijzonderde Interne Controle (kortweg (V)IC), rechtmatigheid en het frauderisico toekomstbestendig voor de vier organisaties.

Implementatie Samenhangende Objecten Registratie (SOR)

Om te voldoen aan de eisen voor een goede WOZ-uitvoering (Wet Onroerende Zaken) is een verplichte implementatie van de SOR (Samenhangende Objecten Registratie) vereist. Ook een koppeling met de BAG (Basisadministratie Adressen en Gebouwen) is noodzakelijk. Afhankelijk van de nieuwe omgevingswet, zullen wellicht ook nog andere aanpassingen nodig zijn.

¹ IV3 = Informatie voor derden, welke aangeleverd dient te worden aan het CBS)

Ontwikkelingen gemeenten

Gemeenten worden (vaak) geconfronteerd met diverse inhoudelijke ontwikkelingen, zoals de omgevings-wet, het woningbouw vraagstuk en het sociaal domein. De meeste ontwikkelingen hebben ook een raak-vlak met c.q. impact op de ondersteunende diensten. Ook de diverse bestuurlijke- en organisatie-ontwikkelingen van de gemeenten, kunnen van invloed zijn op de GRSA2.

Informatisering en Automatisering (I&A)

De volgende elementen staan centraal:

- Uitwerken en implementeren informatiebeveiliging, waarbij getoetst wordt of voldaan is aan de Baseline Informatiebeveiliging Overheid. Het implementeren en in gebruik nemen van management SIEM/SOC omgeving (Security Information and Event management/ Security Operations Centre) voor monitoring en beheer, maakt hier eveneens deel van uit;
- Vertalen eisen ENSIA. ENSIA staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit. ENSIA helpt gemeenten in één keer verantwoording af te leggen over informatieveiligheid gebaseerd op de normen die gelden voor de Nederlandse overheid, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Met ENSIA sluit de verantwoording over informatieveiligheid aan op de planning en control-cyclus van de gemeente;
- Volgen ontwikkelingen rondom digitalisering, zoals Software as a Service (SAAS) en data in de cloud;
- Hybride werken / plaats- en tijd onafhankelijk kunnen werken (PTOW).

Juridisch

Uiterlijk in 2024 dient de nieuwe Wet Gemeenschappelijke Regelingen geïmplementeerd te zijn. Dit heeft zowel impact op de GRSA2 als de gemeenten. Ook de wet Openbaarheid Overheid (WOO) eist de nodige aandacht.

Human Resources (HR)

De focus ligt onder andere op:

- Selectie- en generatiebeleid;
- Arbeidsmarktbeleid;
- Aanbesteding en implementatie van een nieuw HRM-systeem en salarisadministratie.

Paragraaf verbonden partijen

Algemeen

De gemeente Heeze-Leende heeft bestuurlijke en financiële belangen in een aantal verbonden partijen, die beleid ontwikkelen en of beleid uitvoeren voor de gemeente. Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft.

Een verbonden partij is één van de drie mogelijkheden waarmee de gemeente haar taken uitvoert (of laat uitvoeren) om haar doelstellingen te realiseren: door een eigen dienst, door een commerciële partij of door een verbonden partij. Een verbonden partij kan onder andere zijn een deelneming in een vennootschap, een gemeenschappelijke regeling, een stichting, een vereniging of een PPS (Publieke Private Samenwerking).

Totaal financiële bijdragen aan verbonden partijen

De totale bijdrage aan de verbonden partijen is ruim € 9 miljoen en daarmee ruim 20% van de begrote lasten. In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de bedragen zoals ze zijn opgenomen in de begroting 2024-2027 van de verbonden partijen.

Tabel 9.0 Verbonden partijen

Bedragen * € 1.000

Verbonden partij	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Samenwerkingsverband A2 gemeenten	5.051	4.451	4.483	4.483	4.458	4.363
Metropoolregio Eindhoven (MRE)	230	236	241	241	241	241
Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	395	499	604	604	604	604
Gemeenschappelijke Regeling Reiniging Blink	723	882	932	nmb	nmb	nmb
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Brabant-Zuidoost (GGD)	547	567	647	661	676	691
Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)	894	935	991	991	991	991
Ergon – Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven	1.222	1.302	1.258	1.284	1.311	1.343
Totaal	9.062	8.872	9.156	8.264	8.281	8.233

Gemeenschappelijke regelingen

Samenwerkingsverband A2 gemeenten					
Visie/doel	Doelstelling van de samenwerking is het verbeteren van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid, het borgen van de continuïteit en vermindering van de kosten.				
Taken	De Samenwerking A2 gemeenten behartigt de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemers op de gebieden van werk en inkomen en bedrijfsvoering.				
Deelnemende partijen	De gemeenten Heeze-Leende, Cranendonck en Valkenswaard.				
Bestuurlijk belang	Het college is lid van het bestuur.				
Vestigingsplaats	Heeze-Leende				
Financieel belang	23%				
Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	
	€ 4.483	€ 4.483	€ 4.458	€ 4.363	
Ontwikkelingen	Zie paragraaf Bedrijfsvoering				
Risico's	Jaarlijks wordt een actuele financiële risico-inventarisatie opgesteld. Op basis daarvan bedraagt het risico voor de gemeente Heeze-Leende € 220.000.				
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2024 (geprognoseerd)	Eigen vermogen per 31-12-2023	Eigen vermogen per 31-12-2024	Vreemd vermogen per 31-12-2023	Vreemd vermogen per 31-12-2024
	€ 0	€ 0	€ 0	€ 7.995	€ 7.995

Metropoolregio Eindhoven (MRE)					
<i>Visie/doel</i>	De 21 gemeenten in de Regio Eindhoven zetten zich op bepaalde terreinen van economie, energietransitie, transitie landelijk gebied en mobiliteit gezamenlijk in voor hun inwoners. Doel is het handhaven en uitbouwen van ons uniek economisch profiel.				
<i>Taken</i>	De gemeenten in de Regio Eindhoven zetten zich op bepaalde terreinen van economie, energietransitie, transitie landelijk gebied en mobiliteit gezamenlijk in voor hun inwoners.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het bestuur van de Metropoolregio Eindhoven bestaat uit het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. In de hoofdstukken 4 en verder van de GR is alles omtrent samenstelling en werkwijze van deze organen geregeld. De bestuursorganen laten zich in hun taakuitoefening bijstaan door portefeuillehouders overleggen en andere overlegorganen. Samenstelling en werkwijze van deze overlegorganen is geregeld in een onderliggend statuut.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Financieel belang</i>	Het MRE rekent met een inwonerbijdrage voor Metropoolregio Eindhoven en het Regionaal Historisch Centrum (RHCE).				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2024	2025	2026	2027	
	€ 241	€ 241	€ 241	€ 241	
<i>Ontwikkelingen</i>	MRE sluit aan bij de Brainportagenda. Door economische groei kan brede welvaartsontwikkeling op een duurzame wijze geconsolideerd en uitgebouwd worden. Samen worden opgaven voor de lange termijn in het belang van de 21 samenwerkende gemeenten én de regio als een geheel verkend en geagendeerd. MRE heeft een reeks urgente opgaven om de economische en maatschappelijke doelen en ambities expliciet te ondersteunen. Hierbij wordt gefocust op de thema's Economie, Transitie landelijk gebied, Energietransitie, Mobiliteit, Samenwerking en regionale strategie en Landgoed Gulbergen.				
<i>Risico's</i>	Op basis van de nota Risicomanagement en weerstandsvermogen Metropoolregio Eindhoven (vastgesteld AB juli 2018) wordt bepaald wat de organisatie onder risicomanagement verstaat en welke uitgangspunten hierbij worden gehanteerd. Tevens is bepaald welke risico's door de Metropoolregio Eindhoven worden gedragen en welke door de deelnemende gemeenten. Als uitwerking van de nota zijn voor de organisatie de risico's in beeld gebracht, geclassificeerd en financieel inzichtelijk gemaakt. Jaarlijks worden bij het opstellen van de begroting en jaarrekening deze risico's opnieuw beoordeeld. De huidige stand van de algemene reserves is onvoldoende om deze risico's af te dekken.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2024 (geprognoseerd)</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2024</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2024</i>
	€ 0	€ 13.704	n.n.b.	€ 13.443	n.n.b.

Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)					
<i>Visie/doel</i>	De omgevingsdienst is ingesteld om ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht en daarmee als uitvoeringsdienst van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan het realiseren en borgen van de door de verantwoordelijke overheden in de regio Zuidoost-Brabant aangegeven kwaliteit van de fysieke leefomgeving (zie artikel 2 lid 3 van de Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant 2015).				
<i>Taken</i>	Om dit doel te bereiken voert de ODZOB VTH-taken uit voor de deelnemers. Ook activiteiten die verwant zijn aan deze VTH-taken (specialismen) voert de omgevingsdienst uit indien provincie of gemeenten daarom verzoeken. De ODZOB opereert daarbij als strategische partner en verlengstuk van de deelnemers. Als uitvoeringsorganisatie staat de ODZOB voor de uitvoering van de door de deelnemers verstrekte opdrachten in de vorm van basistaken, verzoektaken en het collectief programma op het gebied van de fysieke leefomgeving.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre en de provincie Noord-Brabant.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het bestuur van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant bestaat uit het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. In hoofdstuk drie van de GR is alles omtrent samenstelling en werkwijze van deze organen geregeld. Daar is tevens geregeld dat het Algemeen Bestuur commissies van advies kan instellen ten behoeve van de uitvoering van de hem opgedragen taken dan wel ten behoeve van advies aan het Dagelijks Bestuur.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Financieel belang</i>	1,98 %				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2024	2025	2026	2027	
	€ 604	€ 604	€ 604	€ 604	
<i>Ontwikkelingen</i>	Maatschappelijke ontwikkelingen vragen in steeds grotere mate om optimale dienstverlening en transparantie. De risico's zijn groot, terwijl het handelen van overheidsorganisaties onder een				

Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)					
	vergrootglas ligt. Gelet op de toenemende complexiteit van het werk wordt het steeds belangrijker om de uitvoering professioneel georganiseerd te hebben. Het verder uitbouwen van specialistische kennis en expertise is cruciaal om deze opgaven aan te kunnen. Het vraagt bovendien om actieve samenwerking met de deelnemers en andere partijen.				
<i>Risico's</i>	<p>De omgevingsdienst heeft in haar begroting (niet-limitatief) een aantal risico's benoemd:</p> <ul style="list-style-type: none"> · Bezuinigen deelnemers die leiden tot een omzetverlaging · Ransomware · Niet volledige implementatie VTH-systeem · Kostenontwikkeling ICT voorzieningen · Niet actuele beheer en investeringsplannen voor apparatuur/faciliteiten en PBM's · Toename regeldruk vanuit rijksoverheid · Personeelskosten te laag begroot · Ziekteverzuim en doorbetaling loonkosten · Niet kunnen beschikken over voldoende en gekwalificeerd personeel, zowel vast als inhuur · Kennisverlies als gevolg van uitstroom van medewerkers/inhuur via flexibele schil <p>Deze risico's kunnen leiden tot een negatief resultaat. Volgens de GR kan een negatief resultaat ten laste komen van de reserves en/of ten laste van de deelnemers. De algemene reserve van de ODZOB bedraagt ultimo 2022 0,5 mln. maar stijgt per ultimo 2023 naar verwachting naar 1,2 mln. Daarmee is de omvang van de algemene reserve weliswaar in overeenstemming met de regionale richtlijn, maar is deze onvoldoende groot om gekwantificeerde risico's af te kunnen dekken.</p>				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2024 (geprognosticeerd)</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2024</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2024</i>
	€ 0	€ 1.849	n.n.b.	€ 6.487	n.n.b.

Gemeenschappelijke Regeling Reiniging Blink					
<i>Visie/doel</i>	Het verschil in de dienstverlening van Blink vergeleken met de laatste begrotingswijziging 2023 is minimaal. Wijzigingen die zijn aangebracht hebben zowel organisatorisch als financieel geen doorslag gevende impact. De belangrijkste aanpassingen zijn het veranderen van de productmix voor de reiniging bij onkruid, manuren herijking op basis van de laatste realisatie en het nog beter voldoen aan de Arbonormen die gaan over de maximale belasting van beladers				
<i>Taken</i>	Blink is belast met taken op het terrein van de inzameling, sortering, vermarkting en (eind-)verwerking van (grondstoffen in) grof en fijn huishoudelijk afval, gladheidsbestrijding en reiniging van de openbare ruimte die bij wet aan de gemeenten zijn opgedragen, dan wel voortvloeien uit de aan de gemeenten op grond van de Gemeentewet toevertrouwde zorg voor de eigen huishouding op het terrein van het milieu, zoals benoemd in de Wet milieubeheer.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Helmond, Deurne, Nuenen, Gemert-Bakel, Someren, Asten, Laarbeek, Son en Breugel en Heeze-Leende en de private partij PreZero.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het algemeen bestuur bestaat uit één lid per deelnemende gemeente. De leden worden door de raden van de deelnemende gemeenten uit hun midden, de voorzitter van de raad inbegrepen, op aanbeveling van burgemeester en wethouders aangewezen.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Helmond				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>	
	€ 932	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	
<i>Ontwikkelingen</i>	Blink wordt naast uitvoerder meer en meer kennisplatform, initiator en verbinder, projectgenerator en communicator om daarmee de doelstellingen van de gemeenten naar een meer circulaire economie mede vorm te geven.				
<i>Risico's</i>	Blink beschikt zelf niet over een eigen vermogen om niet begrote en onvoorziene kosten te dekken. De opzet van Blink als gemeenschappelijke regeling, is dat risico's opgevangen worden door de deelnemende gemeenten in de jaarlijkse reguliere exploitatie en niet door Blink zelf.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2024 (geprognosticeerd)</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2024</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2023</i>
	€ 0	Niet van toepassing, risico's worden opgevangen door deelnemende gemeenten.		€ 6.203	n.n.b.

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Brabant-Zuidoost (GGD)					
<i>Visie/doel</i>	De GGD heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de publieke gezondheidszorg (PG) en de ambulancezorg (AZ).				
<i>Taken</i>	De dienstverlening van de GGD betreft gezondheid, preventie en snelle interventie. Taken die hieronder vallen zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Infectieziektebestrijding (incl. TBCbestrijding, SOA-bestrijding, reizigerszorg en hygiënezorg) - Medische milieukunde - Toezichthoudende taken (o.a. kinderopvang, WMO) - Jeugdgezondheidszorg 0–18 jaar - Onderzoek en beleidsadvisering - Gezondheidsbevordering - Ambulancezorg 				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	In het dagelijks en algemeen bestuur van de GGD zijn de deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het algemeen bestuur stelt de hoofdlijnen van het GGDBeleid vast alsmede de begroting en de jaarrekening. Het dagelijks bestuur ziet toe op de dagelijkse gang van zaken, bereidt samen met de directeur de AB-vergaderingen voor en draagt zorg voor het uitvoeren van de besluiten van het algemeen bestuur. Zowel het DB als het AB vergadert ca 5 keer per jaar.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Website</i>	www.ggdbzo.nl				
<i>Financieel belang</i>	1,3 % De bijdrage aan de GGD bestaat uit een reguliere bijdrage op basis van een tarief per inwoner en een marktconforme tarieven voor de plustaken.				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2024	2025	2026	2027	
	€ 647	€ 661	€ 676	€ 691	
<i>Ontwikkelingen</i>	De ontwikkelingen waarmee de GGD te maken heeft zijn beschreven in de kadernota en het meerjarenbeleidsplan van de GGD. De belangrijkste ontwikkelingen zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Effecten van Covid-19 op de volksgezondheid - Het verkleinen van gezondheidsverschillen - Bevorderen van een gezonde leefstijl in een gezonde leefomgeving - Bevorderen van een mentaal gezonde samenleving - Een signalerende regionale functie in de openbare geestelijke gezondheidszorg - De juiste ambulancezorg als onderdeel van de acute zorgketen 				
<i>Risico's</i>	Jaarlijks wordt een actuele financiële risico-inventarisatie opgesteld. Op basis daarvan bedraagt het risico voor de gemeente Heeze-Leende € 103.292				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2024 (geprognosticeerd)</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2024</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2025</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2024</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2025</i>
	€ 0	€ 4.287	4.241	€ 10.099	9.559

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)					
<i>Visie/doel</i>	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO) is een organisatie waarin de brandweer en de geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) samenwerken om incidenten en rampen te voorkomen, te beperken en te bestrijden. VRBZO is een samenwerkingsverband tussen 21 gemeenten in de regio Zuidoost-Brabant.				
<i>Taken</i>	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost is verantwoordelijk voor: <ul style="list-style-type: none"> - Het instellen en in stand houden van een brandweerorganisatie; - Het instellen en in stand houden van een GHOR-organisatie; - Het organiseren van de gemeenschappelijke meldkamer; - Het adviseren over het voorkomen van branden, rampen en crises; - Het opstellen van een risicoprofiel: een overzicht van de rampen en crises die een reële bedreiging zijn voor onze regio; - Het organiseren van de rampenbestrijding en crisisbeheersing; - Het aanschaffen en onderhouden van gemeenschappelijk materieel, zoals brandweerwagens. 				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het bestuur van VRBZO bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten en kent een Algemeen Bestuur, Dagelijks Bestuur en de voorzitter. De bestuursorganen laten zich in hun taakuitoefening adviseren door de Adviescommissie Financiën & Bedrijfsvoering waarin vertegenwoordigers van het bestuur, gemeentesecretarissen (2) en controllers van gemeenten (2) zitting hebben. Daarnaast zijn er drie bestuurlijke vooroverleggen waarin onderwerpen met betrekking tot				

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)					
	crisisbeheersing, incidentbestrijding en risicobeheersing met enkele burgemeesters inhoudelijk worden voorgesproken.				
Vestigingsplaats	Eindhoven				
Financieel belang	1.9 %				
Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	
	€ 991	€ 991	€ 991	€ 991	
Ontwikkelingen	Samen voor veilig, Werken aan een weerbare samenleving en Toekomstbestendige organisatie.				
Risico's	In de paragraaf Risicobeheersing en weerstandvermogen van de Begroting 2024 zijn de risico's en de bijbehorende weerstandcapaciteit benoemd. De benodigde weerstandcapaciteit is bepaald op €4.717.500. Dit ligt boven het weerstandvermogen van €2.000.000. Het is niet reëel dat de risico's zich gelijktijdig voordoen en daarbij zijn kans en impact van enkele risico's lastig in te schatten. In het uiterste geval zal VRBZO terugvallen op de gemeenten om de kosten te dekken.				
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2024 (geprognoseerd)	Eigen vermogen per 31-12-2022	Eigen vermogen per 31-12-2023	Vreemd vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2023
	€0	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Ergon – Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (GRWRE)					
Visie/doel	<p>Ergonbedrijven is het uitvoeringsorgaan van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (GRWRE). Ergon ziet het als haar missie om 80% van de werkzoekenden die bij Ergon starten, binnen zes maanden aan betaald werk te helpen. Ergon stimuleert mensen om het uiterste uit zichzelf te halen, door inzicht te geven in de eigen mogelijkheden, door te groeien in werk- en vakvaardigheden en door te helpen passend werk te vinden. En als mensen aan het werk zijn, begeleidt Ergon ze op inhoudelijk en sociaal vlak. Samen met haar partners helpt Ergon mensen naar, aan en in werk.</p> <p>Binnen de gemeenschappelijke regeling zijn de volgende rechtspersonen aanwezig:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stichting Bevordering Werkgelegenheid Sociale Werkvoorziening (BWSW) te Eindhoven; - Stichting Werkgelegenheid Arbeid (WGA) - EB Holding BV te Eindhoven met diverse deelnemingen 				
Taken	Onder de participatiewet voert de GRWRE de WSW, de loonkostensubsidie en beschut werken uit. Daarnaast voert de GRWRE andere vormen van gesubsidieerde arbeid en (onderdelen van) re-integratie-trajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt uit.				
Deelnemende partijen	De gemeenten Eindhoven, Heeze-Leende, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre. De gemeente Geldrop-Mierlo heeft een inkooprelatie (geen deelnemer).				
Bestuurlijk belang	Het college is met de wethouder Werk & Inkomen en de wethouder WMO/Welzijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur van Ergon. De Wethouder Werk & Inkomen maakt tevens deel uit van het dagelijks bestuur.				
Vestigingsplaats	Eindhoven				
Financieel belang	De middelen die de gemeente Heeze-Leende van het rijk ontvangt voor de uitvoering van WSW-taken worden doorbetaald naar Ergon. Hiernaast wordt een jaarlijkse vergoeding betaald voor de begeleiding van inwoners die werken met een loonkostensubsidie. Ook draagt de gemeente Heeze-Leende bij aan de kosten van het Participatiebedrijf.				
Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	
	€ 1.258	€ 1.284	€ 1.311	€ 1.343	
Ontwikkelingen	Strategische koers: Een weg naar Werk. Optimalisering van de verbinding tussen Ergon en het participatiebedrijf.				
Risico's	De algemene reserve van Ergon bedraagt voor resultaatbestemming per 31 december 2021 € 10,8 miljoen. Deze reserve dient als weerstandvermogen om risico's financieel op te vangen. Het bestuur heeft vastgesteld dat een reëel weerstandvermogen van Ergon tussen €13.8 en €16.8 miljoen ligt. De volgende risico's zijn geïdentificeerd: cyberrisk, lagere uitstroom macrobudget sociale werkvoorziening, vergrijzing, vervanging medewerkers SW in kaderfuncties, noodzakelijke inzet reguliere medewerkers op van oudsher doelgroep-functies, lagere instroom vanuit de Participatiewet, overschatting effectieve loonwaarde, wegvallen van opdrachtgevers, kostenstijging door cao en kostenstijging door geopolitieke ontwikkelingen en oorlog in Oekraïne.				
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2023	Eigen vermogen per 31-12-2022	Eigen vermogen per 31-12-2023	Vreemd vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2023
	€ 0	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

Vennootschappen en coöperaties

Heeze De Bulders B.V. (Verwachte liquidatie per ultimo 2023)					
<i>Visie/doel</i>	De activiteiten omvatten het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van en adviseren aan, evenals het (doen) financieren van andere ondernemingen, in welke vorm dan ook.				
<i>Taken</i>	Via Heeze De Bulders B.V. heeft de gemeente Heeze-Leende een 50% belang genomen in De Bulders Woningbouw B.V. Heeze. De Bulders B.V. heeft hiervoor € 9.000, zijnde 50% van het geplaatst aandelenkapitaal gestort. Daarnaast heeft Heeze De Bulders B.V. een belang van 50% in De Bulders Woningbouw C.V. en wel voor 49,5% direct en de resterende 0,5% via haar belang in De Bulders Woningbouw B.V. Zij treedt op als één van de twee stille vennoten. Heeze De Bulders B.V. brengt op afroep van De Bulders Woningbouw C.V. 50% van het commanditair kapitaal in.				
<i>Deelnemende partijen</i>	Gemeente Heeze-Leende				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De gemeente Heeze-Leende is enig aandeelhouder.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze				
<i>Financieel belang</i>	100%				
<i>Ontwikkelingen</i>	We onderzoeken wat de beste structuur is voor aansturing van het Bulders woningbouwproject. Het opheffen van de Bulders BV is een optie die we onderzoeken. We komen hier in aparte besluitvorming op terug				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2023</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2023</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2023</i>
	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

De Bulders Woningbouw B.V.					
<i>Visie/doel</i>	De vennootschap heeft als doel het als beherend vennoot deelnemen in en het besturen van De Bulders Woningbouw C.V.				
<i>Taken</i>	Het voorzien in de financieringsbehoefte van De Bulders Woningbouw C.V., het beheren van en beschikken over alle soorten goederen en het stellen van zekerheden. Het sluiten van overeenkomsten en zich voor De Bulders Woningbouw C.V. verbinden.				
<i>Deelnemende partijen</i>	Gemeente Heeze en Heeze de Bulders B.V.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De wethouder vertegenwoordigt de gemeente Heeze-Leende als aandeelhouder in De Bulders Woningbouw B.V.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze				
<i>Financieel belang</i>	50% via Heeze De Bulders B.V en 50% rechtstreeks. Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 90.000. Hiervan is € 18.000 geplaatst. Dit is door de aandeelhouders volgestort (ieder € 9.000).				
<i>Ontwikkelingen</i>	-				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2022</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2021</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2021</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2022</i>
	€11	€133	€144	€ 6	€227

* Begroting 2023 is ten tijde van het opstellen van deze begroting nog niet gepubliceerd

De Bulders Woningbouw C.V.	
<i>Visie/doel en taken</i>	De Bulders Woningbouw C.V. heeft ten doel de integrale voorbereiding, ontwikkeling en het (doen) realiseren van de aanleg van de Randweg, en de realisatie van woningbouw in drie fasen gelegen in plangebied 'De Bulders'.
<i>Deelnemende partijen</i>	De Bulders Woningbouw B.V. als enig beherend vennoot. De gemeente en Heeze De Bulders B.V. als commanditaire vennoten.
<i>Bestuurlijk belang</i>	De C.V. wordt bestuurd door De Bulders Woningbouw B.V. In de raad van vennoten wordt deelgenomen door de burgemeester van de gemeente Heeze-Leende.
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze
<i>Financieel belang</i>	50% via Heeze De Bulders B.V. (49,5% direct en 0,5% via De Bulders Woningbouw B.V.) en 50% rechtstreeks. In De Bulders Woningbouw C.V. wordt deelgenomen door De Bulders Woningbouw B.V. voor € 20.000 en Heeze De Bulders B.V. en de gemeente Heeze Leende, ieder voor € 1.000.000. De commanditaire vennoten maken genoemde bedragen naar behoefte van de C.V. op eerste afroep over. Per 31 december 2017 is door twee initierende partijen € 1.000.000 overgemaakt.
<i>Ontwikkelingen</i>	-

De Bulders Woningbouw C.V.					
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2022	Eigen vermogen per 31-12-2021	Eigen vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2021	Vreemd vermogen per 31-12-2022
		€ -149	€ 1.875	€ 1.726	€ 11.680

* Begroting 2023 is ten tijde van het opstellen van deze begroting nog niet gepubliceerd

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten					
Visie/doel en taken	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. De deelneming kan dan ook als een duurzame belegging worden beschouwd.				
Deelnemende partijen	De publieke sector in Nederland, zoals gemeenten, provincies en de Staat der Nederlanden.				
Bestuurlijk belang	De vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders is de wethouder Financiën.				
Vestigingsplaats	Den Haag				
Financieel belang	De gemeente heeft 10.020 aandelen à € 2,50 BNG in haar bezit die voor de verkrijgingsprijs van € 22.734 onder financiële vaste activa staan gewaardeerd. Hiermee bezit de gemeente Heeze-Leende 0,01799% van de stemmen en bedraagt het aandeel in het vermogen en het dividend tevens 0,01799%.				
Financiële informatie (bedragen x € miljoen)	Resultaat 2022	Eigen vermogen per 31-12-2021	Eigen vermogen per 31-12-2022*	Vreemd vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2023
	€ 300 miljoen	€ 5.062 miljard	€ 4,6 miljard	€ 107.459	n.n.b.

Brabant Water N.V.					
Visie/doel en taken	Brabant Water N.V. is het waterleidingbedrijf voor vrijwel geheel Noord-Brabant. De aandelen zijn in handen van de provincie Noord-Brabant en het overgrote deel van de gemeenten in het voorzieningsgebied.				
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van de provincie Noord-Brabant en het overgrote deel van de gemeenten in het voorzieningsgebied.				
Bestuurlijk belang	De vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders is de wethouder Water / Transitie Landelijk Gebied.				
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch				
Financieel belang	De gemeente heeft in haar bezit 14.074 aandelen tegen de nominale waarde van € 0,10 per aandeel. Hiermee bezit de gemeente Heeze-Leende 0,50% van de stemmen en bedraagt het aandeel in het vermogen en het dividend tevens 0,50%. Dit bezit staat op de balans onder financiële vaste activa opgenomen tegen de verkrijgingsprijs van € 1.407.				
Financiële informatie (bedragen x € miljoen)	Resultaat 2024*	Eigen vermogen per 31-12-2022	Eigen vermogen per 31-12-2023*	Vreemd vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2023*
	n.n.b.	€ 690	n.n.b.	€ 576	n.n.b.

* Jaarcijfers 2023 zijn ten tijde van het opstellen van deze begroting nog niet gepubliceerd

Stichtingen en verenigingen

Stichting Bureau Inkoop & Aanbestedingen Zuidoost Brabant	
Visie/doel en taken	Het streven binnen de inkooptrajecten naar maximale waarde voor de gemeente of publieke organisatie door het toepassen van maatschappelijk verantwoord inkopen binnen de inkooptrajecten. Dit bestaat uit het toepassen van Social return en Duurzaamheidscriteria en de toegang voor (regionaal) MKB tot overheidsopdrachten. Het streven binnen de gemeenten en haar gelieerde organisaties naar efficiency binnen de inkoopprocessen.
Deelnemende partijen	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Gemert-Bakel, Geldrop-Mierlo, Heeze-Leende, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Veldhoven en Waalre.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van de stichting bestaat uit een tweetal leden per deelnemende gemeente. Uit de leden van het algemeen bestuur is een dagelijks bestuur samengesteld. Dit bestaat uit een voorzitter, een secretaris, een penningmeester en twee leden. De stichting kent een algemeen directeur.
Vestigingsplaats	Oirschot
Financieel belang	De entreegelden die als goodwill zijn betaald door gemeenten die later zijn aangesloten, worden tot het eigen vermogen van de stichting gerekend. Deze worden niet eerder dan bij liquidatie van de stichting aan de gemeenten terugbetaald. Het entreegeld voor de gemeente Heeze-Leende bedroeg € 10.833.

Stichting HSLnet	
<i>Visie/doel en taken</i>	Aanleg en in stand houden van een glasvezelnetwerk als nutsvoorziening voor de kernen en het buitengebied van Heeze-Leende.
<i>Deelnemende partijen</i>	Het juridische eigendom van het open glasvezelnetwerk is in handen van de Stichting HSLnet en het economische eigendom is in handen van Coöperatie HSLnet u.a., die is opgericht specifiek voor het beheer en de exploitatie van het netwerk.
<i>Bestuurlijk belang</i>	De gemeente heeft volledige zeggenschap in de Stichting en 1 van de 3 bestuursleden is (statutair) een wethouder van de gemeente Heeze-Leende.
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze-Leende
<i>Financieel belang</i>	In het kader van de financiering van de aanleg van een glasvezelnetwerk is in 2016 een lening van € 5,2 miljoen verstrekt aan de Stichting HSLnet. De lening bedraagt eind 2024 nog € 3.185.000.

Natuurgrenspark De Grote Heide					
<i>Visie/doel</i>	De BGTS (Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking) maakt de aanwezige natuur en recreatiemogelijkheden tot economische factoren van betekenis. De organisatie schept werkgelegenheid voor de regio, omdat de natuur van de Grote Heide kan functioneren als spin-off voor verblijfsaccommodaties, horeca en verdienmodellen voor toerisme.				
<i>Taken</i>					
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Heeze-Leende, Pelt (B), Hamont-Achel (B), Cranendonck, Valkenswaard, Eindhoven.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het college is met wethouder Jan de Bruijn vertegenwoordigd in het algemeen bestuur en Natuurgrenspark De Grote Heide.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Valkenswaard				
<i>Financieel belang</i>	6,7 %				
<i>Bijdrage gemeente Heeze Leende (bedragen x € 1.000)</i>	<i>2024</i>		<i>2025</i>		
	€ 44.400		€ 44.400		
<i>Ontwikkelingen</i>					
<i>Risico's</i>	Het niet-gedekte financiële risico voor gemeente Heeze-Leende bedraagt € 4.400 (op basis van 10% bijdrage 2022, definitieve cijfers 2022).				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2023*</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2023*</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2022</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2023*</i>
	n.n.b.	161	n.n.b.	77	n.n.b.

* Begroting 2024 is ten tijde van het opstellen van deze begroting nog niet gepubliceerd

Paragraaf grondbeleid

Algemeen

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken. Die doelstellingen liggen op het terrein van de in programma 2 *Wonen, bedrijven en recreëren* opgenomen onderwerpen huisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, infrastructuur, recreatie en natuur.

In deze paragraaf nemen wij u mee in de uitgangspunten met betrekking tot het grondbeleid. We laten zien welke grondexploitaties lopen en geven inzicht in de risico's die we lopen.

Uitgangspunten/parameters voor bouwgrondexploitaties in eigen beheer

Door het tijdig opstellen en actualiseren van de grondexploitaties in eigen beheer worden kosten opbrengsten in relatie met elkaar gebracht en ontstaat inzicht in de mogelijke financiële risico's. De grondexploitaties worden tweemaal per jaar geactualiseerd. De volgende uitgangspunten/parameters zijn gehanteerd bij de actualisatie van de grondexploitaties:

Parameter rente	1,7 % over de boekwaarde per 1 januari
Parameter kostenstijging	5%
Parameter opbrengstenstijging	0%
Percentage voorbereiding en toezicht/algemene kosten	15%
Looptijd van grondexploitaties	maximaal 10 jaar

Het rentepercentage is gewijzigd van 1,1% naar 1,7% ten opzichte van de uitgangspunten zoals genoemd in de jaarrekening 2022.

Dit rentepercentage wordt, indien geen sprake is van projectfinanciering, conform BBV gebaseerd op het gewogen gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding van het vreemd vermogen ten opzichte van het totale vermogen. Dit resulteert in een rentepercentage van 1,7%.

Voor de korte termijn (2023) wordt een kostenstijging van 4 tot 8 % verwacht en voor de middellange termijn een stijging van 3 tot 5 % en voor de lange termijn een stijging van 2%. Dit is gebaseerd op het rapport 'Outlook grondexploitaties 2023'. Omdat de kosten op korte termijn gemaakt worden, is het percentage verhoogd van 3% naar 5%.

Alle nog te verkopen gronden zijn verkocht of er is al een koopovereenkomst gesloten. De nieuwe grondprijzen hebben daarom geen gevolg meer voor de grondexploitaties. Daarom wordt bij de lopende exploitaties een opbrengstenstijging van 0% aangehouden.

Bij de kosten voor voorbereiding en toezicht en de algemene kosten gaan we uit van een gemiddeld jaarlijks percentage van 15%.

De parameters worden bij de volgende actualisatie, die plaats zal vinden voor de jaarrekening 2023, beoordeeld en indien nodig geactualiseerd.

Grondprijzen

Op grond van de in 2012 vastgestelde 'nota grondbeleid' stelt het college de grondprijzen jaarlijks vast nadat de gemeenteraad hierover is geïnformeerd in de begroting en bedenkingen kenbaar heeft kunnen maken. Hierbij wordt uitgegaan van de marktwaardebenadering en kan zowel gebruik worden gemaakt van de residuele methode* als de comparatieve methode.

* Bij deze methode wordt een directe relatie gelegd tussen de marktwaarde, de bouwkosten en de grondwaarde van een onroerende zaak. Door de marktwaarde te verminderen met de bouw- en bijkomende kosten, resteert de waarde van de grond.

Voor het jaar 2023 zijn de volgende grondprijzen vastgesteld:

	Prijs per m2 in 2023 (exclusief BTW)
Kavels voor vrije sectorwoningen	Taxatieprijs met bandbreedte tussen € 325 tot € 475 per m2
Kavels t.b.v. sociale huurwoningen	€ 275
Kavels t.b.v. sociale koopwoningen	taxatieprijs
Bedrijfsgrond	€ 174

Omdat de beschikbare grond uit de grondexploitaties inmiddels allemaal is verkocht, is vaststelling van nieuwe grondprijzen voor de huidige grondexploitaties niet meer van belang. Wel bestaat er altijd de mogelijkheid dat er zich in de komende tijd nieuwe projecten/kavels aandienen waardoor het praktisch is voor 2024 grondprijzen vast te stellen.

Voor het begrotingsjaar 2024 wordt daarom voorgesteld om de bandbreedte voor nieuwe projecten/kavels te handhaven vanwege de gestegen bouwkosten. Ook wordt voorgesteld om de grondprijs voor sociale huurwoningen te handhaven omdat de woningcorporaties zijn gebonden aan maximale huurprijzen en omdat de bouwkosten zijn gestegen. Voorgesteld wordt om de grondprijzen voor bedrijfskavels te indexeren met 1% tot € 176 per m2.

	Prijs per m2 in 2024 (exclusief BTW)
Kavels voor vrije sector woningen	Taxatieprijs met bandbreedte tussen € 325 tot € 475 per m2
Kavels t.b.v. sociale huurwoningen	€ 275
Kavels t.b.v. sociale koopwoningen	taxatieprijs
Bedrijfsgrond	€ 176

Bouwgrondexploitaties in eigen beheer

De laatste actualisatie in juli 2023 leidt tot de volgende prognose van het resultaat per einde van de exploitaties:

Tabel 10.0 *Bouwgrondexploitaties in eigen beheer*

Bedragen x € 1.000

Exploitatie	Boekwaarde per 1 januari 2023 vóór winstneming	Verwacht resultaat * (juli 2023)	Verwacht resultaat vorige actualisatie * (jaarrekening 2022)	Vershil verwacht resultaat	Tussentijdse winstneming tot en met 2022 **	Jaar van afsluiting
De Poortmannen, Heeze	1488 V	1245 V	1.246 V	1 N	1.167	2023
De Breedvennen, Leende	65 V	126 V	124 V	2 V	98	2023
Domein, Sterksel	212 V	6 V	6 V	-	1	2023
Centrumplan/Schoolstraat, Leende	419 V	94 V	95 V	1 N	63	2023
Gymzaal Marijkeplein, Leende	69 V	1 V	1 V	-	-	2023

* Betreft het verwachte totale resultaat inclusief tussentijdse winstnemingen.

** Betreft de tussentijdse winstnemingen.

De actualisatie van de exploitaties in juli 2023 leidt tot een beperkte bijstelling van de verwachte resultaten door onder andere de rentetoe rekening en toerekening van andere kosten.

Woningbouwprojecten niet in eigen beheer

Naast een actieve grondexploitatie kan de gemeente in voorkomende gevallen kiezen voor een faciliterend grondbeleid, waarbij sprake kan zijn van kostenverhaal. Faciliterend grondbeleid houdt in dat de gemeente het particulier mogelijk maakt grond te exploiteren. Gemeentelijke kosten verbonden aan het desbetreffende exploitatiegebied kunnen op de particuliere exploitant worden verhaald. De gemeente koopt dus zelf geen grond aan; ze beperkt zich tot de wettelijke publieke taak. Deze taak bestaat vooral uit inspraakprocedures en het vaststellen van het bestemmingsplan. Daarnaast wordt het eigendom en beheer van de eventuele openbare ruimte vaak door de gemeente overgenomen.

Risico's grondexploitatie

In het verleden was de gemeente voor het voeren van een goed grondbeleid verplicht om een genormeerde reserve grondexploitatie te vormen. Inmiddels is deze verplichting vervallen. Het is daarom van belang om te bezien met welke risico's we rekening dienen te houden bij het bepalen van het noodzakelijk weerstandsvermogen van de gemeente (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing). De resultaten van de grondexploitaties vormen door het vervallen van de verevening via de reserve grondexploitaties onderdeel van het resultaat van de gemeente Heeze-Leende.

Risico's bij grondexploitaties in eigen beheer

De risico's zijn per grondexploitatie bezien. Binnen de grondexploitaties kan sprake zijn van marktontwikkelingen (vertraging van de afzet als gevolg van gewijzigde woon- en werkbehoefte en conjunctuurontwikkelingen) en specifieke projectrisico's (bestemmingsplan, milieu, flora en fauna, archeologie).

De calculaties van de verwachte eindwaarde van de grondexploitaties zijn met enige voorzichtigheid berekend, maar toch blijven risico's altijd bestaan. Voor de grondexploitaties zijn daarom de risico's bezien en vertaald in een worst case scenario waarin rekening is gehouden met het voordoen van deze risico's. Onderstaand overzicht toont aan dat er bij geen enkele grondexploitatie sprake is van een nadelig resultaat. Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen is het daarom niet nodig om hiervoor iets op te nemen als risico (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Tabel 11.1 Verwachte resultaat grondexploitaties in eigen beheer

Bedragen x € 1.000

Exploitatie	Verwacht resultaat Juli 2023	Verwacht resultaat worst case juli 2023
De Poortmannen, Heeze	1245 V	1234 V
De Breedvennen, Leende	126 V	119 V
Domein, Sterksel	6 V	2 V
Centrumplan/Schoolstraat, Leende	94 V	90 V
Gymzaal Marijkeplein, Leende	1 V	1 V

De Breedvennen, Leende

De grond is inmiddels verkocht. Wel moet er in het kader van de gewijzigde wetgeving over stikstof waarschijnlijk een vergunning aangevraagd worden op grond van de Wet Natuurbescherming in verband met de nabijheid van een Natura 2000 gebied. Dit brengt mogelijk kosten met zich mee. Hiervoor zijn in deze grondexploitatie nog geen kosten opgenomen omdat er op dit moment nog geen enkele indicatie is over de hoogte van dit bedrag. Dit is een hoog risico.

De Poortmannen, Heeze

De grond is inmiddels verkocht. De risico's zijn daarom klein.

Domein, Sterksel

De grond is inmiddels verkocht. De risico's zijn daarom klein.

Centrumplan/Schoolstraat, Leende

De grond is inmiddels verkocht. De mogelijkheid bestaat dat er door uitvoering van dit plan, verzoeken tot planschade worden ingediend. Vanwege dit risico is er in het base case scenario al rekening mee gehouden waardoor de risico's klein zijn.

Gymzaal Marijkeplein, Leende

De grond is inmiddels verkocht. Er bestaat nog het risico dat er verzoeken tot planschade worden ingediend. Ook hiermee is in het base case scenario al rekening gehouden. De risico's zijn daarom klein.

Risico's bij grondexploitaties op basis van samenwerking

De Bulders

De Bulders BV/CV is als aparte entiteit verantwoordelijk voor haar eigen risico's. Daarom heeft zij binnen haar eigen grondexploitatie een risicobuffer opgenomen.

Met de levering van de gronden van de gemeente aan de Bulders is een ander risico voor de gemeente ontstaan. De Bulders heeft vreemd vermogen aan moeten trekken voor het kunnen aankopen van de gronden en het starten met bouwrijp maken van de gronden. De gemeente staat 100% garant voor deze lening. Dit risico is benoemd en verwerkt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Winstneming

Bij het bepalen van de tussentijdse winst is het belangrijk om voorzichtig te zijn. In de nadere uitleg door de commissie BBV is de wijze waarop de tussentijdse winstneming moet worden berekend, vastgelegd. Voor het bepalen van de tussentijdse winst is aansluiting gezocht bij een algemeen aanvaardbare methodiek, waarbij rekening is gehouden met de bijzondere kenmerken van gemeentelijke grondexploitaties. De doelstelling van het gemeentelijk grondbeleid is immers niet primair gericht op het behalen van financieel rendement, maar op het bereiken van het gewenste voorzieningenniveau voor inwoners en bedrijven. De percentage of completion (Poc) methode houdt rekening met de fase waarin de grondexploitatie, zowel wat betreft de opbrengsten als de kosten, verkeert. Daarnaast is deze methode eenvoudig toepasbaar en kan eenduidig worden gehanteerd voor alle positieve grondexploitaties die door de gemeente worden uitgevoerd.

Bij toepassing van de Poc-methode wordt voor wat betreft de berekeningsmethodiek en de planinhoudelijke uitgangspunten niet afgeweken van de grondexploitatie of herziening zoals deze tot en met het verslagjaar door het college en/of de raad zijn vastgesteld. De tussentijdse winst wordt berekend naar de mate waarin kosten en opbrengsten zijn gerealiseerd per individuele grondexploitatie. Indien nog geen gronden zijn verkocht is er dus nog geen sprake van gerealiseerde winst. Maatgevend is de realisatie tot en met het lopende jaar ten opzichte van het totaal van de kosten en opbrengsten van de grondexploitatie. Bij de berekening van de tussentijdse winst volgens Poc-methode worden de volgende formules gehanteerd:

$$\begin{aligned} \% \text{ kostenrealisatie} \times \% \text{ opbrengstrealisatie} &= \% \text{ Poc} \\ \% \text{ Poc} \times \text{verwachte winst} &= \text{tussentijdse winstneming} \end{aligned}$$

Op de verwachte winst worden de project specifieke risico's becijferd en in mindering gebracht. Bij de gemeente Heeze-Leende hanteren we daarom bij de berekening van de tussentijdse winstneming het verwachte resultaat volgens het worst case scenario.

Vanwege de eenduidigheid en eenvoud worden geen uitzonderingen gemaakt voor het toepassen van de Poc-methode. Dit betekent dat de Poc-methode moet worden gehanteerd voor het bepalen van de tussentijdse winstneming. Op basis van deze methode bedraagt de winst name bij de grondexploitaties tot nu toe:

De Poortmannen:	€ 1.166.967
De Breedvennen:	€ 97.689
Domein:	€ 1.153
Centrumplan:	€ 62.695
Gymzaal Marijkeplein:	€ 417

Tussentijds winstnemen leidt tot een toename van het resultaat vóór bestemming maar betekent ook dat het risico voor de grondexploitaties toeneemt. Immers worden winsten al genomen voordat het project helemaal is afgerond en de werkelijke winst definitief is. Om deze risico's te beperken, is door de raad bepaald de tussentijdse winstneming te storten in de reserve grondexploitaties. De risico's door tussentijdse winstneming worden dan gedekt door deze reserve en het resultaat na bestemming wordt niet beïnvloed door de tussentijdse winstnemingen.

De raad heeft ook bepaald dat *gerealiseerde* winsten op bouwgrondexploitaties toegevoegd worden aan de reserves bovenwijkse voorzieningen en totaaloplossing verkeersproblematiek. Bij tussentijdse winstneming is nog geen sprake is van daadwerkelijk gerealiseerde winsten en bestaat het risico dat de werkelijke winsten lager zijn. De tussentijdse winsten worden in de reserve grondexploitaties gestort. Na afronding van een project en bepaling van de gerealiseerde winst worden deze gerealiseerde winsten toegevoegd aan de reserves bovenwijkse voorzieningen en totaaloplossing verkeersproblematiek.

Paragraaf Wet Open Overheid (WOO)

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De Woo vervangt de Wet openbaarheid van bestuur. De Woo heeft tot doel om overheden en semioverheden transparanter te maken.

Artikel 3.5 van de Woo schrijft voor dat een bestuursorgaan in de begroting aandacht besteed aan de beleidsvoornemens over de uitvoering van de wet. In de jaarstukken moeten we verslag doen van de uitvoering van de wet, mede in relatie tot de beleidsvoornemens.

De wet geeft regels over het actief openbaar en toegankelijk maken van overheidsinformatie en moet ervoor zorgen dat deze informatie beter vindbaar, voor burgers onderzoekbaar en goed te archiveren is. Daarbij bouwt de Woo op drie pijlers:

- Actieve openbaarmaking;
- Passieve openbaarmaking;
- Verbetering van de informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking

Ten eerste verplicht de Woo op grond van artikel 3.3. overheidsorganisaties documenten actief openbaar te maken. De Woo noemt hierbij elf categorieën documenten die actief openbaar moeten worden gemaakt. Het overgangsrecht van de Woo regelt dat de start van de actieve openbaarmaking van deze elf categorieën wordt geregeld in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB). Daarin zal naar verwachting naast de datum ook worden bekend gemaakt dat de elf categorieën niet allemaal tegelijk openbaar moeten worden gemaakt, maar dat daar een fasering in wordt aangebracht. Momenteel worden een aantal typen documenten al actief openbaar gemaakt. Hierbij valt te denken aan raadsstukken, lokale wet- en regelgeving en beleidsregels.

Om actieve openbaarmaking te ondersteunen, komt er een verwijzindex. Deze 'Woo-index' moet het voor inwoners makkelijker maken openbare documenten te doorzoeken. In de index wordt verwezen naar locaties waar gemeenten hun informatie publiceren. Om aansluiting te kunnen vinden bij de index, wordt er door gemeente zelf een publicatieplatform ingericht.

Passieve openbaarmaking

Naast actieve openbaarmaking, kunnen inwoners op eigen verzoek vragen om bepaalde informatie openbaar te maken. Ook bij *openbaarmaking op verzoek* gaat de Woo ervan uit dat het belang van openbaarheid altijd geldt en dat alleen in uitzonderingsgevallen een bijzonder belang vóór openbaarmaking kan gaan. Deze belangen zijn omschreven in de Woo. Concreet betekent dit dat een Woo-verzoek (of onderdelen daarvan) alleen kan (of kunnen) worden geweigerd wanneer een bijzonder belang in het geding is.

Verbetering informatiehuishouding

De Woo verplicht gemeenten de informatiehuishouding op orde te brengen en te houden.

Wij werken voortdurend aan de verbetering van onze informatiehuishouding. Jaarlijks worden stappen gezet, mede door de invoering van zaakgericht werken en de invloed van digitalisering. Het afgelopen jaar zijn er al verschillende acties uitgevoerd om de Woo binnen de organisatie te implementeren. Zo zijn medewerkers via intranet geïnformeerd, zijn standaardbrieven aangepast en is er informatie over de Woo op de gemeentelijke website geplaatst. Ook zijn de verplichte Woo- contactpersonen aangewezen en is het ambitieniveau bepaald. Het komende jaar wordt gewerkt aan de verdere implementatie van de Woo, onder meer door aansluiting te zoeken op de eerdergenoemde Woo-index.

4. Financiële begroting

Recapitulatie baten en lasten

Tabel 11.0 Saldo na bestemming

Bedragen x € 1.000

Programma	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1 Dienstverlening en bestuur	10.890	11.291	11.706	12.045	11.986	11.966
2 Wonen, bedrijven en recreëren	12.150	11.923	12.230	12.361	12.750	13.048
3 Samen leven en participeren	16.785	18.357	19.243	19.172	19.183	19.513
Totaal lasten	39.825	41.571	43.179	43.578	43.919	44.527
1 Dienstverlening en bestuur	31.513	30.942	33.650	35.135	33.965	34.681
2 Wonen, bedrijven en recreëren	7.328	6.251	6.274	6.248	6.305	6.454
3 Samen leven en participeren	2.639	3.526	2.700	2.799	2.877	2.982
Totaal baten	41.480	40.719	42.624	44.182	43.147	44.117
Saldo van baten en lasten	1.655	-852	-555	604	-772	-410
1 Dienstverlening en bestuur	106	65	501	115	104	254
2 Wonen, bedrijven en recreëren	189	0	0	0	0	0
3 Samen leven en participeren	0	0	0	0	0	0
Toevoegingen aan reserves	295	65	501	115	104	254
1 Dienstverlening en bestuur	251	457	458	122	125	274
2 Wonen, bedrijven en recreëren	142	772	145	150	150	147
3 Samen leven en participeren	228	216	453	201	86	86
Onttrekkingen aan reserves	621	1.445	1.056	473	361	507
Saldo mutatie reserves	-326	-1.380	-555	-358	-257	-253
Saldo na bestemming (resultaat)	1.981	528	0	962	-515	-157

Uitgangspunten

In de kadernota 2024 zijn de uitgangspunten opgenomen voor de berekening van de begrotingsposten in de programmabegroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027.

Tabel 11.1 (technische) uitgangspunten uit kadernota

Omschrijving	2023	2024	2025	2026	2027
Rekenrente	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%	1,1%
Loonstijging	5,2%	5,2%	5,2%	5,2%	5,2%
Prijsstijging materiële niet duurzame goederen en diensten	3,9%	3,9%	3,9%	3,9%	3,9%
Prijsstijging overheidsinvesteringen	1,6%	1,6%	1,6%	1,6%	1,6%
Prijsstijging inflatie, nationale consumentenprijsindex (cpi. %)	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%	3,1%
OZB tarief aanpassing	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%	5,0%

Een toelichting op de belastingopbrengsten is opgenomen in de paragraaf lokale heffingen. In de paragraaf financiering is de berekening van de renteomslag (rekenrente) opgenomen. We hebben de begroting geïndexeerd volgens de uitgangspunten in de kadernota 2024. Deze indexatie kan voor sommige budgetten (bijvoorbeeld energie) niet voldoende zijn, voor sommige juist wel. We houden de vinger aan de pols en we komen hierop terug als daar aanleiding toe is. We zien ook dat de rente oploopt en daarmee samenhangend dat we mogelijk in de toekomst oplopende kapitaallasten moeten zien te dekken.

Overzicht incidentele baten en lasten

Om vast te kunnen stellen dat sprake is van een structureel begrotingsevenwicht is het belangrijk dat er inzicht is in welk deel van de baten en lasten incidenteel is en welk deel structureel. Onderstaand is daarom een overzicht van de incidentele baten en lasten opgenomen. Dit verplichte overzicht is nodig om vast te kunnen stellen of er sprake is van een structureel begrotingsevenwicht.

De in de begroting en meerjarenraming opgenomen belangrijkste incidentele baten en lasten (groter dan € 10.000) treft u in het volgende overzicht aan.

Tabel 11.2 Saldo incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	
2	Wonen, bedrijven en creëren	Bijdrage Kalisto-onderzoek	12			
		Opstellen gebiedsplannen Transitie Landelijk Gebied	75			
		Woningonderzoek	15			
		Invoering omgevingswet	80			
3	Samen leven en participeren	Extra subsidie bibliotheek Heeze-Leende	50	50		
		Maatschappelijke begeleiding vluchtelingenwerk	28	28		
		Aanpak eenzaamheid	10	10		
		NPO middelen inzetten voor sportconsulent	27	27		
		Liquiditeitsimpuls dorpshuis	152			
		Streekontwikkeling	18			
		Volkshuisvesting	15			
		BUIG	150	50		
		Totaal incidentele storting reserves	436	50	39	189
		Totaal incidentele lasten		1.068	215	39
3	Samen leven en participeren	NPO middelen inzetten voor sportconsulent	27	27		
		Totaal incidentele onttrekking reserves	994	331	214	356
Totaal incidentele baten		1.021	358	214	356	
Saldo incidentele baten en lasten		-47	143	175	167	

Onderstaand een toelichting op de belangrijkste incidentele baten en lasten

Opstellen gebiedsplannen Transitie Landelijk Gebied

In 2024 sturen we op balans tussen de verschillende functies in het landelijk gebied door:

- Maken van een gebiedsplan voor Paaldijk;
- Voorbereidingen voor gebiedsplannen Hazenhurk en Vlaamseweg;
- In de uitwerking de expertise van de adviesraad en omgevingstafel bundelen en benutten.

Invoering omgevingswet

De invoering van de Omgevingswet treedt op 1 januari 2024 in werking. Met de Omgevingswet worden 26 wetten gebundeld in één overkoepelende wet voor de fysieke leefomgeving. Om de mogelijkheden en verplichtingen als gevolg van deze wet goed te kunnen toepassen, is een plan van aanpak geschreven en bijbehorende kostenraming voor de invoeringsperiode die over meerder jaren loopt.

Liquiditeitsimpuls dorpshuis

Het is nodig om verschillende financiële tegenvallers voor gebruikers op te vangen en daarmee de financiële situatie van de dorpshuizen veilig te stellen.

NPO middelen inzetten voor sportconsulenten (lasten- en batenkant)

Per saldo een budgettair neutrale wijziging, in de jaren 2024 en 2025 wordt €27.000 van Nationaal Plan Onderwijs ingezet voor een sportconsulent.

BUIG

In 2024 en 2025 wordt er verwacht dat er een toename van het aantal bijstandsgerechtigden zal zijn. Hierdoor is de verwachting dat het budget BUIG in 2024 en 2025 niet afdoende is om de uitkeringslasten in deze jaren te dekken waardoor in 2024 en 2025 incidentele lasten zijn opgenomen om dit op te vangen. Budgettair neutraal door dekking uit de reserve BUIG.

Het begrotingsaldo geeft zonder deze incidentele baten en lasten het volgende beeld:

Tabel 11.3 Saldo begroting en meerjarenraming exclusief incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Saldo begroting en meerjarenraming exclusief mutatie reserves	-555	604	-772	-410
Saldo mutatie reserves	555	358	257	253
<i>Begrotingssaldo na bestemming</i>	<i>0</i>	<i>962</i>	<i>-515</i>	<i>-157</i>
Saldo incidentele baten en lasten	47	-143	-175	-167
Saldo begroting en meerjarenraming exclusief incidentele baten en lasten	47	819	-690	-324

Als in het begrotingsjaar structurele lasten gedekt zijn door structurele baten is er sprake van structureel begrotingsevenwicht. Het structureel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en baten te verminderen met de incidentele lasten en baten. Het saldo dat over blijft moet positief zijn. De structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten.

Het structureel begrotingssaldo 2024 is na eliminatie van de incidentele baten en lasten positief. Dit betekent dat de begroting in 2024 structureel sluitend is.

Overzicht structurele mutaties reserves

Op grond van het BBV moet een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves opgenomen worden in de begroting. Dit betreft mutaties waarbij jaarlijks een bepaald bedrag ten gunste of ten laste van de exploitatie komt. Deze mutaties worden niet als incidenteel aangemerkt. De in de begroting en meerjarenraming opgenomen structurele mutaties in de reserves treft u in het volgende overzicht aan.

Tabel 11.4 Structurele mutaties reserves

Bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	
1	Dienstverlening en bestuur	Klein materieel Openbare Werken	65	65	65	65
Totaal structurele stortingen in reserves		65	65	65	65	
1	Dienstverlening en bestuur	Klein materieel Openbare Werken	18	61	66	70
2	Wonen, bedrijven en creëren	Kapitaallasten bruggen Oude Dijk/Strijperdijk	10	10	10	10
		Kapitaallasten fietspad Plaetse-Boschlaan	6	6	6	6
		Kap.lasten herinrichting Spoorlaan-Schoolstraat	5	5	5	5
		Kapitaallasten Bovenwijkse voorzieningen	0	38	38	38
		Kapitaallasten Strijperpad	1	1	1	1
		Kap.lasten openbaar groen Spoorlaan-Schoolstraat	2	2	2	2
3	Samen leven en participeren	Kapitaallasten klimaatinstallatie Pompenmaker	18	18	18	18
		Kapitaallasten hekwerk Groote Speel Leende	2	2	2	2
		Kapitaallasten klemsysteem hockey Heeze	1	1	1	1
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves		63	144	149	153	
Saldo structurele mutaties reserves		-2	79	84	88	

Een overzicht van alle mutaties in de reserves treft u aan in het overzicht reserves en voorzieningen.

Overzicht en toelichting reserves

Tabel 11.5 Reserves

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	1-1-2024	dotaties 2024	Onttrekken 2024	31-12-2024	Dotaties 2025	Onttrekken 2025	31-12-2025	Dotaties 2026	Onttrekken 2026	31-12-2026	Dotaties 2027	Onttrekken 2027	31-12-2027
Algemene reserve	4.465	-	50	4.415	-	50	4.365	-	-	4.365	-	-	4.365
Mobiliteitsplan buitenwegen (fietspaden)	116			116			116			116			116
Totaaloplossing verkeersproblematiek/Samen naar de A2	3.249		75	3.174		75	3.099		75	3.024		75	2.949
Streekontwikkeling / landschapsprojecten	85		18	67			67			67			67
Gemeentelijke monumenten	96		8	88		8	80		8	72		8	64
Nieuwbouw / renovatie onderwijs	93			93			93			93			93
Centrumplan Leende	836		72	764		72	692		57	635		57	578
Dorpshuis Heeze	152		152	0			0			0			0
HSLnet buffer	87			87			87			87			87
Klein materieel Openbare Werken	430	501	457	474	115	122	467	104	125	446	254	274	426
Reserve Duurzaamheid en reserve digitalisering, reserve goede doelen	-			0			0			0			0
Onderhoud sportvelden	30			30			30			30			30
Kwaliteitsimpuls personeel	162			162			162			162			162
Garantstelling De Bulders	275			275			275			275			275
De Poortmannen tussentijdse winstneming	1.167			1.167			1.167			1.167			1.167
De Breedvennen tussentijdse winstneming	98			98			98			98			98
Domein Sterksel Averbodeweg tussentijdse winstneming	2			2			2			2			2
CP Schoolstraat Leende tussentijdse winstneming	63			63			63			63			63
BUIG	212		150	62		50	12			12			12
Volkshuisvesting	45		15	30			30			30			30
Afvalkosten	57		15	42		15	27		15	12		12	0
Bibliotheek rijkssubsidie	-			0			0			0			0
Corona compensatie	437			437			437			437			437
Organisatie ontwikkeling	250			250			250			250			250
Totaal bestemmingsreserves	7.941	501	962	7.480	115	342	7.253	104	280	7.077	254	426	6.905
Kapitaallasten bovenwijkse voorzieningen	929			929		38	891		38	853		38	815
Kapitaallasten klemsysteem hockey Heeze	12		1	11		1	10		1	9		1	8
Kapitaallasten vervangen bruggen Oude Dijk/Strijperdijk	100		10	90		10	80		10	70		10	60
Kapitaallasten herinrichting Spoorlaan-Schoolstraat	215		5	210		5	205		5	200		5	195

Omschrijving	1-1-2024	dotaties 2024	Onttrekkingen 2024	31-12-2024	Dotaties 2025	Onttrekkingen 2025	31-12-2025	Dotaties 2026	Onttrekkingen 2026	31-12-2026	Dotaties 2027	Onttrekkingen 2027	31-12-2027
Verharding en verlichting langzaam verkeer Kloostervelden	100			100			100			100			100
Kapitaallasten openbaar groen Spoorlaan-Schoolstraat	25		2	23		2	21		2	19		2	17
Kapitaallasten Strijperpad	29		1	28		1	27		1	26		1	25
Kapitaallasten fietspad Plaetse-Boschlaan	67		6	61		6	55		6	49		6	43
Kapitaallasten hekwerk Grote Speel Leende	24		2	22		2	20		2	18		2	16
Kapitaallasten klimaatinstallatie Pompenmaker	202		18	184		18	166		18	148		18	130
Totaal dekkingsreserves	1.703	-	45	1.658	-	83	1.575	-	83	1.492	-	83	1.409
Totaal reserves	14.110	501	1.057	13.554	115	475	13.194	104	363	12.935	254	509	12.680

Nadere toelichting op de reserves

Algemene reserve	
Doel	De algemene reserve dient als buffer van rekeningtekorten en als algemeen weerstandsvermogen.
Toelichting mutaties	Bij de kadernota 2024 is besloten om voor de bibliotheek in 2024 en 2025 € 50.000 te onttrekken.

Reserve mobiliteitsplan buitenwegen (fietspaden)	
Doel	Doel van deze reserve is om fietsroutes aan te pakken en het instellen 60 km/uur gebieden op de buitenwegen van Leende en Leenderstrip.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve totaaloplossing verkeersproblematiek/Samen naar de A2	
Doel	Oplossen verkeersproblematiek in de kernen.
Toelichting mutaties	Er wordt jaarlijks € 75.000 voor verkeersonderzoeken e.d. aan deze reserve onttrokken.

Reserve streekontwikkeling/Landschapsprojecten	
Doel	Bekostiging van plannen in het buitengebied.
Toelichting mutaties	In 2024 € 18.000 onttrekking voor Natuurgrenspark.

Reserve gemeentelijke monumenten	
Doel	Voorheen was het een voorziening, maar omdat er geen meerjarig onderhoudsplan aan ten grondslag ligt is het een reserve.
Toelichting mutaties	Jaarlijks worden de toegekende bijdragen voor onderhoud aan particuliere monumenten aan deze reserve onttrokken.

Reserve nieuwbouw/renovatie onderwijs	
Doel	In 2014 is de voorziening onderhoud schoolgebouwen vrijgevallen. Als onderdeel van de bestemming van het rekeningresultaat 2014 is besloten tot het oprichten van deze reserve. De gemeente Heeze-Leende blijft wettelijk nog verantwoordelijk voor een aantal zaken in het primair onderwijs, (nieuw)bouw en verzekeringen.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve centrumplan Leende	
Doel	Deze reserve is in 2006 gevormd om samen met Wooninc., Wocom en Wonen Weert de herontwikkeling centrum Leende en bouw schoolwoningen te realiseren. Per 1 juli 2015 is de nieuwe Woningwet in werking getreden waarin geregeld is dat corporaties terug moeten keren naar hun kerntaak: het bouwen, verhuren en beheren van sociale huurwoningen. De samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente en woningcorporaties is ontbonden. Op 3 juli 2017 heeft de gemeenteraad besloten om gronden in het centrum aan te kopen en om zelf te investeren in de nieuwe multifunctionele accommodatie. Een te betalen bedrag aan schadeloosstelling en het exploitatieresultaat incl. lasten van de investering zuiveren we de eerste jaren aan vanuit de reserve.
Toelichting mutaties	De onttrekkingen bedragen: 2024 en 2025 € 72.000 en 2026 en 2027 € 57.000

Reserve dorps huis Heeze	
Doel	Op 1 december 2006 is d'n Toversnest te Heeze aan Stichting Wooninc. verkocht voor een bedrag van € 5.300.900. Uit de verkoopprijs onder aftrek van gemaakte verkoop- en overige kosten en minus inhaalafschrijvingen in verband met desinvestering is deze reserve gevormd. De raad heeft immers besloten om op basis van inschrijving d'n Toversnest te verkopen om hiermee middelen te genereren voor de realisatie van een nieuw dorps huis te Heeze.
Toelichting mutaties	In 2024 wordt het restant van €152.000 onttrokken aan deze reserve.

Reserve HSLnet buffer	
Doel	HSLnet heeft leningsfaciliteiten aangetrokken met garantstelling door de gemeente Heeze-Leende. Bij raadsbesluit 11 april 2011 is besloten de premie-inkomsten garantstelling te bestemmen voor verglazing van het buitengebied. Als nadere uitwerking komen de premie-inkomsten pas vrij voor aanleg buitengebied op het moment dat de risicobuffer van voldoende niveau is. Met de risicobuffer moet twee jaar aflossing van de gegarandeerde leningen opgevangen kunnen worden. Op grond hiervan zou er een risicobuffer van € 475.000 moeten worden opgebouwd, vooraleer bedragen beschikbaar worden gesteld. De tot nu toe gefactureerde premies zijn aan de reserve toegevoegd. In december 2016 is besloten tot revitalisering van het HSLnet. Dit heeft geleid tot een herfinanciering. In de besluitvorming is de reserve HSL niet voor een ander doel bestemd. Deze reserve blijft daarmee tot op heden beschikbaar voor de verglazing van het buitengebied.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve klein materieel openbare werken	
Doel	Via de exploitatiebegroting wordt jaarlijks op basis van het vervangingsschema een bedrag aan deze reserve toegevoegd. Volgens de verordening worden activa van minder dan € 10.000 niet geactiveerd. Uitgaven betreffende de vervanging van materieel van openbare werken beneden dit bedrag worden gedekt uit deze reserve.
Toelichting mutaties	De stortingen en onttrekkingen worden volgens het vervangingsschema uitgevoerd. In 2024 tot en met 2027 wordt €65.000 gestort. In 2024 bestaat de onttrekking uit €18.000 kapitaallasten en €4.000 aan investering in materialen van minder dan €10.000. Jaarlijks worden de investeringen meer dan €100.000 als storting in de reserve verantwoord. Hetzelfde bedrag wordt ook meteen onttrokken. In 2024 bedragen deze investeren €436.000.

Reserve onderhoud sportvelden	
Doel	Op 26 januari 2018 heeft de raad besloten om de privatisering van de buitensportvelden te verlengen. Derhalve dient deze reserve in stand te worden houden voor de eventuele gevolgen van herijking en om nieuwe wensen te kunnen faciliteren.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve kwaliteitsimpuls personeel	
Doel	Reserve gevormd voor organisatieontwikkeling en daarmee begeleiden en ontwikkelen van personeel en voor het oplossen van eventuele fricties.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve garantstelling De Bulders	
Doel	De reserve is gevormd naar aanleiding van de garantstelling door de gemeente voor de leningen die De Bulders woningbouw C.V. heeft aangetrokken ten behoeve van de aankoop van de gronden van de gemeente. De gemeente Heeze-Leende brengt voor de garantstelling een marktconforme vergoeding van 0,55% in rekening bij De Bulders Woningbouw C.V. De in rekening gebracht premie wordt gestort in de reserve garantstelling De Bulders.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve De Poortmannen, tussentijdse winstneming	
Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie De Poortmannen worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve De Breedvennen, tussentijdse winstneming	
Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie De Breedvennen worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve Domein Sterksel Averbodeweg tussentijdse winstneming	
Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie Domein Sterksel Averbodeweg worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve CP Schoolstraat Leende tussentijdse winstneming	
Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie CP Schoolstraat Leende worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve BUIG	
Doel	Om toekomstige tegenvallers te dekken
Toelichting mutaties	In 2024 en 2025 wordt respectievelijk € 150.000 en € 50.000 onttrokken

Reserve Volkshuisvesting	
Doel	Opbrengst speculatiebeding
Toelichting mutaties	In 2024 wordt er € 15.000 aan deze reserve onttrokken voor een woningbehoefte onderzoek.

Reserve Afvalkosten	
Doel	Om toekomstige tegenvallers te dekken. Is vanuit de jaarrekening 2021 gevormd.
Toelichting mutaties	In 2024 tot en met 2027 wordt er jaarlijks € 15.000 uit deze reserve onttrokken.

Reserve Corona compensatie	
Doel	Het doel van deze reserve is om toekomstige lasten met betrekking tot Corona te dekken
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve Organisatie ontwikkeling en bedrijfsvoering	
Doel	De gemeentelijke organisatie en bedrijfsvoering is in ontwikkeling. Vacatures zijn moeilijk in te vullen en externe inhuur/werving kost meer tijd en geld.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Reserve Bovenwijkse voorzieningen	
Doel	De reserve is bedoeld voor het realiseren van bovenwijkse voorzieningen. Dit zijn voorzieningen die een zodanig karakter hebben dat meerdere wijken hiervan nut hebben.
Toelichting mutaties	Met ingang van 2025 wordt de afschrijving van flankerende maatregelen gedurende 50 jaar uit de reserve onttrokken. Jaarlijks wordt er € 38.000 onttrokken

Reserve Verharding en verlichting langzaam verkeer Kloostervelden	
Doel	Verharding en verlichting langzaam verkeer route Kloostervelden via de Ten Brakeweg.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Dekkingsreserves	
Doel	Deze reserves zijn ingesteld ter dekking van de kapitaallasten.
Toelichting mutaties	De jaarlijkse afschrijvingen worden uit deze reserves onttrokken.

Overzicht en toelichting voorzieningen

Tabel 11.6 Voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	1-1-2024	dotaties 2024	onttrekkingen 2024	31-12-2024	dotaties 2025	onttrekkingen 2025	31-12-2025	dotaties 2026	onttrekkingen 2026	31-12-2026	dotaties 2027	onttrekkingen 2027	31-12-2027
Riolering	0	1.273	1.273	0	1.287	1.287	0	1.301	1.301	0	1.262	1.262	0
Onderhoud wegen	0	762	637	125	762	643	244	762	643	363	762	643	482
Onderhoud bruggen	72	45	44	73	45	44	74	45	44	75	45	44	76
Gemeentelijke accommodaties	1.758	207	54	1.911	207	184	1.934	207	184	1.957	207	184	1.980
Renovatie hockeyvelden	38	47		85	48		133	48		181	48		229
Molen St Victor	42	8	11	39	8	11	36	8	11	33	8	11	30
Bovenwettelijk verlof	113			113			113			113			113
Wachtgeld wethouders	0												
Pensioen wethouders	1.287	56		1.343	56		1.399	56		1.455	56		1.511
Totaal voorzieningen	3.310	2.398	2.019	3.689	2.413	2.169	3.933	2.427	2.183	4.177	2.388	2.144	4.421

Nadere toelichting op de voorzieningen

Voorziening riolering	
Doel	In de raadsvergadering van 6-2-2023 is Plan Stedelijk Water 2023-2027(PSW) vastgesteld. Dit plan anticipeert op de veranderende weersextremen en zorgt daarnaast voor dat de basis op orde blijft. Klimaatadaptief en robuust.
Toelichting mutaties	De dotaties en onttrekkingen zijn gebaseerd op het PSW.

Voorziening onderhoud wegen	
Doel	De voorziening dient om de kosten van onderhoud wegen te egaliseren. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in het Beheer en beleidsplan wegen 2022-2027.
Toelichting mutaties	Dotaties en onttrekkingen volgens beheer en beleidsplan wegen.

Voorziening onderhoud bruggen	
Doel	De voorziening dient om de kosten van onderhoud bruggen te egaliseren. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in het Beheer en beleidsplan civiele kunstwerken 2023-2027.
Toelichting mutaties	Dotaties en onttrekkingen volgens beheer en beleidsplan civiele kunstwerken 2023-2027.

Voorziening Gemeentelijke accommodaties	
Doel	Het betreft hier een voorziening voor groot onderhoud aan de gemeentelijke accommodaties en gebouwen. Via de exploitatiebegroting vinden ten laste van de betreffende accommodaties/gebouwen jaarlijks stortingen in de voorziening plaats. De uitgaven voor groot onderhoud worden ten laste van de voorziening gebracht. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in de Meerjarige onderhoudsplannen en bijbehorende investeringsschema.
Toelichting mutaties	Dotaties en onttrekkingen volgens meerjarig onderhoudsplannen gebouwen en accommodaties.

Voorziening renovatie hockeyvelden	
Doel	De gemeente Heeze-Leende is verantwoordelijk voor onderhoud en renovatie van de hockeyvelden. Hiervoor worden met ingang van 2010 bedragen in deze voorziening gestort.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Voorziening molen St. Viktor	
Doel	In 2007 gevormd voor onderhoud aan de molen Sint Victor.
Toelichting mutaties	Dotaties en onttrekkingen volgens onderhoudsplan.

Voorziening pensioen wethouders	
Doel	Voor de pensioenopbouw van bestuurders is de laatste jaren een verzekering afgesloten. Voor de bestuurders waarvoor geen (volledige) verzekering kan worden afgesloten is deze voorziening gevormd.
Toelichting mutaties	Geen mutaties.

Voorziening bovenwettelijk verlof	
Doel	Gevormd bij de jaarrekening 2022 volgens de Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) om toekomstige aanspraken op verlof te kunnen bekostigen.
Toelichting mutaties	Geen (begrote) mutaties.

Geprognosticeerde balans

In de meerjarige balansprognose zijn de volgende ontwikkelingen verwerkt:

- Afschrijvingen op activa;
- Mutaties op activa vanwege nieuwe investeringen;
- Mutaties op reserves en voorzieningen;
- Mutaties verband houdend met de grondexploitatie;
- Aflossing op vaste geldleningen;
- Saldi jaarrekening 2022 en de begroting 2023-2027.

Tabel 11.7 Geprognosticeerde balans

Bedragen x € 1.000

Activa	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
<i>Vaste activa</i>						
Immateriële vaste activa	44	43	63	62	61	60
Materiële vaste activa	31.168	52.709	53.627	63.560	69.810	69.696
Financiële vaste activa	10.260	8.227	9.287	8.792	8.291	7.790
Totaal vaste activa	41.472	60.980	62.977	72.414	78.162	77.546
<i>Vlottende activa</i>						
Voorraden	-1.263	116	0	0	0	0
Uitzettingen (met een rentetypische looptijd korter dan één jaar)	6.528	7.143	6.528	6.528	6.528	6.528
Liquide middelen	107	82	82	82	82	82
Overlopende activa	3.141	2.133	2.133	2.133	2.133	2.133
Totaal vlottende activa	8.512	9.475	8.743	8.743	8.743	8.743
Totaal activa	49.984	70.454	71.720	81.157	86.905	86.289

Passiva	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
<i>Vaste passiva</i>						
Eigen vermogen	16.548	13.511	13.554	13.196	12.939	12.686
Voorzieningen	7.238	5.749	3.689	3.933	4.177	4.421
Vaste schulden (met een rentetypische looptijd langer dan één jaar)	20.480	18.494	17.019	15.839	14.653	13.461
Totaal vaste passiva	44.265	37.755	34.262	32.968	31.769	30.567
<i>Vlottende passiva</i>						
Vlottende schulden (met een rentetypische looptijd korter dan één jaar)	3.648	29.976	34.735	45.466	52.413	52.999
Overlopende passiva	2.070	2.723	2.723	2.723	2.723	2.723
Totaal vlottende passiva	5.718	32.699	37.458	48.189	55.136	55.722
Totaal passiva	49.984	70.454	71.720	81.157	86.905	86.289

Bijlagen

Investeringsplanning 2024-2027

Tabel 12.0 Meerjarig investeringsplanning

Bedragen x € 1.000

Thema	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	Afschrijvings- termijn in jaren	Rente- percentage
Bedrijfsgebouwen							
1.3	Brandweergarage Leende (71010100)			389		15/25	1,10%
1.6	Gemeentehuis (70440105)	761	13	42		15	1,10%
1.6	Politiepost Leende 2023->2024 (7102000)	2.284				15	1,10%
3.1	Berkenschutse (74020200)	1.710	3.250	990	269	40	1,10%
3.1	Huisvesting Dirk Heziusschool (74020000)	50	3.624			40	1,10%
3.7	Multifunctioneel clubgebouw (75230101)	381	381			40	1,10%
3.7	Gymzaal Weibossen (75020000)	1.115				40	1,10%
3.7	Gymzaal Weibossen (75020001)	380				15	1,10%
3.7	Gymzaal Leenderstrip			85		40	1,10%
3.6	Dorpshuis Valentijn (76020202)		789				1,10%
3.7	Sportcentrum de Pompenmaker(75020402)	688		1.349		40	1,10%
Vervoermiddelen							
1.6	Massay 2022-> 2024 (70040104)	60				10	1,10%
1.6	Volkswagens Crafter (70040106)	166				10	1,10%
1.6	Volkswagen	84				10	1,10%
1.6	2 voertuigen)(70040119)	50				10	1,10%
1.6	Renault Twingo (2x) (70040113)	48				10	1,10%
1.6	Zoutstrooier (2x) (70040114)		50		43	10	1,10%
1.6	Frees (70040101)	10				10	1,10%
1.6	Compact tractor toebehoren(70040115)	18				10	1,10%
1.6	Versnipperaar (70040103)			28		10	1,10%
1.6	Hoge drukreiniger (70040117)			11		10	1,10%
1.6	Aktiewagen binnen buiten kom (70040118)				14	10	1,10%
1.6	Materieel 2027 (70040118)				13	10	1,10%
1.6	Aktiewagen buiten de bebouwde kom (70040118)				19	10	1,10%
1.6	Vrachtwagen (70040100)				100	10	1,10%
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken							
2.2	Aankoop grond tuin Heeze (70032002)	100				nvt	1,10%
2.2	Deklaag Muggenberg (2100115)			121		15	1,10%
2.2	Herinrichting Oudemolen (72100121)	305				50	1,10%
2.2	Reconstructie Leenderweg (72100122)		50	584		50	1,10%
2.2	Herinrichting Geldropseweg (72100123)	433	433			50	1,10%
2.2	Kapelstraat-Jan Deckerstraat (72100124)		150			50	1,10%
2.2	Rotonde Geldropseweg (72100125)			761		50	1,10%
2.2	Kruispunt Muggenberg (72100133)	630				50	1,10%
2.2	Rijbaan Oudenmolen-Kreijl (72100134)	283				50	1,10%
2.2	Verharden Kloosterlaan (72100136)	575	575			50	1,10%

Thema	Omschrijving	2024	2025	2026	2027	Afschrijvings- termijn in jaren	Rente- percentage
2.2	Voetpad Valkenswaardseweg (72100137)		45			50	1,10%
2.2	Centrumontwikkeling Heeze (72100153)	1.200	200			50	1,10%
2.2	Ginderover en Somerenseweg	1.560				50	1,10%
2.2	Investeringsbudget wegen (72010035)	400	400	400	400	50	1,10%
2.2	Fietspad Leende-Sterkel (72010010)			2.300		50	1,10%
2.2	Wandel-fietsverb. Someren-Sterksel 2024-2025 (72010037)	20	130			50	1,10%
2.2	Centrumontwikkeling Heeze plein en tuin (72010039)		400			20/50	1,10%
2.2	Kapelstraat-Jan Deckerstraat herinrichting (72010041)	200				50	1,10%
2.2	Verbeteren fietspaden Leenderweg (2010042)	225				50	1,10%
2.2	Samen naar de A2	1.000				50	1,10%
2.2	Uitvoering openbaar verlichtingsplan	70	70	70	70	25	1,10%
2.6	Riolering (diverse nummers)	1.342	1.288	1.412	1.452		
2.8	Skatebaan Leende	100				10	1,10%
Totaal	Totaal	16.248	11.848	8.542	2.380		

Beleidsindicatoren

Vanaf het begrotingsjaar 2019 lichten gemeenten de effecten van beleid toe door een vaste set beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en de jaarrekening. De meeste van deze indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl, onder het dashboard "Besluit Begroting en Verantwoording". Dit geldt niet voor de beleidsindicatoren op het gebied van bedrijfsvoering. Hiervoor is geen landelijke bron beschikbaar. Deze indicatoren zijn gebaseerd op eigen gemeentelijke informatie. In deze bijlage worden de beleidsindicatoren gepresenteerd.

Tabel 13.0 Beleidsindicatoren

Omschrijving beleidsindicator	Eenheid	Heeze-Leende			Nederland
		Realisatie	Begroting		
		2022	2023	2024	
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	4,8	5,35	5,7	
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	4,5	4,31	5,9	
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	409	589		
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	11,50%	5%	11,08%	
Overhead	% van totale lasten	26%	16%		
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	9	6	n.n.b.	8 (2022)
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,6	n.n.b.	n.n.b.	2,3 (2022)
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	1,8	n.n.b.	n.n.b.	2,6 (2022)
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,9	n.n.b.	n.n.b.	1,4 (2022)
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	3,3	n.n.b.	n.n.b.	6 (2022)
Funciemenging	%	48,40%	n.n.b.	n.n.b.	53,8% (2022)
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	206,9	n.n.b.	n.n.b.	274,1 (2022)
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	4,8	2	n.n.b.	4,2 (2022)
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	6	6	n.n.b.	24 (2022)
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1,30%	1,30%	n.n.b.	1,9% (2021)
Niet-sporters	%	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	49,2% (2020)
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	663	535	n.n.b.	825,4 (2022)
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21-jarigen	1%	n.n.b.	n.n.b.	1% (2021)
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	n.n.b.	2%	n.n.b.	6% (2021)
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	72,50%	71%	n.n.b.	72,2% (2022)
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22-jarigen	n.n.b.	1%	n.n.b.	2% (2021)
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	13	16	n.n.b.	43,1 (2022)
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15-64 jaar	6,03	7	n.n.b.	19,8 (2022)
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	10,80%	7,90%	n.n.b.	13,2% (2022)
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,30%	0,30%	n.n.b.	1,2% (2022)
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	0,3% (2022)
cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	570	536	n.n.b.	700 (2022)
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	74	n.n.b.	n.n.b.	169 (2021)
Hernieuwbare elektriciteit	%	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	33,2 (2021)
Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	412	458	n.n.b.	369 (2023)
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	9,1	n.n.b.	n.n.b.	9,3 (2022)
Demografische druk	%	81,70%	81,70%	n.n.b.	70,3% (2023)
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	918	860	n.n.b.	823 (2022)
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	1077	1082	n.n.b.	905 (2022)

* De funciemenging index weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Specificatie baten en lasten per taakveld 2024-2027

Met de herziening van de BBV zijn er nieuwe taakvelden ingesteld om gemeenten onderling beter te kunnen vergelijken. De programma-indeling is daarvoor minder goed geschikt omdat iedere gemeente vrij is in de keuze en benaming van programma's. Daarom maakt een uniform overzicht van lasten en baten per taakveld onderdeel uit van de gemeentelijke begroting.

Tabel 14.0 Baten en lasten per taakveld BBV

Bedragen x € 1.000

Taakveld BBV	Lasten 2024	Lasten 2025	Lasten 2026	Lasten 2027	Baten 2024	Baten 2025	Baten 2026	Baten 2027	Saldo 2024	Saldo 2025	Saldo 2026	Saldo 2027
0 - Bestuur en ondersteuning	10.188	11.334	9.790	10.098	33.933	35.214	33.935	34.638	-23.745	-23.880	-24.145	-24.540
0.1 Bestuur	1.822	1.875	1.878	1.887	0	0	0	0	1.822	1.875	1.878	1.887
0.10 Mutaties reserves	65	65	65	65	620	423	322	318	-555	-358	-257	-253
0.11 Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	962	-515	-156	0	0	0	0	0	962	-515	-156
0.2 Burgerzaken	686	720	724	729	171	178	185	192	515	542	539	537
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	42	44	45	47	1	2	2	2	41	42	43	45
0.4 Overhead	7.426	7.668	7.772	7.777	27	28	28	29	7.399	7.640	7.744	7.748
0.5 Treasury	15	-134	-315	-390	91	86	81	76	-76	-220	-396	-466
0.61 OZB woningen	28	29	30	32	3.155	3.310	3.427	3.469	-3.127	-3.281	-3.397	-3.437
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	1.290	1.330	1.370	1.379	-1.290	-1.330	-1.370	-1.379
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	11	11	12	12	-11	-11	-12	-12
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	25	25	25	25	28.567	29.846	28.508	29.161	-28.542	-29.821	-28.483	-29.136
0.8 Overige baten en lasten	32	33	34	35	0	0	0	0	32	33	34	35
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	47	47	47	47	0	0	0	0	47	47	47	47
1 - Veiligheid	1.614	1.775	1.783	1.817	336	344	351	360	1.278	1.431	1.432	1.457
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.168	1.157	1.158	1.184	173	178	183	189	995	979	975	995
1.2 Openbare orde en veiligheid	446	618	625	633	163	166	168	171	283	452	457	462
2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	2.906	3.067	3.332	3.494	141	143	145	147	2.765	2.924	3.187	3.347
2.1 Verkeer en vervoer	2.890	3.051	3.316	3.478	141	143	145	147	2.749	2.908	3.171	3.331
2.5 Openbaar vervoer	16	16	16	16	0	0	0	0	16	16	16	16
3 - Economie	504	532	531	539	369	378	389	396	135	154	142	143
3.1 Economische ontwikkeling	67	70	71	71	0	0	0	0	67	70	71	71
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	141	148	149	150	24	25	26	27	117	123	123	123
3.4 Economische promotie	296	314	311	318	345	353	363	369	-49	-39	-52	-51
4 - Onderwijs	1.803	1.918	2.170	2.225	364	374	358	367	1.439	1.544	1.812	1.858
4.2 Onderwijshuisvesting	928	1.006	1.261	1.304	132	137	142	147	796	869	1.119	1.157
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	875	912	909	921	232	237	216	220	643	675	693	701
5 - Sport, cultuur en recreatie	2.979	3.175	3.195	3.318	155	161	167	174	2.824	3.014	3.028	3.144
5.1 Sportbeleid en activering	58	60	60	60	0	0	0	0	58	60	60	60
5.2 Sportaccommodaties	1.056	1.184	1.231	1.328	130	135	141	147	926	1.049	1.090	1.181
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	130	133	133	133	0	0	0	0	130	133	133	133
5.4 Musea	70	70	70	70	0	0	0	0	70	70	70	70
5.5 Cultureel erfgoed	82	85	84	85	5	5	5	5	77	80	79	80
5.6 Media	359	366	318	319	0	0	0	0	359	366	318	319
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.224	1.277	1.299	1.323	20	21	21	22	1.204	1.256	1.278	1.301
6 - Sociaal Domein	14.987	14.639	14.389	14.536	2.202	2.286	2.372	2.462	12.785	12.353	12.017	12.074
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.536	1.372	1.398	1.414	118	123	128	133	1.418	1.249	1.270	1.281
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	3.278	3.107	2.700	2.717	0	0	0	0	3.278	3.107	2.700	2.717
6.3 Inkomensregelingen	3.027	2.873	2.924	3.002	2.035	2.112	2.192	2.275	992	761	732	727
6.4 WSW en beschut werk	842	847	864	860	0	0	0	0	842	847	864	860

Taakveld BBV		Lasten 2024	Lasten 2025	Lasten 2026	Lasten 2027	Baten 2024	Baten 2025	Baten 2026	Baten 2027	Saldo 2024	Saldo 2025	Saldo 2026	Saldo 2027
6.5	Arbeidsparticipatie	344	363	373	387	0	0	0	0	344	363	373	387
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	600	624	639	653	3	3	3	3	597	621	636	650
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	1.267	1.281	1.295	1.295	0	0	0	0	1.267	1.281	1.295	1.295
6.71b	Begeleiding (WMO)	851	868	887	887	0	0	0	0	851	868	887	887
6.71c	Dagbesteding (WMO)	400	400	400	400	0	0	0	0	400	400	400	400
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	242	254	255	256	46	48	49	51	196	206	206	205
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	942	926	902	902	0	0	0	0	942	926	902	902
6.72b	Jeugdhulp behandeling	539	576	562	562	0	0	0	0	539	576	562	562
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	-22	-6	18	18	0	0	0	0	-22	-6	18	18
6.73a	Pleegzorg	89	89	89	89	0	0	0	0	89	89	89	89
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	299	299	299	299	0	0	0	0	299	299	299	299
6.74a	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	232	232	232	232	0	0	0	0	232	232	232	232
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	265	270	276	283	0	0	0	0	265	270	276	283
6.74c	Gesloten plaatsing	125	125	125	125	0	0	0	0	125	125	125	125
6.82a	Jeugdbescherming	100	108	120	124	0	0	0	0	100	108	120	124
6.82b	Jeugdreclassering	31	31	31	31	0	0	0	0	31	31	31	31
7 - Volksgezondheid en milieu		5.650	5.663	5.763	5.882	5.133	5.081	5.211	5.342	517	582	552	540
7.1	Volksgezondheid	700	716	730	756	0	0	0	0	700	716	730	756
7.2	Riolering	2.258	2.150	2.165	2.186	2.890	2.760	2.813	2.864	-632	-610	-648	-678
7.3	Afval	1.517	1.574	1.635	1.695	1.909	1.984	2.061	2.141	-392	-410	-426	-446
7.4	Milieubeheer	1.165	1.216	1.226	1.238	332	335	335	335	833	881	891	903
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	10	7	7	7	2	2	2	2	8	5	5	5
8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		2.613	2.500	2.517	2.526	611	627	541	548	2.002	1.873	1.976	1.978
8.1	Ruimtelijke ordening	681	620	624	629	42	44	46	48	639	576	578	581
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	30	34	34	34	142	147	147	147	-112	-113	-113	-113
8.3	Wonen en bouwen	1.902	1.846	1.859	1.863	427	436	348	353	1.475	1.410	1.511	1.510
Totaal		43.244	44.603	43.470	44.435	43.244	44.608	43.469	44.434	0	-5	1	1

Portefeuilleverdeling college

Paul Verhoeven	
Functie	Burgemeester
Portefeuille	Openbare orde Veiligheid Algemene plaatselijke verordeningen Burgerzaken Project Berkenschutse P&O VTH Communicatie Facilitaire zaken Brabantsedag
Jan de Bruijn	
Functie	Wethouder
Portefeuille	Onderwijs Kunst en Cultuur Bibliotheek Erfgoed/ Monumenten Dorpsraden/ Dorpshuizen Sport en Sportbeleid Economische zaken Recreatie Toerisme Subsidies Werk en Inkomen Afval
Maaïke van Breugel-Smolters	
Functie	Wethouder
Portefeuille	Wmo/ jeugdzorg Woonzorg/ vergrijzing (majeur project) Milieu Transitie landelijk gebied Energietransitie Duurzaamheid Water (programma landelijk) Volksgezondheid Water HSLnet Welzijn
Robert Groenewoud	
Functie	Wethouder
	Financiën/ Belastingen Ruimtelijke ontwikkeling Openbare Ruimte Wonen/ Volkshuisvesting Woonzorg/ vergrijzing (majeur project) Verkeer Water (programma stedelijk) Informatisering & automatisering Grondzaken Gemeentelijk vastgoed